

วารสารอนัมมิกาย

Journal Of Anam Nikaya Mahayana in Thailand

ISSN 2651-1843 (Online)

ภาพจากเพจ : วัดธรรมปัญญาารามบางม่วง (พระครูโตโกชัย)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม - ธันวาคม 2564 Vol.1 No.2 (July - December 2021)

วารสารอนัมนิกาย

Journal Of Anam Nikaya Mahayana in Thailand

(สาขาพุทธศาสนา ศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรม)

ISSN 2651-1843 (Online)

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม – ธันวาคม 2564 Vol.1 No.2 (July - December 2021)

*****

กำหนดออกวารสารทุก 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ)

ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

วัตถุประสงค์

วารสารอนัมนิกายเป็นวารสารของคณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย ภายใต้มูลนิธิพระมหาคณาธรรมปัญญา ปัญญาปัญญาธิวัตร (เจริญกีนเจียว) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และเผยแพร่บทความ วิจัย และบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยภายใน และภายนอกสถาบัน รวมทั้งนักวิชาการและผู้สนใจ โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณะ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่นๆ เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย

วารสารมีกระบวนการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนตีพิมพ์ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) ทั้งนี้บทความจากผู้นิพนธ์ภายในจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสาร และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้มข้นในการประเมินคุณภาพบทความก่อนออกตีพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณะ

บรรณาธิการบริหาร

ดร.สุรียา แสงอินตานิวกาการศาสนา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 14

กองบรรณาธิการ

1. ศ.(พิเศษ) ร.ท. ดร. บรรจบ บรรณรุจิ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ศ. ดร. ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
5. รศ.ดร.สิน งามประโคน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. รศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
10. พระศรีวิจิตรวาทิ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
13. ผศ. ดร.วราภรณ์ พูลสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
14. พระครูนันทกิตติคุณ, ดร. (กิจการ โขติปัญญา)	ผู้อำนวยการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย
15.พระมหาเอกพันธ์ วรรณมณญ,ดร. (มะเต๋อ)	รองผู้อำนวยการโรงเรียนบาลีสาธิตวัดศาลาลอยสุรินทร์
16. ดร.จำรัส มุ่งเผือกกลาง	วิทยาลัยนครราชสีมา
17. ดร.กุศล บอกบุญ	ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
18. ดร.จักรพงษ์ ทิพสุนเนิน	นักวิชาการศาสนา สศปส. เขต 14

สำนักงาน วัดกุศลสมาคร แขวงสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

โทร.ดร.สุรียา แสงอินตา 094-464-5352

เว็บไซต์วารสาร <https://so09.tci-thaijo.org/index.php/nsc>

บทบรรณาธิการ

คณะกองบรรณาธิการประจำวารสาร ขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเผยแพร่บทความ และเนื้อหาต่างๆ ทางวิชาการในเล่มนี้ ขอขอบคุณในความไว้วางใจทุกท่านที่ให้ความเชื่อมั่นแก่ทีมงานด้วยดีตลอดมาหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารเสีียงธรรมจากมหายาน เล่มนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม เพื่อการเรียนรู้ และพัฒนาปัญญาอื่นๆ ขึ้นสืบไป

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

//บทความวิชาการ
เรื่อง

ที่

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงการศึกษายุคใหม่.....	1
พระครูปลัดปริยัติวัฒน์ (ไพชน สิริธมโม)	
การบริหารบุคลากรบูรณาการกับหลักพรหมวิหาร 4.....	8
พระดารา อคฺคณฺญาโณ (ถาจ)	
พระพุทธศาสนาในประเทศไทย.....	15
องสรภานอนัมพนัน, ดร. (พิสิษฐุ์ เกียนบัว)	
การบริการสาธารณะตามแนวทางพระพุทธศาสนา.....	25
พระครูอุดมจารุวรรณ (คำไล้ จารุวิโส)	
A Buddhist Sunday School and a Community.....	33
Miss Urairat Thongpinit	

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงการศึกษายุคใหม่ Leadership changes in modern education

พระครูปลัดปรียัตวิวัฒน์ (ไพชน สิริธมโม)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Phra Khru Palad Pariyativat (Paichon Siridhammo)

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail : paichon14@gmail.com

(Received : 1 July 2021 ; Edit : 7 July 2021; accepted : 10 July 2021)

บทคัดย่อ

คุณลักษณะสำคัญ 6 ประการของการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ได้แก่การมีวิสัยทัศน์การเชื่อว่าโรงเรียนเป็นสถานที่เพื่อการเรียนรู้ การให้คุณค่าต่อทรัพยากรมนุษย์ การมีทักษะการสื่อสารและการรับฟังอย่างมีประสิทธิภาพ การมีพฤติกรรมเชิงรุก หรือการปฏิบัติงานให้เกิดความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง และการมีความกล้าเสี่ยง โดยใช้หลักบริหารความเสี่ยง เป็นคุณลักษณะร่วมของผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่ประสบความสำเร็จ

การเป็นผู้นำทางการศึกษาจำเป็นต้องตอบสนองด้านความต้องการของมนุษย์ควบคู่ไปกับด้านภารกิจต่างๆ ของสถานศึกษาหรือต้นสังกัด ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องมีทักษะด้านภาวะผู้นำที่สามารถบูรณาการองค์ประกอบด้านมนุษย์เข้ากับองค์ประกอบด้านงานภารกิจ

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, เปลี่ยนแปลงการศึกษายุคใหม่

Abstract

6 Key Elements of Transforming Education Leadership Being visionary, Believing that school is for learning, Valuing human resources, Having a good communication and listening skills. Effectiveness Communicating and listening effectively. Being proactive or progressive. And risk taking (Taking risks) using risk management. It is a shared feature of successful educational change leaders.

Educational leadership needs to respond to human needs alongside the various missions. The school or the agency. Effective educational change requires leadership skills. The human element can be integrated into the mission component.

Keywords: leadership, changing education in the modern era

บทนำ

การเป็นผู้นำทางการศึกษาที่พึงปรารถนา ไม่ได้มีหน้าที่เพียงบริหารงานให้โครงการต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้ลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการเท่านั้น แต่ต้องส่งเสริมสนับสนุนครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถพัฒนาสถานศึกษาของตนเองโดยการกระทำร่วมกันของครู นักเรียนและชุมชน และยังใช้กระบวนการทำงานร่วมกันของครูในสถานศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพและกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ควรเป็นผู้มีภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับยุคสมัย จากงานวิจัยหลายเรื่องพบตรงกันว่า ผู้นำที่นำแต่เพียงผู้เดียวไม่สามารถทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งได้ ผู้นำที่นิยมส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการนำเท่านั้น จึงจะสามารถทำให้สถานศึกษาเข้มแข็ง ในฐานะนักการศึกษาจึงควรมีความเข้าใจในการพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาอย่างถูกต้อง

ภาวะผู้นำคืออะไร

ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถที่จะทำให้คนทำในสิ่งที่เขาไม่อยากทำและอยากทำ ภาวะผู้นำควบคุมกำลังที่สามารถดึงบุคคล กลุ่ม องค์กร ตลาด เศรษฐกิจ และสังคมให้ไปในทางที่แตกต่างจากที่เคยไป และทำให้เกิดการเกี่ยวพันที่จะทำให้เราได้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงรอบ ๆ ตัวเรา คนทุกคนมีภาวะผู้นำอยู่ในตัวมากบ้างน้อยบ้าง คนที่มีภาวะผู้นำสูงไม่จำเป็นต้องเป็นผู้นำเสมอไป แต่ผู้นำต้องมีภาวะผู้นำ บางสถานการณ์คนที่มีสถานภาพเป็นผู้นำอาจไม่มีความสามารถที่จะนำได้ แต่คนที่ไม่ได้เป็นผู้นำกลับสามารถนำได้

ความสำคัญของภาวะผู้นำ

การบริหารการศึกษาในปัจจุบันมีส่วนประกอบที่สำคัญหลายอย่างขององค์กรที่จะช่วยให้องค์กรนั้นอยู่ได้โดยไม่มีปัญหา มีความเจริญก้าวหน้าและบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้องค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง ส่วนหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ คือ บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำ หัวหน้าหรือผู้บังคับบัญชาขององค์กรนั้น ซึ่งภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพนั้นมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรในอันที่จะดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เป็นอย่างมาก ความล้มเหลวขององค์กรต่างๆ ที่เป็นมาสืบเนื่องมาจากการขาดผู้นำที่มีประสิทธิภาพแทบทั้งสิ้น ประสิทธิภาพของผู้นำจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้นำได้ใช้ภาวะผู้นำซึ่งภาวะผู้นำมีหลายแบบแล้วแต่ว่าจะเลือกใช้แบบใดให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง การเลือกแบบภาวะผู้นำควรคำนึงถึงผู้ใต้บังคับบัญชา สถานการณ์และบุคลิกภาพของผู้นำเอง(สมคิด บางโม,2539)

ภาวะผู้นำ มีความสำคัญและเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางแล้วว่าเป็นคุณลักษณะสำคัญของการบริหารจัดการในสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายไปสู่ความสำเร็จและเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญประการหนึ่งที่มีส่วนช่วยผลักดัน ให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ เป็นสิ่งเร้าและตัวเร่งอันสำคัญ ที่จะทำให้การทำงานของสถานศึกษาบรรลุผลตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย เป็นหลักสำคัญที่จะนำสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ ตามเป้าหมายที่กำหนด

ดังนั้น ภาวะผู้นำ จึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการบริหารหรือต่อตัวผู้บริหาร เพราะภาวะผู้นำจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นความสำเร็จของหน่วยงานงานจะดำเนินไปด้วยดีและบรรลุวัตถุประสงค์ย่อมขึ้นอยู่กับทักษะและศิลปะในการบริหารงานของผู้นำซึ่งทักษะและศิลปะที่ใช้ในการบริหารงาน คือ ภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำของผู้บริหาร เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้การประเมินประสบความสำเร็จผู้บริหาร ที่ให้การสนับสนุนบุคลากรในการประเมิน ให้กำลังใจ ติดตามข่าวคราว ทำให้บุคลากรรู้สึกอุ่นใจและมีกำลังใจในการทำงาน อีกทั้งยังเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการทำงานผู้บริหารควรเข้าใจกระบวนการประเมิน กระจายงานให้บุคลากรทำงานอย่างทั่วถึงและเป็นที่ยอมรับสามารถให้คำ แนะนำได้ เพื่อให้บุคลากรมีความมั่นใจในการทำงาน(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2543)

ภาวะผู้นำของผู้บริหาร มีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมองค์กร ผลจากการศึกษาด้านภาวะผู้นำพบว่ากระแสหลักในการศึกษาเรื่องนี้ให้ความสำคัญกับการตัดสินใจอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาในองค์กรมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจว่ามีทั้งข้อดี ข้อเสีย กล่าวคือ จะเกิดผลดี เพราะการทำให้บุคคลในองค์กรเกิดความกระตือรือร้นในความคาดหวัง ที่องค์กรมีต่อการปฏิบัติงานของพนักงาน รวมทั้งความชัดเจนเรื่องผลตอบแทนที่บุคคลพึงได้รับจากองค์กร หากผลการปฏิบัติงานประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดความรับผิดชอบ และความผูกพันต่อผลการตัดสินใจ การตัดสินใจนั้นได้รับการนำไปปฏิบัติ เนื่องจากผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อ เพิ่ม

ผลกระทบที่เกิดจากอิทธิพลทางสังคมต่อการปฏิบัติงานของสมาชิกองค์กรอย่างไรก็ตามการตัดสินใจโดยให้ ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้าไปเกี่ยวข้องไม่ได้เป็นสิ่งที่ดีที่พึงประสงค์สำหรับทุกสถานการณ์ กล่าวคือการตัดสินใจอย่างมีส่วนร่วมจะ ไม่เกิดผลดี หากสถานการณ์นั้นต้องการ การตัดสินใจที่มีความรวดเร็ว หรือเป็นการตัดสินใจในเรื่องที่ส่งผลกระทบ โดยตรงต่อผู้ใต้บังคับบัญชานั้นๆ แต่การตัดสินใจอย่างมีส่วนร่วมจะเกิดผลดี หากผู้ใต้บังคับบัญชามีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ ตัดสินใจเพียงพอ และในสถานการณ์ที่การยอมรับการตัดสินใจร่วมกันของผู้ใต้บังคับบัญชามีความจำเป็นในการนำไป ปฏิบัติงานจะต้องเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง เน้นการบริหารจัดการเชิงคุณภาพทั่วทั้งระบบ ครูปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Centered) ชุมชน ผู้ปกครอง ให้การส่งเสริมสนับสนุนโดยทุกฝ่ายมุ่งไปสู่ เป้าหมายสำคัญเดียวกัน คือ คุณภาพนักเรียน ได้แก่ เป็นคนดี มีปัญญาและมีความสุข เป็นสำคัญ

องค์ประกอบของภาวะผู้นำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการผันผวนในทุก ๆ ด้าน ภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่จะทำให้สามารถขับเคลื่อนองค์กรฝ่าวิกฤต ยืนหยัดไปสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืนต่อไปได้ ซึ่งภาวะผู้นำมี 3 องค์ประกอบ คือ(ประเสริฐ สมพงษ์ธรรม,2537)

1) ภาวะผู้นำบารมีในการสร้างแรงบันดาลใจ ผู้นำจะแสดงออกด้วยการเป็นแม่แบบที่เข้มแข็งให้ผู้ตามได้เห็น ตามเกิดการรับรู้ในพฤติกรรมของผู้นำทำให้เกิดการลอกเลียนแบบพฤติกรรมผู้นำขึ้น นอกจากนี้ผู้นำยังมีพฤติกรรมปฏิบัติ ที่มีมาตรฐานทางศีลธรรม และศีลธรรมสูงจนเกิดการยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ทำให้ได้รับความศรัทธา ความ ไว้วางใจ การยอมรับนับถืออย่างลึกซึ้งจากผู้ตามพร้อมได้รับความไว้วางใจอย่างสูงอีกด้วย แต่ก็ยังไม่สามารถก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงได้ แม้ว่าผู้ตามจะเกิดความชื่นชมและศรัทธาแล้วก็ตาม เพราะยังไม่เกิดแรงจูงใจที่สูงพอที่จะเปลี่ยน ความยึดติดผลประโยชน์ของตนไปเป็นการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมซึ่งค่อนข้างมีลักษณะเป็นนามธรรม ดังนั้น ผู้นำ จะต้องแสดงออกด้วยการสื่อสารให้ผู้ตามทราบถึงความคาดหวังที่ผู้นำมีต่อผู้ตามด้วยการสร้างแรงบันดาลใจ ให้ยึดมั่น และร่วมสานฝันต่อวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อนำไปสู่เป้าหมายแทน การทำเพื่อประโยชน์เฉพาะตน ผู้นำจึงเป็นผู้ที่ ส่งเสริมน้ำใจแห่งการทำงานเป็นทีม ผู้นำจะพยายามจูงใจผู้ตามให้ทำงานบรรลุเกินเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยการสร้าง จิตสำนึกของผู้ตามให้เห็นความสำคัญว่า เป้าหมายและผลงานนั้นจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงทำ ให้องค์กรเจริญก้าวหน้าประสบความสำเร็จได้

2) ภาวะในการกระตุ้นทางปัญญา เป็นพฤติกรรมของผู้นำที่แสดงออกด้วยการกระตุ้นให้เกิดการริเริ่ม สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ โดยใช้วิธีการคิดทวนกระแสความเชื่อและค่านิยมเดิมของตนหรือผู้นำหรือองค์กร ผู้นำจะสร้าง ความรู้สึกท้าทายให้เกิดขึ้นแก่ผู้ตาม มองปัญหาเป็นโอกาส และจะให้การสนับสนุนหากต้องการทดลองวิธีการใหม่ ๆ ของ ตน หรือการริเริ่มสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ ให้กับองค์กร ส่งเสริมให้ผู้ตามแสวงหาทางออกและวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วย ตนเองเปิดโอกาสให้ผู้ตามได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่ กระตุ้นให้ทุกคนได้ทำงานอย่างอิสระในขอบเขตของงานที่ตน มีความรู้ความชำนาญ

3) ภาวะในการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลเป็นพฤติกรรมของผู้นำที่ให้ความสำคัญในการใส่ใจถึงความ ต้องการความสำเร็จและโอกาสก้าวหน้าของผู้ตามเป็นรายบุคคล ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลบางคนอาจต้องดูแล ไกล่ชิด ในขณะที่บางคนมีความรับผิดชอบสูงอยู่แล้วจะให้อิสระในการทำงาน เป็นต้น โดยที่ผู้นำจะแสดงบทบาทเป็นครู พี่เลี้ยง และที่ปรึกษาให้คำแนะนำในการช่วยเหลือผู้ตามให้พัฒนาระดับความต้องการของตนสู่ระดับที่สูงขึ้นสร้าง บรรยากาศการทำงานที่ดี ส่งเสริมการเรียนรู้และความมั่นใจให้แก่ผู้ตามเพื่อให้ทำงานได้ประสบความสำเร็จและมี ประสิทธิภาพ

ภาวะทั้ง 3 องค์ประกอบ จะหลอมรวมพลังกาย พลังใจ พลังปัญญา ของคนทั่วทั้งองค์กรขับเคลื่อนไปสู่ เป้าหมายที่วางไว้

ทฤษฎีภาวะผู้นำ (Leadership Theories)

ภาวะผู้นำ เป็นเรื่องสำคัญต่อการบริหารองค์กรและการแข่งขันทางธุรกิจมานานักวิชาการในหลายยุคหลาย สมัยจึงทุ่มเทศึกษาเรื่องภาวะผู้นำกันเป็นจำนวนมาก จนก่อเกิดเป็นทฤษฎีและแนวคิดในมุมมองที่ต่างกันอย่าง มากซึ่งสามารถจัดกลุ่มแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ เป็น 4 กลุ่ม คือ(วิภาดา คุปตานนท์,2544)

1) ทฤษฎีผู้นำเชิงคุณลักษณะ (Trait approach)

แนวคิดนี้ได้นำอธิบายบุคลิกลักษณะของผู้นำ โดยเชื่อว่าผู้นำจะมีคุณสมบัติที่แตกต่างจากบุคคลทั่วไป นักวิชาการกลุ่มแนวคิดนี้จึงมุ่งศึกษาคุณสมบัติที่แตกต่างดังกล่าว จากการศึกษาผู้นำที่มีความโดดเด่นหลายๆ คน

สามารถแบ่งคุณสมบัติที่ค้นพบได้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ลักษณะทางกายภาพ เช่น ความสูง รูปร่างภายนอก อายุ เป็นต้น 2) ลักษณะทางความสามารถ เช่น ความเฉลียวฉลาด ความรู้ ความสามารถในการพูดในที่สาธารณะ เป็นต้น 3) ลักษณะบุคลิกภาพ เช่น การควบคุมอารมณ์และการแสดงออกทางอารมณ์ บุคลิกภาพแบบเปิดเผย-เก็บตัว เป็นต้น แต่ก็มีงานวิจัยมากมายที่ขัดแย้งกันและกันจนไม่สามารถพบข้อสรุปที่ชัดเจนอีกทั้งยังมีการศึกษาที่พบว่าคุณสมบัติของผู้ที่ไม่สามารถใช้ได้กับทุกสถานการณ์อีกด้วย

2) ทฤษฎีผู้นำเชิงพฤติกรรม (Behavioral approach)

แนวคิดนี้ศึกษาถึงพฤติกรรมที่ผู้นำแสดงออกเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและประสิทธิผลตามที่ผู้นำต้องการ โดยผู้นำแต่ละคนจะมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไป มหาวิทยาลัยและสถาบันต่างๆในสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสนใจและทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้นำโดยทำการศึกษาลงถึงพฤติกรรมของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งผลสรุปที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้

1) ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยและผู้นำแบบเผด็จการ (Democratic Leadership –Autocratic Leadership) ผู้นำแบบประชาธิปไตยนิยมกระจายอำนาจ มอบหมายงานให้สมาชิก และเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในทางตรงกันข้าม ผู้นำแบบเผด็จการมักนิยมใช้ดุลยพินิจและการตัดสินใจด้วยตัวเอง และมักไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

2) การศึกษาของมหาวิทยาลัยมิชิแกน (University of Michigan) ได้แจกแจงพฤติกรรมของผู้นำที่แตกต่างกันเป็น 2 ลักษณะอย่างเห็นได้ชัด คือ 1)พฤติกรรมผู้นำที่มุ่งคน(People-Oriented Behaviors) ที่ให้ความสำคัญต่อสมาชิกหรือพนักงาน เข้าใจความแตกต่างและยอมรับความสำคัญของพนักงาน มีการเปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อีกทั้งยังสนใจ และเข้าใจความต้องการของคนงาน 2)พฤติกรรมของผู้นำที่มุ่งงาน (Task-Oriented Behaviors)ที่ผู้นำเน้นความสำเร็จของการทำงานเน้นการสร้างงานและผลผลิตที่มีมาตรฐานสูงเน้นการใช้กฎระเบียบ ข้อปฏิบัติเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย

3) การศึกษาของมหาวิทยาลัยโอไฮโอ (Ohio State University) ได้สรุปว่า พฤติกรรมของผู้นำสามารถแบ่งได้เป็น 2 ด้าน คือ 1) พฤติกรรมที่มุ่งสร้างโครงสร้าง (Initiation Structure) ที่ผู้นำให้ความสำคัญกับกฎเกณฑ์ การบังคับบัญชา เน้นบทบาทหน้าที่ตามตำแหน่ง และเน้นผลงานที่เกิดจากการทำงานตามโครงสร้าง 2) พฤติกรรมที่มุ่งความสัมพันธ์ (Consideration)ผู้นำจะให้ความสำคัญกับการมีความสัมพันธ์ภาพที่ดีกับสมาชิก และมีส่วนร่วมในการทำงาน

3) ทฤษฎีผู้นำเชิงสถานการณ์ (Situational approach)

เป็นการศึกษาที่เน้นการปรับสภาพการนำ หรือการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ลักษณะของการนำก็จะเปลี่ยนแปลงไป แนวคิดนี้จะหารูปแบบการนำที่เหมาะสมและเกิดผลดีในสถานการณ์ต่างๆ คือ (ดิลก ถือกกล้า,2547)

1) การศึกษาของ ฟิวด์เลอร์ (Fiedler) ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะขึ้นอยู่กับความเหมาะสมระหว่างพฤติกรรมของผู้นำ สมาชิก และสถานการณ์ในการปฏิบัติงาน กล่าวคือสิ่งแวดล้อมจะมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของผู้นำ

2) ทฤษฎีมุ่งสู่เป้าหมาย (Path-goal Theory) ทฤษฎีนี้พยายามอธิบายผลกระทบของพฤติกรรมผู้นำที่มีต่อการจูงใจ ความพึงพอใจ และการปฏิบัติงานของสมาชิกมีการเน้นที่เป้าหมายโดยดูพฤติกรรมของผู้นำที่แสดงออกเพื่อให้สมาชิกประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของบุคคลและองค์การผู้นำที่มีประสิทธิผลจะช่วยให้สมาชิกบรรลุเป้าหมายส่วนบุคคลและองค์การ ผู้นำสามารถเพิ่มแรงจูงใจ ความพึงพอใจแก่ผู้ตามได้ โดยการให้รางวัล

3) การศึกษาของ Hersey-Blanchard ได้นำแนวคิดของมหาวิทยาลัยโอไฮโอ มาประยุกต์ คือ พฤติกรรมที่มุ่งสร้างโครงสร้าง (Initiation Structure) และพฤติกรรมที่มุ่งความสัมพันธ์(Consideration) และอธิบายว่า ภาวะผู้นำแบบต่างๆ ประกอบกับความพร้อมของสมาชิกทำให้เกิดรูปแบบของการทำงานของผู้นำ 4 รูปแบบ คือ การบอกกล่าว (Telling) การนำเสนอความคิด(Selling) การมีส่วนร่วม (Participation) และการมอบหมายงาน(Delegation)

4) ทฤษฎีผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Theory)

เป็นแนวคิดการศึกษาภาวะผู้นำแนวใหม่ ที่มุ่งยกระดับความต้องการ ความเชื่อ เจตคติ คุณธรรมของผู้ตามให้สูงขึ้น เพื่อให้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือ องค์การให้มีประสิทธิผล โดยมีแนวคิดว่าการศึกษภาวะผู้นำในระยะที่

ผ่านมายังไม่สามารถอธิบายภาวะผู้นำได้อย่างชัดเจนยังเป็นภาวะผู้นำที่มุ่งเสริมแรง (Contingent Reinforcement) และเป็นพฤติกรรมความต้องการของมนุษย์ขั้นพื้นฐาน (First Order Change) เท่านั้น จึงทำให้เกิดแนวคิดของภาวะผู้นำเปลี่ยนสภาพ

การเปลี่ยนแปลงของกระบวนการที่มีต่อผู้นำสมัยใหม่

ที่ผ่านมาเราให้ความสำคัญกับผู้นำสูงสุดเพียงคนเดียว จนละเลยผู้นำระดับอื่น ๆ และดูเหมือนว่าผู้นำสูงสุดจะกลายเป็นคนเดียวที่ต้องรับผิดชอบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของสถานศึกษา ซึ่งเป็นการสร้างความคาดหวังผิด ๆ ต่อผู้นำสูงสุด ทำให้เป็นความกดดันต่อผู้นำ ไม่ใช่ผู้นำสูงสุดทุกท่านจะสามารถตอบสนองต่อความต้องการเหล่านี้ได้ จึงทำให้ผู้นำสูงสุดล้มเหลวมากขึ้น วิธีการคิดเกี่ยวกับผู้นำในแบบที่เคยมีมาในอดีตเป็นสิ่งที่ควรเปลี่ยนเสีย การหวังพึ่งผู้นำสูงสุดให้เป็นผู้นำสถานศึกษาสู่ความสำเร็จไม่สามารถเป็นไปได้ ในยุคใหม่นี้ สังคมต้องการผู้นำที่เป็นกลุ่มมากขึ้น ซึ่งหมายถึงคนที่มีภาวะผู้นำจำนวนหนึ่งทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเดียวกัน ส่วนภาวะผู้นำกลุ่ม หมายถึง การที่มีผู้นำอยู่ในทุกระดับของสถานศึกษาแทนที่จะมีผู้นำสูงสุดเพียงคนเดียว ในกรณีนี้ คนเป็นผู้นำจะต้องมีความคิดและพฤติกรรมแตกต่างจากเดิม

ในยุคปัจจุบัน กระบวนทัศน์เกี่ยวกับภาวะผู้นำเปลี่ยนไป กล่าวคือ ไม่ได้มองที่คุณลักษณะพิเศษและความเชี่ยวชาญส่วนบุคคลของผู้นำเป็นรายคน แต่หันมามองที่การสร้างภาวะผู้นำร่วมและการแสดงบทบาทที่เอื้อต่อการทำให้เกิดภาวะผู้นำร่วมของคนในกลุ่ม / สถานศึกษาของตน ภารกิจของผู้นำจึงไม่อาจใช้วงจรบริหารแบบดั้งเดิมได้อีกต่อไป ภารกิจของผู้นำสมัยใหม่มีความยากและซับซ้อนขึ้นและมุ่งเน้นที่การจัดการแบบเสริมสร้างพลังหรือปลดปล่อยพลังของสมาชิกมากกว่าการควบคุมและสั่งการ

ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงหมายถึง ผู้ที่มีคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่มีภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงว่ามีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาและบริหารเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กรอย่างสร้างสรรค์และส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

คุณสมบัติของผู้นำยุคใหม่

นักบริหารการศึกษาควรช่วยสร้างและพัฒนาคุณสมบัติของผู้นำสถานศึกษาให้สามารถเป็นแกนนำในการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำร่วมของสถานศึกษาที่จะเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของสถานศึกษาต่อไป คุณสมบัติที่ควรสร้างและพัฒนาให้เกิดขึ้นได้แก่

1. ความสามารถในการพัฒนาและจูงใจครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา
2. ความสามารถในการนำการสนทนาและแก้ไขปัญหาของสถานศึกษาดำเนินกิจกรรมพัฒนา
3. ความสามารถในการมองเห็นความแตกต่างและจัดการกับความแตกต่างของความคิดเห็นและวิธีการทำงานของสมาชิกในสถานศึกษา
4. ความสามารถในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง
5. ความสามารถในการฟัง คิดวิเคราะห์ ความสามารถในการกำหนดและกระจายความรับผิดชอบ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาและมองหาโอกาสใหม่ ๆ ทางเลือกใหม่ ๆ ความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ความมุ่งมั่นและจิตสำนึกสาธารณะ

คุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้นำการเปลี่ยนแปลงสถานศึกษายุคใหม่

ภารกิจของผู้นำสถานศึกษาสมัยใหม่ คือ การสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ได้ผลและยาวนาน การเปลี่ยนแปลงจะประสบความสำเร็จก็ต่อเมื่อมีการกำหนดเป้าหมาย มีหลักคิดในการทำงานที่ชัดเจน และสามารถระดมความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องได้อย่างกว้างขวาง ภารกิจของผู้นำสมัยใหม่ไม่ใช่เป็นการคิดและนำทางเพียงคนเดียว แต่ต้องสื่อสาร กระตุ้นการมีส่วนร่วม และกระจายความรับผิดชอบด้วย ซึ่งสามารถจำแนกคุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้นำการเปลี่ยนแปลงควรมีลักษณะ 6 ประการ ดังนี้

1. มีวิสัยทัศน์ ผู้นำสามารถกำหนดวิสัยทัศน์ได้อย่างชัดเจน และกระจายวิสัยทัศน์ให้บุคลากรทั้งภายในและภายนอกองค์กรได้เรียนรู้ และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างชัดเจนถูกต้อง

2. มีความเชื่อว่าองค์กรเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ผู้นำมีปรัชญาความเชื่อว่าองค์กรเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ จึงต้องนำองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยจัดสภาพบรรยากาศให้ทุกคนได้ศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่อง
3. เน้นคุณค่าของทรัพยากรมนุษย์ ผู้นำให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จัดการฝึกอบรมตามความต้องการและความจำเป็น ให้ขวัญกำลังใจในการทำงานอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงศักยภาพอย่างเต็มกำลังความสามารถ
4. เป็นผู้มีการสื่อสารและนักฟังที่ดี ผู้นำใช้หลักการสื่อสารที่มีประสิทธิผล คำนึงถึงข้อมูลข่าวที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กร เข้าใจและยอมรับความคิดเห็นของบุคลากร และพร้อมรับฟังข้อเสนอแนะตลอดเวลา
5. ปฏิบัติงานให้เกิดความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติงานเน้นการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง มีการประเมินผลและรายงานความก้าวหน้า เพื่อพัฒนางานไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ
6. ใช้หลักการบริหารความเสี่ยง การบริหารจัดการมีความยืดหยุ่น และไม่เคร่งครัดจนเกินไป ในบางครั้งเปิดโอกาสให้ปฏิบัติงานเกินกรอบหรือนโยบายได้ ถ้างานนั้นสามารถพัฒนางานในหน้าที่ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

บทสรุป

คุณลักษณะสำคัญ 6 ประการของการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ได้แก่การมีวิสัยทัศน์ (Being visionary) การเชื่อว่าโรงเรียนเป็นสถานที่เพื่อการเรียนรู้ (Believing that school are for learning) การให้คุณค่าต่อทรัพยากรมนุษย์ (Valuing human resources) การมีทักษะการสื่อสารและการรับฟังอย่างมีประสิทธิภาพ (Communicating and listening effectively) การมีพฤติกรรมเชิงรุก (Being proactive) หรือการปฏิบัติงานให้เกิดความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง และการมีความกล้าเสี่ยง (Taking risks) โดยใช้หลักบริหารความเสี่ยง เป็นคุณลักษณะร่วมของผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่ประสบความสำเร็จ

การเป็นผู้นำทางการศึกษาจำเป็นต้องตอบสนองด้านความต้องการของมนุษย์ควบคู่ไปกับด้านภารกิจต่างๆ ของสถานศึกษาหรือต้นสังกัด ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องมีทักษะด้านภาวะผู้นำ ที่สามารถบูรณาการองค์ประกอบด้านมนุษย์เข้ากับองค์ประกอบด้านงานภารกิจ

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ อัจกลับ.(2546). พฤติกรรมการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ติลก ถือกกล้า.(2547). เปรียบเทียบแนวคิดภาวะผู้นำแบบ Principle Centered Leadership กับ Managerial Grid, การบริหารคน.
- ประเสริฐ สมพงษ์ธรรม.(2537). การวิเคราะห์ภาวะผู้นำของศึกษาธิการจังหวัด ที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลองค์การสำนักงาน ศึกษาธิการจังหวัด. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์.(2543). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพมหานคร.
- ผกา แสงสุวรรณ.(2536). การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยศรี นครินทรวิโรฒ.
- วิภาดา คุปตานนท์.(2544). การจัดการและพฤติกรรมองค์การ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรังสิต.
- สมคิด บางโม.(2539). หลักการจัดการ, กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี.
- สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ.(2543). พฤติกรรมองค์การ ทฤษฎีและการประยุกต์, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2543). แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการ ประเมินภายนอก, กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.
- Hartog, D.N..(2001). & P.L. Koopman. Leadership in Organization : Handbook of Industrial, Work, and Organizational Psychology : Volume 2 Organizational Psychology. London : Sage.

การบริหารบุคลากรบูรณาการกับหลักพรหมวิหาร 4 Personnel management integrated with the principle of blessedness 4

พระดารา อคคณญาโณ (ธ) (ธ)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Ven. Thach Ta Ra

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail : darathach2@gmail.com

(Received : 7 August 2021 ; Edit : 12 August 2021; accepted : 15 August 2021)

บทคัดย่อ

การบริหารบุคลากรในสถานศึกษาจึงเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารเพราะความสำเร็จของงานย่อมขึ้นอยู่กับคน ทั้งนี้เพราะคนเป็นผู้กระทำไม่ว่าจะเป็นสิ่งก่อสร้างอาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ ถึงแม้จะมีเงินอยู่อย่างสมบรูณ์สักเพียงใดจะไม่มีคามหมายถ้าคนที่ใช้สิ่งเหล่านั้นไม่มีความรู้ความสามารถ ไม่มีทักษะและวิสัยทัศน์พอจะใช้ ตลอดจนถ้าหากว่าบุคคลขาดขวัญและกำลังใจ ก็จะทำให้ความร่วมมือ การที่ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาเก่งเพียงใด จะเป็นผู้นำแบบใด หรือสามารถใช้หลักจูงใจ และมีมนุษยสัมพันธ์ได้ดีมากน้อยเพียงใดก็ตาม สิ่งหนึ่งที่ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาจะขาดเสียมิได้เลยก็คือ คุณธรรมในบรรดาหลักธรรมต่างๆ พรหมวิหาร 4 หากผู้บริหารรู้จักประยุกต์มาใช้เป็นแนวทางในการบริหารงาน ผู้บริหารย่อมเป็นศูนย์รวมใจ รวมงาน และสามารถจัดการให้งานในการปฏิบัติหน้าที่ลุล่วงไปด้วยดี

คำสำคัญ : การบริหารบุคลากร, สถานศึกษา, หลักพรหมวิหาร 4

Abstract

Virtue is one of the principles of Buddhism that teaches to practice or regulate the human mind to live with society in the present world. By expressing love. The desire for all people to be happy and to have a pity heart. Help others All animals are free from suffering. To the heart I'm happy with the people he has good. I do not know what to do, but I do not know how to do it. Expression to the subordinate. To have a benevolent sense of selfishness, a teacher. Colleagues and communities. As well as the management of people with fairness. Lay the system and how to punish you. Awarded with fairness.

Keywords: Personnel Management, Educational Institutions, Principle 4

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งในการสร้างความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้า ของชาติ ถ้าการจัดการศึกษาของชาติมีคุณภาพก็หมายถึง ประชาชนในชาติมีคุณภาพตามไปด้วยดังนั้น สถานศึกษาจึงนับว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญยิ่ง สถานศึกษาเป็นสถาบันที่นำนโยบายด้านการศึกษา ไปสู่การปฏิบัติ จะเกิดความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ ภารกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษานั้นก็คือการบริหารบุคลากร เพราะภารกิจหลักของผู้บริหาร คือ การประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคลฝ่ายงานต่างๆ ในสถานศึกษาให้เกิดการทำงานร่วมกัน ช่วยกันนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมาย ซึ่งบุคลากรเปรียบเสมือนฟันเฟืองขับเคลื่อนองค์กร ดังนั้นการบริหารบุคลากรในสถานศึกษาต้องถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะสถานศึกษามีองค์ประกอบอยู่ 2 ประการ คือ คนและงาน นั้นหมายความว่า การบริหารคนอย่างไรว่าจะได้ถึงความสำเร็จของงานอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล คนถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เพราะคนเป็นผู้กระทำให้เกิดปัจจัยอื่นๆ โดยเฉพาะงาน คนเป็นผู้ทำให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย

การบริหารบุคลากรในสถานศึกษาจึงเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารเพราะความสำเร็จของงานย่อมขึ้นอยู่กับคน ทั้งนี้เพราะคนเป็นผู้กระทำไม่ว่าจะเป็นสิ่งก่อสร้างอาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ ถึงแม้จะมีเงินอยู่อย่างสมบูรณ์สักเพียงใดจะไม่มี ความหมายถ้าคนที่ใช้สิ่งเหล่านั้นไม่มีความรู้ความสามารถ ไม่มีทักษะและวิสัยทัศน์พอจะใช้ ตลอดจนถ้าหากว่าบุคคลขาดขวัญและกำลังใจ ก็จะทำให้ความร่วมมือในการทำงานอย่างไม่เต็มใจไม่เต็มเวลา (พนอม แก้วกานีต, 2538: 11)

เมื่อพิจารณาแล้วทุกแง่มุมก็จะเห็นเป็นประจักษ์ได้ว่าการบริหารงานบุคลากรในสถาน ศึกษา ถือเป็นส่วนสำคัญของการบริหาร (สมพงษ์ อยู่มาก, 2538: 2) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการบริหารงานบุคลากรในสถาน ศึกษาเป็นหัวใจสำคัญยิ่งในการบริหาร ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ จะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และจะสำเร็จตามเป้าหมายจะได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลในสถานศึกษาทุกคนที่เกี่ยวข้อง ถ้าหากการบริหารงานบุคลากรไม่ดี บกพร่อง แล้วจะทำให้สถานศึกษา มีความเจริญก้าวหน้าไปอย่างยากลำบาก การจัดการศึกษาจะไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร (ปลววัลย์ ทองมี, 2539 :14) จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร 4

ผู้วิจัยหวังว่าก่อให้เกิดประโยชน์ ดังต่อไปนี้ 1) ทำให้ทราบการบริหารบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบการบริหารบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา 3) ทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคข้อเสนอนแนะแนวทางการบริหารบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา 4 สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาในการบริหารบุคลากร โดยการประยุกต์หลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษา

1. ความหมายของการบริหารบุคลากร

การบริหารบุคลากรเป็นศัพท์ทางวิชาการที่ได้บัญญัติขึ้นโดยแปลความหมายจากภาษาอังกฤษว่า Personnel Administration Personnel Management, Labor Relations, Industrial Relations และ Manpower Management สำหรับในภาษาไทยจะใช้ศัพท์ที่แตกต่างกันออกไป เช่นการจัดการบุคลากร การจัดฝ่ายบุคคล การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การจัดการทรัพยากรบุคคล การจัดเจ้าหน้าที่ การบริหารเจ้าหน้าที่ การบริหารบุคลากร หรือการบริหารงานบุคคล ซึ่งความหมายของการบริหารงานบุคลากรว่าเป็นกระบวนการทางการบริหารที่จะสรรหาบุคคลมาปฏิบัติงานให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถด้วยความเต็มใจ (นงนุช วงษ์สุวรรณ, 2546:6 การปฏิบัติการเกี่ยวกับตัวบุคคลหรือตัวเจ้าหน้าที่ในองค์การใดองค์การหนึ่งนับตั้งแต่การสรรหาคนเข้าทำงาน การคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้ง การโอน การโยกย้ายการฝึกอบรม การพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนเงินเดือน การปกครองบังคับบัญชา การดำเนินการทางวินัย การให้พ้นจากงานและการจ่ายบำเหน็จบำนาญเมื่อออกจากงานไปแล้ว” และอธิบายเพิ่มเติมว่า การบริหารงานบุคคลในภาษาอังกฤษมีคำใช้อยู่หลายคำเช่น Personnel Administration, Personnel Management, Manpower Management, และ Public Personnel Administration เป็นต้น แต่ความหมายก็ไม่แตกต่างกัน บางคำได้เน้นถึงตัวบุคคลที่อยู่ในองค์การใดองค์การหนึ่งเท่านั้น ถ้าต้องการจะให้หมายถึงข้าราชการก็มักใช้คำว่า Public Personnel Administration หรือถ้าหมายถึงธุรกิจเอกชนก็ใช้คำว่า Business Personnel Management เป็นต้น (เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง, 2542:6) เป็นกระบวนการเกี่ยวกับการวางแผน การวางแผน การวางแผนเปรียบเทียบและข้อบังคับเกี่ยวกับตัวบุคคลที่ปฏิบัติงานในองค์การหรือหน่วยงานทั้งนี้เพื่อให้ได้มาโดยใช้

ประโยชน์และบำรุงรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพและมีปริมาณเพียงพอเพื่อการปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ กระบวนการที่วุ่นวายนี้ จึงรวมหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งหมดนับตั้งแต่การสรรหาบุคคลเข้าปฏิบัติงาน จนกระทั่งออกจากงาน (วิโรจน์ สารรัตน์, 2542:81)

สรุปได้ว่า การบริหารงานบุคลากร หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ในการบริหารทรัพยากรคน เพื่อให้คนมีประสิทธิภาพสูงสุด มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมีความรักและหวงแหนองค์กร และส่งผลให้องค์กรประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร

2. ความสำคัญของการบริหารบุคลากร

การบริหารบุคลากรมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่สามารถเอื้ออำนวยให้องค์กรบรรลุตามเป้าหมายขององค์กร ซึ่งก็คือความเจริญเติบโตขององค์กรนั่นเองมีนักการศึกษาหลายท่านอธิบาย

ความสำคัญของการบริหารบุคลากร คือ การบริหารงานบุคคลมีความสำคัญที่สุด ในการบริหารองค์การ กล่าวคือ เป็นกระบวนการบริหารที่มีขอบข่ายกว้างขวาง ครอบคลุม ตั้งแต่การแสวงหา การเลือกคนเข้าสู่หน่วยงาน จนกระทั่งพ้นจากการปฏิบัติงาน เป็นกระบวนการ ที่เกี่ยวเนื่องกันเป็นลูกโซ่ตั้งแต่การวางนโยบายการกำหนดแผนและความต้อง การด้านบุคลากร การสรรหา การเลือกสรร การพัฒนา การกำหนดสวัสดิการและการเกื้อกูล การประเมินผล การปฏิบัติงาน การเลื่อนตำแหน่ง การโอนการย้าย และการพ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากร (พยอม วงศ์สารศรี, 2548: 3)

สรุปได้ว่า การบริหารบุคลากรในสถานศึกษามีความสำคัญ และเป็นปัจจัยที่ทำให้สถานศึกษาดำเนินภารกิจบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ความสำเร็จต่าง ๆ เกิดขึ้นได้ก็เพราะบุคคลในสถานศึกษาเป็นสำคัญ บุคคลที่ทำให้เกิดปัจจัยต่างๆ นับตั้งแต่เงิน วัสดุ ครุภัณฑ์ และการจัดการ เนื่องจากคนเป็นสิ่งมีชีวิต มีความคิดและพื้นฐาน ที่แตกต่างกัน เมื่อคนมีคุณภาพ มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ย่อมส่งผลถึงความสำเร็จในการบริหารงานด้านอื่นๆ และส่งผลต่อความสำเร็จ ขององค์กร

3. ขอบข่ายการบริหารบุคลากร

ขอบข่ายของการบริหารบุคลากรประกอบไปด้วย การกำหนดนโยบายงานบุคคล การวางแผนงานบุคคล การสรรหาบุคคล การคัดเลือก การศึกษา การฝึกอบรมและการพัฒนา การบริหารค่าตอบแทน และผลประโยชน์อื่นความปลอดภัยและสุขภาพ พนักงานและชุมชนสัมพันธ์ การประเมินผลการทำงาน การจัดการสื่อสารภายใน การอุทธรณ์และร้องทุกข์ การรักษาวินัย ตลอดจนการออกจากงานหรือออกจากราชการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 51) การบริหารบุคลากรมี 4 ลักษณะคือ การให้ได้มา การทำนุบำรุงและรักษา การพัฒนาและการให้พ้นจากงาน แต่ถ้าพิจารณาให้ละเอียดจะมี 22 ลักษณะ คือ 1) การวางนโยบายและการออกระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับตัวบุคคล เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโรงเรียน 2) การวางแผนเกี่ยวกับกรจัดกำลังคน และการมอบอำนาจหน้าที่ให้แก่บุคลากร เพื่อให้ทำงานได้สะดวกตามแผนงานที่วางไว้ 3) กรวางโครงการของงานต่างๆ ให้บุคลากรปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้ 4) การกำหนดคุณสมบัติและหน้าที่ซึ่งควรมอบให้แก่ผู้ปฏิบัติที่มารับตำแหน่ง 5) การจัดลำดับบังคับบัญชางานและตำแหน่งภายในโรงเรียน 6) การดำเนินการเกี่ยวกับอัตราเงินเดือนและค่าจ้าง 7) การแสวงหาคนเข้าทำงาน การคัดเลือก และการสอบคัดเลือก 8) การบรรจุแต่งตั้ง 9) การปฐมนิเทศครูใหม่หรือรับโอนย้ายมาใหม่ และการทดลองปฏิบัติงานของครู 10) การรวบรวมทะเบียนประวัติ ตลอดจนผลการปฏิบัติงานเป็นระยะๆ 11) การโอนและการย้าย 12) การฝึกอบรมในระหว่างปฏิบัติงาน 13) การประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นระยะๆ 14) การพิจารณาความดีความชอบ 15) การเลื่อนขั้นตำแหน่งหรือการให้สิ่งตอบแทนความดีความชอบอย่างอื่น 16) การรักษาสุขภาพพลานามัย และการให้ความปลอดภัยในการทำงาน 17) การจัดสวัสดิการ 18) การปกครองบังคับบัญชา 19) การรักษาวินัย 20) การให้พ้นจากงาน 21) การให้บำเหน็จบำนาญหรือสิ่งตอบแทนอย่างอื่น เมื่อพ้นจากงานตามวาระ 22) การวิจัยค้นคว้าเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับบุคลากร (ภิญโญ สาร, 2519: 157-158)

สรุปได้ว่า การบริหารบุคลากรในสถานศึกษามีความสำคัญ และเป็นปัจจัยที่ทำให้สถานศึกษาดำเนินภารกิจบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ความสำเร็จต่าง ๆ เกิดขึ้นได้ก็เพราะบุคคลในสถานศึกษาเป็นสำคัญ บุคคลที่ทำให้เกิดปัจจัยต่างๆ นับตั้งแต่เงิน วัสดุ ครุภัณฑ์ และการจัดการ เนื่องจากคนเป็นสิ่งมีชีวิต มีความคิดและพื้นฐาน ที่แตกต่างกัน เมื่อคนมีคุณภาพ มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ย่อมส่งผลถึงความสำเร็จในการบริหารงานด้านอื่นๆ และส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร

4. ความหมายและความสำคัญของหลักพรหมวิหาร 4

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), (2551: 161) กล่าวว่า พรหมวิหารธรรม หมายถึง คุณธรรมสำหรับผู้ใหญ่ นักปกครองหรือผู้บริหาร 4 ประการ ได้แก่ 1) เมตตา คือ ความรัก ปราบปรามต้ออยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่เมตตา และคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์ทั่วหน้า 2) กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันที่จะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ 3) มุทิตา คือ ความยินดีในเมื่อผู้อื่นมีความสุข มีใจผ่องใสบันเทิงประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีความสุขเจริญงอกงามยิ่งๆขึ้นไป 4) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณากรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้วอันควรได้รับทั้งผลดีและชั่วสมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดูในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ

พรหมวิหาร 4 เป็นธรรมหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนา มีความหมายหลายนัย คือพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช , 2541: 8-9)

1) เป็นธรรมเครื่องอยู่ของพรหม เครื่องอยู่อย่างพรหมและทำให้พรหมเสมอด้วยพรหมโดยมุ่งประเด็นที่ว่า เมื่อผู้บำเพ็ญสมาธิ เจริญเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาแล้ว ย่อมส่งผลให้บรรลุฌานได้ตามลำดับ

2) เป็นธรรมเครื่องอยู่ของผู้ประเสริฐธรรมประจำใจอันประเสริฐหลักความประพฤติที่ประเสริฐ เมื่อมีธรรม 4 ประการนี้ประจำใจ ย่อมมีความรักสรรพสัตว์ ปราบปรามช่วยสรรพสัตว์ที่ประสบทุกข์ให้พ้นทุกข์ ไม่ริษยาในความได้ดีมีความสุขของสรรพสัตว์และวางใจเป็นกลางได้เมื่อช่วยสรรพสัตว์นั้นๆไม่สำเร็จ

3) เป็นธรรมเครื่องอยู่ของผู้เป็นใหญ่ คือ ผู้นำหรือผู้ปกครอง โดยมุ่งให้ผู้นำหรือผู้ปกครองมีความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้บังคับบัญชา เป็นพื้นฐานช่วยเหลือเขาเมื่อเขาประสบทุกข์ ยินดีด้วยเมื่อเขาประสบความสำเร็จ และวางใจเป็นกลางไม่ตกอยู่ในอคติ พรหมวิหาร 4 เรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า อัปมัญญา 4 เพราะมุ่งประเด็นที่ว่า แผ่ไปไม่จำกัดในมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย เป็นพรหมวิหารของพระอริยะ

5. องค์ประกอบของหลักพรหมวิหาร 4

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) (2539: 43-45) ทรงเรียบเรียงหนังสือชุดรวมธรรมะ ตอนที่ 4 ด้วยพรหมวิหาร 4 สามารถสรุปความได้ว่า พรหมวิหาร 4 เป็นคุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหม คือผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐ เป็นธรรมเป็นที่อยู่ซึ่งมีทั้งความดีและความสุข โดยให้ผู้ปฏิบัตินำไปใช้ดังนี้ ขั้นแรกให้ปฏิบัติด้วยจิตคิดเกื้อกูลแผ่ออกไปในสัตว์บุคคลทั้งหลาย คือ เมตตาซึ่งมีอาการเป็นความคิดเกื้อกูล ต่อจากนั้นเมื่อได้เห็นหรือได้ยินหรือได้คิดว่าเขามีความทุกข์เดือดร้อนก็ปฏิบัติช่วยบำบัดทุกข์ให้ คือ กรุณาซึ่งมีอาการช่วยบำบัดทุกข์ จากนั้นได้เห็นเขามีสุขไม่ทุกข์ ก็พลอยยินดีบันเทิงใจ คือ มุทิตาซึ่งมีอาการพลอยยินดี และเมื่อไม่มีกิจที่ควรจะทำต่อไป ก็อุเบกขา คือ ดูอยู่เฉยๆ

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2539: 43-45) ได้กล่าวถึงพรหมวิหาร 4 ซึ่งสามารถสรุปความได้ว่านักบริหารต้องมีพรหมวิหารธรรม คือธรรมสำหรับผู้ใหญ่ 4 ประการ เพราะเมตตาจำทำให้นักบริหารรู้จักมองแง่ดีของเพื่อนร่วมงานและจดจำไว้เพื่อจะได้ใช้คนให้เหมาะสมกับลักษณะที่ดีของเขา กรุณาจะทำให้นักบริหารเปิดใจกว้างรับฟังปัญหาของคนอื่น มุทิตาทำให้นักบริหารส่งเสริมให้คนทำงานมีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถจนได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นและอุเบกขาจะทำให้ผู้บริหารมีความยุติธรรมในการให้รางวัลและโทษ โดยรู้เท่าทันคนร่วมงานทุกคน

ปัญญาชนทภิกขุ (ปัน ปญฺญานนฺโท) (2541 : 188) กล่าวถึง พรหมวิหารว่า เป็นหลักใจ ได้แก่ ผู้ใหญ่ที่ดียอมดำรงตนมั่นคงอยู่ในพรหมวิหาร 4 ประการเป็นประจำในผู้น้อยเป็นนิจ คือมีเมตตารักใคร่ปรารถนาให้ผู้น้อยได้รับความร่มเย็นเป็นสุขโดยทั่วกัน 1 กรุณาสงสารช่วยเหลือผู้น้อยที่ทุกข์ยากจนเต็มความสามารถ 1 มุทิตา พลอยยินดีที่มีความเจริญขึ้น แม้จะได้รับยกย่องดีกว่าตนก็ไม่คิดริษยา 1 อุเบกขาวางตนเฉยๆในเวลาที่เห็นผู้น้อยต้องได้รับโทษหรือรับความวิบัติที่ตนไม่สามารถจะช่วยเหลือ หรือตนช่วยแล้วแต่ไม่สำเร็จ 1

(พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2542 , :37-48) กล่าวการบริหารโดยมีหลักธรรมพรหมวิหาร 4 จะเป็นการบริหารที่มีคุณธรรมดำเนินการปกครองด้วยความเป็นธรรม ทำให้สังคมมีความสุข คุณธรรม 4 อย่างนี้ส่งเสริมการบริหารสนับสนุนการบริหารด้วยความเรียบร้อยสมประสงค์ ในการที่ผู้บริหารจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารจะต้องมีคุณธรรมในการประพฤติปฏิบัติด้วยเพื่อให้ผู้ตามเกิดความเลื่อมใสศรัทธาและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ด้วยดี ผู้บริหารถ้าปฏิบัติตนตามหลักของพรหมวิหาร 4 จะเป็นผู้ที่นินยัสอย่างนี้

1. เป็นคนใจอกกว้างขวาง เยือกเย็น ไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ใคร

2. บุคลิกที่น่านิยมนับถือ เป็นที่พึ่งของสังคม

3. มีน้ำใจประเสริฐ เปี่ยมด้วยมนุษยธรรม มองโลกในแง่ดี ทำให้มีชื่อเสียงดีเด่น ชีวิตมีความสุขในทุกที่
ด้วยหลักธรรมพรหมวิหาร 4 นี้ เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญต่อการบริหารมากโดยเฉพาะกับหัวหน้า ดังนั้น การที่หัวหน้าจะนำหลักธรรมนี้มาใช้กับผู้ใต้บังคับบัญชามาพิจารณาสถานการณ์ที่จะนำหลักธรรมนี้มาใช้ ดังนี้

1. เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่ปกติ หัวหน้าควรมีเมตตา หมายถึง การให้ความรัก ความปรารถนาดี มีความปรารถนาให้ผู้ใต้บังคับบัญชา มีความสุข
2. เมื่อผู้ใต้บังคับช้ขาดต่ำกว่าเดิม ได้รับความเดือดร้อน เป็นทุกข์ หัวหน้า ต้องมีความกรุณา หมายถึง การมีความรู้สึกทันท่วงที เมื่อเห็นผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับความเดือดร้อนและหัวหน้ามีความต้องการที่จะช่วยให้บุคคลนั้นหมดทุกข์
3. เมื่อผู้ใต้บังคับช้ขาดดีขึ้น ประสบความสำเร็จ หัวหน้าควรมี มุทิตา หมายถึง มีความ ปิติยินดี กับความสุขของผู้ใต้บังคับช้ขาดด้วย และคอยให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น
4. ในกรณีที่มีการรักษาความถูกต้อง ชอบทำตามหลักการและกฎเกณฑ์หัวหน้าควรมีอุเบกขา หมายถึง การที่วางใจเป็นกลาง แต่ยังคงอยู่ใกล้ ๆ กับผู้ใต้บังคับช้ขาด แต่ไม่เข้าไปก้าวกายเพื่อให้ความถูกต้องชอบธรรมนั้นยังคงอยู่ต่อไป

ดังนั้นการบริหารโดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารงานมหาวิทยาลัยของรัฐที่ดึนั้นจะส่งผลให้เกิดความประทับใจต่อผู้ร่วมงาน เกิดขวัญกำลังใจและแรงจูงใจในการทำงานอย่างดียิ่งอันจะนำไปสู่การทำงานให้เกิดผลสำเร็จ ตามเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้และดำเนินไปด้วยดี ดังนั้นเพื่อให้สามารถครองใจคนในการปฏิบัติงานใด ๆ ผู้บริหารจึงต้องมีทั้ง ความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาอย่างครบถ้วน สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมอย่างหนึ่งในพุทธศาสนาที่นำมาปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของสังคม เพาะเป็นธรรมเครื่องอบรมจิตใจให้สงบ พัฒนาให้ประเสริฐขึ้นซึ่งหลักธรรมดังกล่าวแบ่งออกเป็น 4 ด้านคือ

1. ด้านเมตตา คือ การแสดงออกถึง ความรัก ความปรารถนาดี ไม่ตรีจิต เป็นความคิดช่วยเหลือให้ทุกคนประสบแต่ประโยชน์และมีความสุขโดยทั่ว ๆ กัน อันเป็นความคิดที่มีต่อผู้ใต้บังคับช้ขาดในภาวะปกติ
2. ด้านกรุณา คือ การแสดงออกถึงความสงสาร หมายถึง การคิดจะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความเดือดร้อนทั้งทางกายและใจในภาวะที่ได้รับความเดือดร้อนเป็นทุกข์และต้องการความช่วยเหลือโดยเป็นการช่วยเหลือที่ถูกต้อง ไม่เบียดเบียนใครรวมทั้งตนเอง
3. ด้านมุทิตา คือ การแสดงออกถึงความชื่นบาน เป็นความพลอยยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี อันมีความคิดรู้สึกเมื่อผู้ใต้บังคับช้ขาดมีความสุขก้าวหน้า มีความสุข อันเป็นความดีแท้ เช่น ได้ลาภยศมาโดยบริสุทธิ์ มีได้โกงหรือเบียดเบียนใคร รวมถึงงดเว้นความริษยาอิจฉาผู้อื่นเพราะนึกเห็นแก่ตัว
4. ด้านอุเบกขา คือ การแสดงออกถึง การวางใจเป็นกลาง โดยพิจารณาข้อเท็จจริงเมื่อตัดสินใจในเรื่องใดๆแล้วควรพิจารณาใคร่ครวญด้วยปัญญา มีเหตุผล ถูกต้องและเที่ยงธรรม อันเป็นการรักษาความถูกต้อง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์เพื่อผดุงไว้ซึ่งความถูกต้อง

การบริหารบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร 4

การใช้หลักพรหมวิหาร 4 ต่อการบริหารงาน โดยผู้วิจัยขอนำเสนอรายละเอียดดังต่อไปนี้ พรหมวิหาร 4 หมายถึง ธรรมประจำตนอันประเสริฐ อันเป็นหลักความพหุติที่ประเสริฐบริสุทธิ์เป็นธรรมเครื่องอย่างประเสริฐ ซึ่งเป็นหลักธรรมประจำใจเกี่ยวกับความพหุติเป็นธรรมที่ส่งเสริมในการปกครองมี 4 องค์ประกอบดังนี้

1. เมตตา แปลว่า ความรักใคร่ปรารถนาดีมีไม่ตรีจิต หมายถึง การคิดช่วยเหลือให้ทุกคนประสบแต่ประโยชน์และมีความสุขโดยทั่วหน้ากัน จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของเมตตา คือการฝึกอบรมจิตใจเป็นสำคัญ คือ ฝึกจิตใจให้มีความเยือกเย็น เมตตาต่อสรรพสัตว์ทั่วหน้า
2. กรุณา แปลว่า ความสงสาร หมายถึง การคิดจะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ เดือดร้อนได้แก่ไม่ใ้ใจที่จะปลดปล่อยบ่าบัดทุกข์ ความเดือดร้อนของผู้อื่นและสัตว์ทั้งปวงในการปฏิบัติเกี่ยวกับกรุณาเริ่มจากปลูกฝังความสงสารให้กับผู้อื่น ได้รับความลำบากเกิดขึ้นในใจเมื่อมีความกรุณาในใจแล้ว การแสดงออกย่อมจะเกิดขึ้นตามแต่เหตุการณ์นั้นๆ เช่นการช่วยเหลือคนกำพร้าอนาถา ความกรุณาเป็นคุณธรรมสำคัญ ที่จะทำให้นักเสียสละพร้อมที่จะทำทุกอย่างเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ได้รับความสุขคุณธรรมข้อนี้แสดงว่าผู้พหุติจะต้องมีฐานคุณธรรมเมตตาสูงมาก

3. มุทิตา แปลว่า ความชื่นบาน หมายถึง ความพลอยยินดีด้วยในเรื่องเห็นผู้อื่นได้ดี มุทิตานี้เป็นธรรมของผู้มีลักษณะใจกว้างขวาง ยินดีต่อความดีของผู้อื่น นับได้ว่าเป็นการทำบุญ หรือความดีอย่างหนึ่งนอกจากนี้ ยังหมายถึงในการสนับสนุน แก่ผู้สร้างสรรค์ประดิษฐ์สิ่งต่างๆ เพื่อประโยชน์ของสังคมด้วย

4. อุเบกขา แปลว่าการวางใจเป็นกลาง โดยพิจารณาข้อเท็จจริง หมายถึงในการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ควรพิจารณาด้วยปัญญาที่มีเหตุผลที่ถูกต้องและเที่ยงธรรม แล้วปฏิบัติลงด้วยความเยือกเย็นสุขุมรอบคอบสามารถดำรงมั่นรักษาความถูกต้อง หรือความยุติธรรมไว้ได้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), (2542 : 37-48) กล่าวการบริหารโดยมีหลักธรรมพรหมวิหาร 4 จะเป็นการบริหารที่มีคุณธรรมดำเนินการปกครองด้วยความเป็นธรรม ทำให้สังคมมีสุข คุณธรรม 4 อย่างนี้ส่งเสริมการบริหารสนับสนุนการบริหารด้วยความเรียบร้อยสมประสงค์ ในการที่ผู้บริหารจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารจะต้องมีคุณธรรมในการประพฤติปฏิบัติด้วยเพื่อให้ผู้ตามเกิดความเลื่อมใสศรัทธาและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ด้วยดี

ผู้บริหารถ้าปฏิบัติตนตามหลักของพรหมวิหาร 4 จะเป็นผู้ที่มีนิสัยอย่างนี้ 1) เป็นคนใจกว้างขวาง เยือกเย็น ไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ใคร 2) บุคลิกน่านิยมนับถือ เป็นที่พึ่งของสังคม 3) มีน้ำใจประเสริฐ เปี่ยมด้วยมนุษยธรรม มองโลกในแง่ดี ทำให้มีชื่อเสียงดีเด่น ชีวิตมีความสุขในทุกที่

ด้วยหลักธรรมพรหมวิหาร 4 นี้ เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญต่อการบริหารมากโดยเฉพาะกับหัวหน้า ดังนั้น การที่หัวหน้าจะนำหลักธรรมนี้มาใช้กับผู้ใต้บังคับบัญชามาพิจารณาสถานการณ์ที่จะนำหลักธรรมนี้มาใช้ ดังนี้

1. เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่ปกติ หัวหน้าควรมีเมตตา หมายถึง การให้ความรัก ความปรารถนาดี มีความปรารถนาให้ผู้ใต้บังคับบัญชา มีความสุข

2. เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาตกต่ำกว่าเดิม ได้รับความเดือดร้อน เป็นทุกข์ หัวหน้า ต้องมีความกรุณา หมายถึง การมีความรู้สึกหวั่นไหว เมื่อเห็นผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับความเดือดร้อนและหัวหน้ามีความต้องการที่จะช่วยให้บุคคลนั้นหมดทุกข์

3. เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาดีขึ้น ประสบความสำเร็จ หัวหน้าควรมี มุทิตา หมายถึง มีความ ปิติยินดี กับความสุขของผู้ใต้บังคับบัญชาด้วย และคอยให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น

4. ในกรณีที่มีการรักษาความถูกต้อง ชอบทำตามหลักการและกฎเกณฑ์หัวหน้าควรมีอุเบกขา หมายถึง การที่วางใจเป็นกลาง แต่ยังคงอยู่ใกล้ ๆ กับผู้ใต้บังคับบัญชา แต่ไม่เข้าไปก้าวก่ายเพื่อให้ความถูกต้องชอบธรรมนั้นยังคงอยู่ต่อไป

ดังนั้น การบริหารโดยใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารงานมหาวิทยาลัยของรัฐที่ดึนั้นจะส่งผลให้เกิดความประทับใจต่อผู้ร่วมงาน เกิดขวัญกำลังใจและแรงจูงใจในการทำงานอย่างดียิ่งอันจะนำไปสู่การทำงานให้เกิดผลสำเร็จ ตามเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้และดำเนินไปด้วยดี ดังนั้นเพื่อให้สามารถครองใจคนในการปฏิบัติงานใด ๆ ผู้บริหารจึงต้องมีทั้ง ความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาอย่างครบถ้วน สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

บทสรุป

พรหมวิหาร เป็นหลักธรรมหนึ่งของพระพุทธศาสนาที่สอนให้ประพฤติปฏิบัติ หรือควบคุม กำกับทางจิตใจของมนุษย์ให้อยู่กับสังคมในโลกปัจจุบัน โดยการแสดงออกในด้านความรัก ความปรารถนาให้ทุกคนมีความสุขและให้มีจิตใจสงบสุข คิดช่วยเหลือผู้อื่น รวมทั้งสัตว์ทั้งหลายให้พ้นทุกข์ รวมถึงจิตใจ พลอยยินดีกับคนที่เขาได้ดีมีความสุข รวมถึงอาการที่แสดงออกด้วยความเที่ยงตรง เที่ยงธรรม ไม่ลำเอียง ด้วยรักและซึ้งใคร ทำดีได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว ผู้ใดมีพรหมวิหาร 4 ผู้นั้นย่อมมีจิตใจที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ ของตนเองและผู้อื่นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาควรแสดงออกต่อผู้ใต้บังคับบัญชาถึงการมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ก่อให้เกิดศรัทธาแก่ครู เพื่อนร่วมงานและชุมชน ตลอดจนการบริหารบุคคลด้วยความเป็นธรรม วางระบบและวิธีการให้คุณให้โทษ ให้รางวัลด้วยความเป็นธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ.(2546). คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์องค์การ
รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2546.
- เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง.(2542). การบริหารทรัพยากรมนุษย์. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์:มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
2542.
- ถวัลย์ ทองมี.(2539). การบริหารงานบุคลากรภายนอกของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถม ศึกษาจังหวัดนครปฐม.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต .บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ถวัลย์ ทองมี.(2539). การบริหารงานบุคลากรภายนอกของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถม ศึกษาจังหวัดนครปฐม.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต .บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- นงนุช วงษ์สุวรรณ.(2546). การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : จามจุรีโปรดักท์, 2546.
- พนอม แก้วกำเนิด.(2538). หลักการครองตน ครองคน ครองงาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : เจริญการพิมพ์, 2538.
- พยอม วงศ์สารศรี.(2538). การบริหารงานบุคคล, กรุงเทพมหานคร : คณะวิทยาการจัดการสถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2538.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช).(2541). พระในบ้าน. กรุงเทพมหานคร : คาถาวรรณการพิมพ์, 2541.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต).(2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร
: เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2551.
- ภิญโญ สาร.(2519). หลักบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, 2519.
- ราชบัณฑิตยสถาน.(2548). พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาขากลอังกฤษ –ไทยฉบับบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณาการพิมพ์, 2548.
- วิจิตร ศรีสอ้าน.(2539). การบริหารบุคลากรในโรงเรียน หน่วยที่ 1-8. กรุงเทพมหานคร :มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,
2539.
- วิโรจน์ สารรัตน์.(2542). การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ,
2542.
- สมพงษ์ อยู่มาก.(2538). แนวทางการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2538.
- สมาน รังสิโยภักดิ์.(2522).ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : สวัสดิการสำนักงานก.พ., 2522.
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.(2541). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน).(2543).รวมธรรมะ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้น
ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต). ศาสตราจารย์พิเศษ, มณีแห่งปัญญา. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา และสถาบันบันลือ
ธรรม.
- ปัญญานันทภิกขุ (ปิ่น ปณฺณานนฺโท).หน้าที่ของคน. ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพุทธศาสนาใน ประเทศเวียดนาม Buddhism in Vietnam

องสรภาณอนัมพจน์, ดร. (พิสิษฐ์ เทียนบัว)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Ongsaraphan Anamphot, Dr. (Phisit Thianbao)

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail : phisit124@gmail.com

(Received : 10 September 2021 ; Edit : 12 September 2021; accepted : 1 October 2021)

บทคัดย่อ

ประวัติศาสตร์ของประเทศเวียดนามได้เป็นแหล่งข้อมูลที่น่าสนใจและมีความหลากหลาย โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการสละชีพและพลีชีพเพื่อพระพุทธศาสนาซึ่งถือเป็นอุทาหรณ์ที่น่าสนใจอย่างยิ่ง การสละชีพและพลีชีพเพื่อศาสนาได้รับการยกย่องว่าเป็นการแสดงศรัทธาที่สูงสุด ซึ่งมักถูกพูดถึงในคดีฝ่ายมหาดิน ในปัจจุบัน เวียดนามนับถือพระพุทธศาสนาผสมผสานกับลัทธิเต๋าและขงจื้อ โดยมีการเปิดสอนพระพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย และมีการจัดตั้งสหพุทธจักร เรียกก๊วน ซึ่งได้รับการรับรองจากรัฐบาลเวียดนาม นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแห่งพระพุทธศาสนาได้เปิดสอนในสาขาต่าง ๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา มีการเห็นพระและภิกษุณีชาวเวียดนามเรียนการศึกษาต่อในประเทศอื่น ๆ และบางครั้งกลับไปเผยแผ่ศาสนาในประเทศเอง โดยมีความกระตือรือร้นในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาอีกครั้ง แม้ประเทศจะมีระบบการปกครองที่แตกต่างกัน แต่ความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนายังคงแข็งแกร่งการจัดงานประชุมพระพุทธศาสนาระดับโลกมีการเริ่มมีความเป็นที่รู้จักมากขึ้น และกิจกรรมพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ก็ได้รับการยอมรับ ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญและความมั่นใจในพระพุทธศาสนาในประเทศนี้ในปัจจุบัน

คำสำคัญ : พระพุทธศาสนา, ประเทศเวียดนาม

Abstract

The history of South Vietnam is an intriguing and diverse source of information, especially concerning the sacrifice and devotion to Buddhism, which is particularly fascinating. The act of sacrificing and dedicating one's life to religion is revered as the highest form of spiritual commitment, often glorified in the annals of history. Currently, Vietnam embraces a blend of Buddhism, Taoism, and Confucianism, with a focus on ethical teachings. Buddhist education is actively promoted in universities, with the establishment of the United Buddhist Sangha of Vietnam receiving government recognition. Notably, Buddhist studies are offered across various disciplines in Buddhist universities. Over the past two decades, there has been a noticeable trend of Vietnamese monks and nuns pursuing higher education abroad and returning to propagate Buddhism domestically, indicating a resurgence of Buddhist fervor. Despite differing governance systems, the steadfast faith in Buddhism remains strong. Global Buddhist conferences are gaining prominence, with a resurgence of Vesak celebrations in Vietnam. Moreover, the Buddhist activities of the Theravada monks under the governance of the Thai Sangha continue to receive royal patronage as before. Overall, the study of South Vietnam's history presents a compelling narrative, showcasing the enduring importance and confidence in Buddhism within the country today.

Keywords: Buddhism, Vietnam

เวียดนาม - ความสำคัญในปัจจุบัน

ประเทศเวียดนาม(ทิซากร อินดิสเซีย,2561) หรือที่ปัจจุบันเรียกว่า “สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม” ตั้งอยู่ทางด้านตะวันออกสุดของคาบสมุทรอินโดจีน มีพรมแดนติดกับประเทศจีน ลาว และกัมพูชา มีประชากรมากกว่า 92 ล้านคน การเมืองปกครองด้วยระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ โดยมีพรรคคอมมิวนิสต์ เวียดนาม เป็นพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวในประเทศซึ่งมีบทบาทในการกำหนดแนวทาง และการบริหารประเทศในทุกๆด้าน ภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงกันระหว่างที่ราบลุ่มทางตอนบนและล่าง ทำให้สภาพอากาศในเวียดนามมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิงโดยที่ทางตอนเหนืออากาศจะหนาวเย็นจนถึง ชั้นอุณหภูมิตดลบนในหน้าหนาว และทางตอนใต้มีอากาศที่ร้อนชื้นและแห้งแล้ง

ประเทศเวียดนามนั้นอยู่ที่มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางบกที่มีแหล่งปลูกข้าว ที่ส่งออกมากที่สุดประเทศหนึ่งของโลก ข้าวเจ้า ยางพารา ชา กาแฟ ยาสูบ พริกไทย ก็เป็นสินค้าส่งออก ทางทะเลที่มีทั้งผลิตภัณฑ์อาหารสดและแช่แข็ง เช่น ปลาหมึก กุ้ง ไปยังญี่ปุ่น ไต้หวัน และสิงคโปร์ และน้ำมันดิบที่อยู่ในเขตชายฝั่งทะเลของเวียดนามทำให้เวียดนามกลายเป็นประเทศที่ส่งออกน้ำมันดิบมากที่สุดประเทศหนึ่งในอาเซียน อุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศคือ อุตสาหกรรมทอผ้า สามารถส่งออกอาหารไปทั่วโลก กลายเป็นหนึ่งในผู้ผลิตอาหารให้โลกรายใหญ่รายหนึ่ง ส่งออกข้าวไปประเทศจีนมากที่สุด เป็นประเทศที่มีเสถียรภาพทางการเมือง มีทรัพยากรธรรมชาติ อย่าง เช่น น้ำมันดิบ อาหารและผลิตภัณฑ์จากทะเล เพราะเวียดนามมีแนวชายฝั่งยาวกว่า 3,000 กิโลเมตร

ประเทศเวียดนาม ในอารยธรรมยุคหินใหม่ ที่มีหลักฐานคือกลองมโหระทึกสำริดและชุมชนโบราณที่ตั้งเขิน เขตเมืองแทงหวา ทางใต้ของปากแม่น้ำแดง สันนิษฐานว่าบรรพบุรุษของชาวเวียดนามโบราณผสมผสานระหว่างชนเผ่ามองโกลอยด์เหนือจากจีนและใต้ ซึ่งเป็นชาวทะเล ดำรงชีพด้วยการปลูกข้าวแบบนาดและจับปลา และอยู่กันเป็นเผ่าบ้านที่กึ่งประวัติศาสตร์ยุคหลังของเวียดนามเรียกยุคนี้อาณาจักรวันลาว มีผู้นำปกครองสืบต่อกันหลายร้อย ปีเรียกว่า กษัตริย์ทุ่ง แต่ถือเป็นยุคก่อนประวัติศาสตร์

อดีตอันยาวนานของเวียดนาม

แต่ความรู้สำคัญที่ควรเสนอเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ คือ ดินแดนอันกว้างขวางที่เรียกว่าประเทศเวียดนาม แบ่งออกเป็น 3 อาณาเขต คือ ตั้งเกีย (Tong king) อานัม (Annam) และโคชินจีน (Cochin China) ตั้งเกียได้แก่ แถบลุ่มแม่น้ำแดง อานัม ได้แก่ แผ่นดินแคบยาวตามทอชายฝั่งทะเล ที่อยู่ตอนกลางระหว่างตั้งเกียกับโคชินจีน และโคชินจีน ได้แก่ แผ่นดินส่วนล่างทั้งหมด อาณาเขตทั้ง 3 นี้เมื่อเชื่อมโยงไปถึงอาณาจักรโบราณก็พบว่า อานัมภาคใต้เป็นอาณาจักรจัมปา ส่วนโคชินจีนเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรฟูนัน ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ใน ประเทศกัมพูชาปัจจุบัน อาณาจักรอานัม มีอารยธรรมสืบสายมาจากจีน ส่วนจัมปากับฟูนันมีอารยธรรมที่สืบสายมาจากอินเดีย

กล่าวถึงอาณาจักรอานัมมีอายุเกือบ 3 พันปี แต่ไม่มีหลักฐานชัดเจน จนถึงราวพุทธศตวรรษที่ 300 ได้จัดตั้งเป็นอาณาจักรเวียดนาม (เวียดนาม แปลว่า อาณาจักรฝ่ายทักษิณหรือฝ่ายใต้) ต่อมาใน พ.ศ. 433 อาณาจักรเวียดนามได้ตกเป็นเมืองขึ้นของจีนอยู่เป็นเวลานานกว่า 1,000 ปี ในระยะนี้ เรียกประเทศเวียดนามว่า “อานัม” (Annam) แปลว่า “ปักษ์ใต้ที่สงบเงียบ” โดยที่ตกเป็นเมืองขึ้นของจีน จึงได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากจีนแทบทั้งสิ้น แต่เวียดนามก็มีได้เงียบเชียบเสียทีเดียว ทว่ามีกระแสเคลื่อนไหวดิ้นรนเพื่อให้ได้อิสระภาพจากจีน จนกระทั่งต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 1482 เวียดนามได้กอบกู้อิสรภาพจากจีนได้สำเร็จ และหลังจากนั้นอาณาจักรเวียดนามได้แผ่อำนาจมาทางใต้สามารถเข้ายึดครองจัมปาได้ในที่สุด นี่คือนิยามภูมิศาสตร์ที่ควรรู้เป็นเบื้องต้น

การเริ่มต้นเข้ามาของอารยธรรมจีน

ช่วงเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์หลังจากตอนใต้ของจีนเข้าสู่ยุคราชวงศ์ฮั่นและยึดครองดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำแดง จากนั้นไม่นานจักรพรรดิฉินซึ่งเริ่มรวมดินแดนจีนสร้างจักรวรรดิให้เป็นหนึ่งเดียวโดยได้ยกทัพลงมาและทำลายอาณาจักรของพวกก๊กได้ ก่อนผนวกดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำแดงทั้งหมด ให้ขึ้นตรงต่อศูนย์กลางการปกครองหนานไต้ ที่เมืองพานอหรือกว่างโจวในมณฑลกว่างต้งปัจจุบัน หลังสิ้นสุตราขงตั้งฉิน ข้าหลวงหนานไต้คือจ้าว้ว ประกาศตั้งหนานไต้เป็นอาณาจักรอิสระชื่อว่า หนานเยว หรือ นามเหวียด ในสำเนียงเวียดนามซึ่งเป็นที่มาของชื่อเวียดนามในปัจจุบัน ก่อนกองทัพฮั่นเข้ายึดอาณาจักรนามเหวียด ได้ในปี พ.ศ. 585 และผนวกเป็นส่วนหนึ่งของจีน ใช้ชื่อว่า เจียวจื่อ ขยายอาณาเขตลงใต้ถึงบริเวณเมืองดานังในปัจจุบัน และส่งข้าหลวงปกครองระดับสูงมาประจำ เป็นช่วงเวลาที่ชาวจีนนำวัฒนธรรมจีนทางด้านต่างๆ ไปเผยแพร่ที่ดินแดนแห่งนี้ พร้อมเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ทรัพยากรจากชาวพื้นเมืองหรือชาวเวียดนามจนนำไปสู่การต่อต้านอย่างรุนแรง หลายครั้งเช่น วีรสตรีในนาม ฮายบาจิง ได้นำกองกำลังต่อต้านการปกครองของจีน แต่ปราศัยในอีก 3 ปี

ต่อมาและตกเป็นส่วนหนึ่งของจีน นักโทษปัญญาชนชาวจีนนามว่า หลีโบน ร่วมมือกับปัญญาชนชาวเวียดนามร่วมทำการปฏิวัติ ก่อตั้งราชวงศ์หลี ขนานนามแคว้นว่า วันชเวน แต่พ่ายแพ้ในที่สุด

การปกครองของจีนในเวียดนามขาดตอนเป็นระยะตามสถานการณ์ในจีนเอง ซึ่งเป็นโอกาสให้ชาวพื้นเมืองในเวียดนามตั้งตนเป็นอิสระ ในช่วงเวลาที่เวียดนามอยู่ใต้การปกครองของราชวงศ์ถัง พุทธศาสนาเริ่มเข้าสู่เวียดนาม เมืองต้าหลอหรือฮานอย เป็นเมืองใหญ่ที่สุดเป็นศูนย์กลางการค้าการเดินทางของชาวจีนและอินเดียพระสงฆ์และนักบวชในลัทธิเต๋าจากจีนเดินทางเข้ามาอาศัยในดินแดนนี้ ต่อมาราชวงศ์ถังได้เปลี่ยนชื่อเขตปกครองนี้ใหม่ว่า อันหนาน (หรืออันนัม ในสำเนียงเวียดนาม) หลังปราบกบฏชาวพื้นเมืองได้ แต่ถือเป็นช่วงเวลาสุดท้ายที่จีนครอบครองดินแดนแห่งนี้

พระพุทธศาสนาในประเทศเวียดนาม

กล่าวโดยรวม ๆ ก่อนว่า เวียดนามได้รับพระพุทธศาสนา 2 สาย คือสายหนึ่งมาจากอินเดียโดยตรง ผ่านเส้นทางการค้าทางทะเล และอีกสายหนึ่งจากจีน เนื่องจากจีนเคยปกครองเวียดนามอยู่หลายร้อยปี ในยุคแรกที่พระพุทธศาสนาเข้ามาในเวียดนาม คือ พุทธศาสนาแบบมหายาน โดยสันนิษฐานว่า ในพ.ศ. 732 พระ “เมียวโป” (Meou-Po) ผู้เปลี่ยนจากการนับถือลัทธิเต๋ามา นับถือพระพุทธศาสนา เดินทางจากประเทศจีนติดตามโยมมารตามาอยู่เวียดนาม และอยู่ประกาศพระพุทธศาสนา ณ ที่แห่งนี้ เวียดนามจึงได้รับเอาศาสนาจากจีน รวมทั้งคัมภีร์ทางศาสนา ก็เป็นภาษาจีนเหมือนกัน

ในยุคเดียวกัน พระมหาชีวิตกะ ชาวอินเดีย และ พระชวง ตั้ง หอย (หรือ กัง เซง โฮย) พระกัลยาณรุจิ (พระฉิโจงโหลง) ได้เดินทางเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนา ต่อมา พระกัลยาณรุจิเห็นความสำคัญของการมีคัมภีร์จึงเดินทางไปจีนแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนา แต่การเผยแผ่พุทธศาสนาก็ไม่ก้าวหน้านัก เพราะกษัตริย์จีนในขณะนั้นนับถือศาสนาขงจื้อ ไม่ส่งเสริมพระพุทธศาสนา และยังไม่พอพระทัยที่มีคนนับถือพุทธศาสนา ปลายพุทธศตวรรษที่ 11 พระภิกษุชาวอินเดียนามว่า “วินิตรุจิ” เดินทางเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนา และได้รับการนับถือว่าเป็นสังฆราชแห่งนิกายเถียน (เรียน เป็นคำเวียดนาม ตรงกับคำสันสกฤต ธยานะ และตรงกับคำบาลี ฌาน จีนออกเสียงเป็น ฉาน และออกเสียงเป็น เซน ในภาษาญี่ปุ่น) เมื่อมรณภาพแล้ว ฝับเทียน ศิษย์ชาวเวียดนามได้เผยแผ่พุทธธรรมสืบมา

ในปี พ.ศ. 1363 (ยุคราชวงศ์ถังของจีน ปกครองเวียดนาม) พระภิกษุ “วอ งอน ถ่อง” ประดิษฐานนิกายเถียนเป็นครั้งที่ 2 มีสถูปเจดีย์ 20 องค์ และวัดหลายแห่ง มีพระภิกษุประมาณ 500 รูป พระเถรานุเถระเป็นพหูสูตและเคร่งครัดในพระวินัย (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2535)

ในปี พ.ศ. 1482 ประมาณพุทธศตวรรษที่ 15 เมื่อเวียดนามกู้อิสรภาพจากจีนได้สำเร็จ พระพุทธศาสนาได้รับการฟื้นฟูอย่างจริงจัง กษัตริย์เวียดนามหลายราชวงศ์ ได้ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเรื่อยมา เช่น ในสมัย ราชวงศ์ดิงห์ พระเจ้าจักรพรรดิทรงเลื่อมใสในพระภิกษุ ง่อ ถัน หลู หรือน่าจะคือ พระวินิตรุจิ ซึ่งศึกษาพุทธศาสนาในอินเดียแล้วเดินทางมาศึกษาพุทธศาสนานิกายเซน หรือ เรียน (Thien) ในประเทศจีน เป็นปราชญ์ด้านกวีนิพนธ์ และเชี่ยวชาญสมาธิแบบนิกายเถียน จึงได้รับการสถาปนาให้เป็นประมุขแห่งคณะสงฆ์และเป็นที่ปรึกษาของพระองค์ด้วย ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในช่วงนั้นประสบผลสำเร็จและเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับ

พ.ศ. 1511-1522 พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์เลได้จัดตั้งองค์การปกครองคณะสงฆ์ขึ้น โดยรวมเอาคณะนักบวชเข้ากับพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเข้าในระบบฐานันดรศักดิ์เดียวกันแล้ว ทรงสถาปนาพระภิกษุ “งอนันท์” เป็นประมุขสงฆ์ของเวียดนาม และแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาของพระองค์ด้วย

ในสมัยกษัตริย์องค์ที่ 2 แห่งราชวงศ์เล (1548-1551) ทรงเข้าใจคำสอนของพระพุทธศาสนาว่ามีเหตุผลและตอบคำถามเรื่องกรรมเรื่องความดีความชั่วและเรื่องชีวิตได้ชัดเจนก็เกิดพระราชศรัทธาแรงกล้าถึงขั้นส่งพระสงฆ์เวียดนามไปขอพระไตรปิฎกจาก ประเทศจีน 1 ชุด และจากนั้นยังทรงแนะนำให้ประชาชนเลกนับถือผีสงฆ์หันมานับถือพระพุทธศาสนา แต่ประชาชนยังอาชนะความเชื่อเดิมไม่ได้จึงต่างนับถือผีสงฆ์ไปพร้อมกับการนับถือพุทธศาสนาด้วย

สมัยราชวงศ์เลซึ่งมีอายุยืนถึง 215 ปี (พ.ศ. 1553-1768) เป็นช่วงที่พุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุด เพราะเป็นศาสนาเดียวที่ได้รับการอุปถัมภ์อย่างมากจากราชวงศ์นี้ เช่น สมัยของพระเจ้าโลไทต้อง (1571-1588) ทรงทำนุบำรุงพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง เช่น โปรดให้สร้างวิหารหรือวัดถึง 95 แห่ง

สมัยพระเจ้าโลไทต้อง (1597-1615) ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงเอาใจใส่บ้านเมือง และประชาชนมาก ดำเนินรอยตามพระเจ้าอโศกมหาราช เช่น สงเคราะห์ประชาชนผู้ทุกข์ยาก เป็นต้น

ในรัชสมัย ราชวงศ์เล (ตอนต้น) และ ราชวงศ์เล พระภิกษุเป็นผู้รอบรู้ในพระพุทธศาสนาและวิชาการต่างๆ ได้รับความเคารพศรัทธามาก กษัตริย์พระองค์ที่ 2 แห่งราชวงศ์เล ได้ส่งคณะทูตไปประเทศจีน เพื่ออัญเชิญพระไตรปิฎก มา และสนับสนุนให้ชาวเวียดนามหันมานับถือพระพุทธศาสนาแทนการนับถือผี แต่เมื่อถึงตอนปลายของราชวงศ์ การเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ประชาชนจึงคลายความศรัทธา และไม่ได้ฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรือง

พระเจ้าไลทันต้อง ได้ประดิษฐานนิกายเถียนอีกเป็นครั้งที่ 3 กษัตริย์องค์สุดท้ายของราชวงศ์ ทรงสนพระทัย ในการบำเพ็ญสมาธิมาก สละราชสมบัติให้พระราชธิดา แล้วออกผนวช

ต่อมาในสมัย ราชวงศ์ตวัน พระเจ้าตวันไทต้อง ทรงนิพนธ์หนังสือว่าด้วยเรื่องสมาธิ หรือทางไปสู่ธยานะ และ หลักธรรมคั่นคว่า ฮือ-หลุก พระนัคดาของพระองค์ หลังขึ้นครองราชย์ได้ระยะหนึ่ง ก็สละราชสมบัติออกผนวช ณ วัดแห่ง หนึ่งบนภูเขา สั่งสอนศิษย์เป็นจำนวนมาก จนชาวเวียดนามเหนือ ถือว่า พระองค์เป็นปฐมสังฆราชแห่งนิกายเวฟวัน (หรือ ป่าไฟ)

ในปี พ.ศ. 1957 เวียดนามได้ตกเป็นเมืองขึ้นของจีนอีก ตั้งแต่ พ.ศ. 1957-1974 แม้จะเป็นเวลาสั้น ๆ แค่ 17 ปี ก็ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมโทรมไปมาก เพราะกษัตริย์ราชวงศ์หมิงของจีน ได้ส่งเสริมแต่ลัทธิขงจื้อ และเต๋า ในขณะที่นัค พุทธศาสนานิกายตันตระของธิเบตก็เข้ามา จีนได้ทำลายวัดเก็บเอาทรัพย์สินและคัมภีร์พุทธศาสนาไปหมด

ในปี พ.ศ. 1974 เวียดนามได้รับเอกราชแต่พระพุทธศาสนาก็ไม่ดีขึ้น เพราะกษัตริย์ราชวงศ์ใหม่ ไม่ส่งเสริม พระพุทธศาสนา กลับเข้าแทรกแซงกิจการทางศาสนา ในช่วงนี้เองได้เกิดนิกาย “ตินห์โโด” ขึ้นในเวียดนาม ซึ่งเผยแพร่มาจากจีนถึงเวียดนาม ต่อมานิกายนี้ได้ผสมผสานกับนิกายเดิม คือ นิกายเถียน จนเกิดเป็นพุทธศาสนาอีกแบบหนึ่งขึ้นมา ที่ ยังปฏิบัติกันอยู่ตามโรงเจตีย์ (Chua) ในปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2014 พระเจ้าไลทันต้องได้รวบรวมอาณาจักรจัมปาเข้าเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของเวียดนามได้สำเร็จ จนถึง พ.ศ. 2076 เวียดนามก็ได้แตกแยกเป็น 2 อาณาจักร ได้แก่อาณาจักรฝ่ายเหนือที่พวกตระกูลตวันห์ (Trinh) ครอง อำนาจ คือ แคว้นตั้งเกีย กับอาณาจักรฝ่ายใต้ของราชวงศ์เหียน (Nguyen) คือแคว้นอานัม ทั้ง 2 อาณาจักร ต่างทำ สงครามกันมาตลอดระยะเวลา 270 ปี จนรวมเป็นอาณาจักรเดียวกันอีก เมื่อพ.ศ. 2345 ในช่วงเวลาที่แตกแยกกันเป็น เวลา 270 ปีนั้น พุทธศาสนิกชนต่างฝ่ายต่างทำนุบำรุงพุทธศาสนา มีการสร้าง และปฏิสังขรณ์วัดวาอารามมากมาย

แต่ระหว่างนั้น ในช่วงปีพุทธศตวรรษที่ 22 (พ.ศ.2100 เศษ) ชาวตะวันตกได้เริ่มเดินทางมาติดต่อกับเวียดนาม ทางการค้าขาย และการเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก มีพวกโปรตุเกส ฮอลันดา ฝรั่งเศส สเปน และอังกฤษ เมื่อปลายพุทธศตวรรษที่ 22 นักสอนศาสนาชาวโปรตุเกส และชาวฝรั่งเศส ได้คิดค้นวิธีการเขียนภาษาเวียดนามด้วย อักษรโรมัน จนชาวเวียดนามเลิกใช้ภาษาจีน ตั้งแต่ พ.ศ. 2370-2401 เวียดนามได้ทำการปราบปรามพวกคริสต์อย่าง เด็ดขาดโดยการจับฆ่า ทำให้พวกนักสอนศาสนาถูกฆ่าตายจำนวนมาก และพวกชาวคริสต์ยิวอื่นจำนวนมาก จน เกิดการขัดแย้งกันระหว่างเวียดนามกับอังกฤษ จนที่สุดอังกฤษสามารถเข้ายึดครองเวียดนามได้ตั้งแต่ พ.ศ. 2402 ยึด ครองเมืองไซ่ง่อนได้ แต่ในพ.ศ. 2426 เวียดนามก็ตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส

ในช่วงที่ฝรั่งเศสปกครองเวียดนามพุทธศาสนาเสื่อมโทรมลงมาก เพราะถูกเบียดเบียนจากพวกฝรั่งเศส ซึ่งนับ ถือศาสนาคริสต์ เช่น ยึดคัมภีร์ไปเผาทิ้ง การห้ามสร้างวัด เว้นแต่ได้รับอนุญาต จำกัดสิทธิพระสงฆ์ที่จะรับถวายสิ่งของ จำกัดจำนวนพระภิกษุ เป็นต้น และชาวพุทธยังถูกจำกัดสิทธิไม่ให้เป็นผู้บริหารระดับสูง หากจะเป็นได้ผู้ขึ้นต้องนับถือ ศาสนาคริสต์เสียก่อน และต้องโอนสัญชาติเป็นฝรั่งเศสด้วยจึงทำให้ชาวพุทธไม่ได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ไม่มีสิทธิ ไม่มี เสียงอะไรในแผ่นดิน จากการถูกบีบบังคับอย่างหนักนี้ชาวเวียดนามได้พยายามรวมตัวกันลุกขึ้นสู้กอบกู้อิสรภาพ แต่ก็ถูก ปราบปรามอย่างรุนแรงเป็นระยะ ๆ ทำให้ชาวโลกตะลึง ซึ่งเหตุการณ์สะท้อนโลกนี้กินเวลานานถึง 48 ปี ในระยะนี้เอง พระพุทธศาสนาซึ่งมีท่าทีว่าจะสูญสิ้น ก็กลับมีการตื่นตัวและฟื้นฟูกันอีกครั้งหนึ่ง เพราะชาวพุทธยังถูกบีบบังคับยังดิ้นรน ต่อสู้เพื่อเอาตัวรอด

ด้วยเหตุนี้ ในปี พ.ศ. 2474 จึงได้มีการจัดตั้งสมาคมพุทธศาสนาศึกษาแห่งโคชินจีน (Cochinchina Buddhist study society) ขึ้นที่เมืองไซ่ง่อน และได้มีการตั้งสมาคมทางพุทธศาสนาขึ้นอีกที่เมืองเว้ (อานัม) และที่เมืองฮานอย โดย สมาคม ฯ มุ่งเน้นด้านการศึกษา และสังคมสงเคราะห์ ปฏิรูปพระวินัยของสงฆ์ และส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์ได้ศึกษาพุทธ ศาสนาแบบใหม่ ได้มีการจัดพิมพ์วารสารของพระพุทธศาสนาและแปลคัมภีร์ต่าง ๆ ทั้งฝ่ายมหายานและเถรวาท ในการ ฟื้นฟูพุทธศาสนาในครั้งนั้น นับว่าประสบความสำเร็จ เนื่องจากสามารถเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นของคณะปัญญาชน ที่เคยประสบความสำเร็จผิดหวังมาจากวัตถุนิยมทางตะวันตกให้หันมาสนับสนุนการฟื้นฟูพุทธศาสนาในครั้งนั้นอย่างมาก แต่การเผยแพร่ฟื้นฟูพุทธศาสนาที่ดูท่าจะไปดีก็เป็นอันหยุดชะงักลงอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2

ในปี พ.ศ. 2492 หลังสงครามโลกสงบลง การฟื้นฟูพุทธศาสนาในเวียดนามก็ได้ดำเนินการต่อไปอีก ที่เมืองฮานอยได้มีการตั้งบริหารคณะสงฆ์ขึ้นใหม่ และจัดตั้งพุทธสมาคมสำหรับชาวเวียดนาม และในปี พ.ศ. 2494 ที่เมืองไซ่ง่อนได้จัดตั้งพุทธสมาคมขึ้น เพื่อฟื้นฟูการศึกษาพระพุทธศาสนา แทนพุทธสมาคมเก่า ซึ่งได้ล้มเลิกกิจการไปตั้งแต่ก่อนสงครามโลก

วิกฤตการณ์ของการสละชีพเพื่อปกป้องพระพุทธศาสนาในประเทศเวียดนามใต้

แล้ว 12 ปีต่อจากนั้น นับจาก พ.ศ. 2494 จนถึง พ.ศ. 2506 กระบวนการกีดกันพระพุทธศาสนาโดยรัฐบาลนิยมศาสนาคริสต์ก็กดขี่ชาวพุทธอย่างหนัก ขณะที่การกดขี่ดำเนินไป ชาวพุทธเวียดนามซึ่งมีพระสงฆ์เป็นแกนนำก็พยายามรวมตัวกันต่อสู้อย่างหนัก วิกฤตถึงขั้นพระสงฆ์ต้องทำอัตตวินิบาตกรรมโดยเผาตัวเองประท้วงวิกฤตการณ์ที่ 1 เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2506 พระสงฆ์ชาวเวียดนามหนึ่ง ชื่อว่า ทิก กวาง ดิก (Thich Quang Duc) ได้ทำการอัตตวินิบาตกรรมด้วยการใช้ไฟเผาตัวเองจนถึงแก่กรรมภาพ (Selfimmolation) ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากตำหนักของประธานาธิบดีเท่าไรนัก เพื่อเป็นการประท้วงต่อการกระทำอันรุนแรงที่ประธานาธิบดีของประเทศเวียดนามใต้ในเวลานั้นคือประธานาธิบดี โง ดิญ เดียม (Ngo Dinh Diem) ผู้นำนิกายคริสต์ศาสนานิกายแคทอลิก กระทำกับผู้นับถือศาสนาพุทธ

ประวัติ พระ ทิก กวาง ดิก

ทิก กวาง ดิก เป็นพระสงฆ์ชาวเวียดนาม นิกายมหายาน (ชื่อหน้า ที่ใช้ว่า ทิก เป็นชื่อกิตติมศักดิ์อันทรงเกียรติของเวียดนาม) ซึ่งเผาตนเองจนถึงแก่กรรมภาพ เป็นการประท้วงรัฐบาลที่ทำกับผู้นับถือศาสนาพุทธ เพราะขณะนั้นประธานาธิบดี โง ดิญ เดียม (Ngo Dinh Diem) เป็นผู้บริหารอยู่ รูปภาพที่เผาตนเองได้ถูกแพร่สะพัดออกไปทั่วโลก . และนำไปสู่การให้ความสนใจต่อนโยบายที่ประธานาธิบดี โง ดิญ เดียม ปฏิบัติอยู่ ประธานาธิบดีของประเทศสหรัฐอเมริกาในเวลานั้น คือ จอห์น เอฟ. เคนเนดี (John F. Kennedy) กล่าวถึงภาพที่พระ ทิก กวาง ดิก เผาตัวเองอยู่ในไฟที่ลุกโชติช่วงว่า “ไม่เคยมีรูปภาพในประวัติศาสตร์ ที่สามารถสร้างความสะเทือนใจให้กับผู้คนทั่วโลกเป็นอย่างยิ่งเหมือนกับรูปภาพรูปนี้” ภาพนี้ทำให้มัลคอล์ม บราวน์ (Malcolm Browne) ผู้เป็นหัวหน้าสำนักข่าวเอพี ประจำกรุงไซ่ง่อน (Saigon Bureau Chief for the Associated Press) ได้รับรางวัลพูลิตเซอร์ (Pulitzer Prize) จากภาพถ่ายที่เห็นการมรณภาพของ พระ ทิก กวาง ดิก

การกระทำของ พระ ทิก กวาง ดิกสร้างความกดดันจากนานาชาติทั่วโลกให้กับประธานาธิบดี โง ดิญ เดียม และเป็นการนำให้เขาต้องประกาศให้คำมั่นสัญญาจะต้องมีการปฏิรูปพร้อมกับความประสงค์ที่จะดำเนิน การระงับความโกรธแค้นให้กับประชาชนชาวพุทธซึ่งปิดนี้กลายเป็นผู้ถูกกระทำไปแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม คำมั่นสัญญาว่าจะทำการปฏิรูป ก็ไม่มีการดำเนินการให้เป็นผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมแต่อย่างใด ซึ่งก่อให้เกิดข้อพิพาทต่างๆ ตามมา เกิดสถานการณ์ที่เลวลงไปเรื่อยๆ และเกิดการประท้วงของชาวพุทธยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ยิ่งกว่านั้น หน่วยปฏิบัติการพิเศษจากกองทัพบก สาธารณรัฐเวียดนาม ที่ให้ความจงรักภักดีต่อโง ดิन्ह นูห์ (Ngo Dinh Nhu) น้องชายของประธานาธิบดี โง ดิญ เดียม ได้เปิดการปฏิบัติการจู่โจมอย่างสายฟ้าแลบและตรวจค้นทั่วประเทศในสลูบและเจดีย์ของวัดต่างๆ ซึ่งสร้างความสลดใจให้กับ พระ ทิก กวาง ดิก พร้อมกับมีการเสียชีวิตกันหลายๆ รายในเวลาต่อมา รวมทั้งความเสียหายที่แพร่กระจายออกไปทั่วทุกสารทิศ

มีความจริงอยู่ว่า ก่อนหน้าที่ พระ ทิก กวาง ดิก จะมรณภาพ ได้ส่งข้อเรียกร้อง 5 ข้อ ของชาวพุทธให้กับรัฐบาลของประธานาธิบดีโง ดิญ เดียม ข้อเรียกร้องมีดังนี้:

- 1) ยกเลิกคำสั่งทั้งหมดที่ห้ามการประดิษฐ์ของศาสนาพุทธ
- 2) อนุญาตให้ผู้นับถือศาสนาพุทธมีสิทธิต่างๆ ได้เท่าเทียมตามกฎหมายเหมือนกับผู้นับถือศาสนาคริสต์นิกายแคทอลิก
- 3) ห้ามมีการจับกุมและข่มขู่คุกคามผู้นับถือศาสนาพุทธโดยพลการ
- 4) ยินยอมให้มีสิทธิเสรีภาพในทางศาสนา
- 5) จ่ายเงินชดเชยให้กับครอบครัวของผู้ที่ถูกฆ่าและลงโทษต่อผู้กระทำผิด

ในช่วงเวลานั้น ประชากรของประเทศเวียดนามใต้ ประมาณ 70-90 เปอร์เซ็นต์ นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ นิกายแคทอลิกเป็นกลุ่มชนส่วนน้อย และประธานาธิบดี โง ดิญ เดียม ก็ออกกฎหมายข้อบังคับต่างๆ ให้ฝ่ายแคทอลิกได้เปรียบในทุกๆ เรื่อง รวมทั้งการแต่งตั้งข้าราชการในทุกๆ ระดับ รวมไปถึงสิทธิการครอบครองที่ดิน, การทำธุรกิจ ตลอดจนเรื่องการเก็บภาษีอากร เมื่อกฎหมายออกมาในรูปแบบนี้ นายทหารระดับผู้บังคับบัญชาในกองทัพ ต่างก็ทำการเปลี่ยนศาสนาเป็นแคทอลิกกัน เพื่ออนาคตและความก้าวหน้าของครอบครัวตนเอง การแจกจ่ายอาวุธยุทโธปกรณ์ใน

ท้องถิ่นตามหมู่บ้านก็จะถูกส่งไปให้กับพวกที่นับถือนิกายแคทอลิกอย่าง เดียว ส่วนนายทหารผู้นับถือศาสนาพุทธต่างก็ถูกกีดกันการเลื่อนขั้นและเลื่อนตำแหน่งหากไม่ยอมเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์โรมันแคทอลิกแทน

เมื่อมีการจู่ปล้นภายในเจดีย์และสถูปของกลุ่มที่นับถือศาสนาพุทธ ประชาชนก็ไม่สามารถพึ่งพากับรัฐบาลที่ทำเป็นตาบอดและมองไม่เห็นความทุกข์ยากของประชาชน แต่ว่าผู้นับถือศาสนาคริสต์ นิกายแคทอลิก จะได้รับความสะดวกสบายทุกอย่าง รวมทั้งได้รับการอุดหนุนเป็นอย่างดีจากทางรัฐบาลเวียดนามใต้ ฝ่ายโรมันแคทอลิกสามารถประดับธงและอาคารเกี่ยวกับศาสนาของตนได้อย่างเป็นอิสระ ในขณะที่ฝ่ายพุทธศาสนา ไม่สามารถประดับธงหรือทำการเฉลิมฉลองวันสำคัญทางศาสนาได้และเมื่อชาวพุทธสุดที่จะทนต่อไป ก็เกิดการเดินขบวนตามท้องถนน เพราะรัฐบาลไม่ยอมให้มีการประดับธงของศาสนาในวันสำคัญอย่างเช่นวันวิสาขบูชา มีการใช้กำลังของรัฐบาล และใช้อาวุธยิงเข้าใส่ประชาชน ทำให้เกิดการเสียชีวิตไป 9 คน แต่รัฐบาลของประธานาธิบดีโจ ดิยู เดียม ปฏิเสธเรื่องนี้ โดยอ้างว่าเป็นการกระทำของฝ่ายเวียดกง ซึ่งซ่อนตัวมาในฝูงชน ไม่ว่าจะกลุ่มชาวพุทธจะเดินหน้าเรียกร้องหาความยุติธรรมมากเท่าไร ประธานาธิบดี โจ ดิยู เดียม ก็ทำตัวเป็นหูทวนลมมากยิ่งขึ้นเท่านั้น แม้ว่าจำนวนการประท้วงจะเพิ่มขนาดและจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ก็ตาม

พระ ทิก กวาง ดิก ก็เตรียมแผนการเรื่องการก่อการกบฏขึ้นแล้วกับกลุ่มสหาย ซึ่งทำการประท้วงกับรัฐบาลประเทศเวียดนามเหนือ ในเรื่องของปฏิบัติต่อชาวพุทธ แต่เมื่อวิกฤตการณ์ของชาวพุทธเริ่มเกิดขึ้นที่ประเทศเวียดนามใต้ พวกกลุ่มสหายของก็ขอรับรองให้ดำเนินการประท้วงในเรื่องนี้ที่ประเทศเวียดนามใต้แทน

10 มิถุนายน พ.ศ. 2506 กลุ่มนักข่าวประเทศสหรัฐอเมริกา ได้รับการแจ้งว่า “จะมีเหตุการณ์สำคัญมาก” เกิดขึ้นที่หน้าสถานเอกอัครราชทูตกัมพูชาในกรุงไซ่ง่อน แต่นักข่าวส่วนใหญ่จะเพิกเฉยต่อคำแถลงเรื่องนี้ เพราะเหตุการณ์ทำนองเดียวกัน คือ การประท้วง มันเกิดขึ้นมาทั้งเดือน จนทุกคนชินชากันแล้ว และมีนักข่าวเพียง 2-3 คน ที่ออกไปที่นั่น นักข่าวสำคัญสองคนคือ คุณ David Halberstam กับคุณ Malcolm Browne พระ ทิก กวาง ดิก ก็อยู่ในสภาพที่เตรียมพร้อมหลังจากเสร็จพิธีกรรมในสถูปใกล้ๆ ท่านเดินออกมาพร้อมๆ กับพระสงฆ์จำนวน 350 รูปและแม่ชีเดินเป็นแถวอย่างเป็นระเบียบเป็นจำนวนมาก และก็มีผ้าป้ายที่เขียนเป็นภาษาเวียดนามและภาษาอังกฤษ ทำการประณามนโยบายของรัฐบาลประธานาธิบดีโจ ดิยู เดียม ที่เลือกปฏิบัติกับชาวพุทธ ด้วยการเรียกร้องถึงความเท่าเทียมต่อเสรีภาพทางศาสนา การกระทำกบฏกบฏขึ้นตรงสี่แยก พระ ทิก กวาง ดิก เดินออกมาจากกรง มีพระสงฆ์ติดตามอยู่สองรูป รูปหนึ่งนำเอาหมอนรองมawangไว้บนถนน และอีกรูปหนึ่งไปเปิดท้ายรถและนำเอาถังน้ำมันใหญ่ซึ่งมีปริมาตร 5 แกลลอนออกมา กลุ่มผู้เดินประท้วงทำการล้อมรอบ พระ ทิก กวาง ดิก เป็นวงกลม และก็นั่งขัดสมาธิอย่างเงียบสงบตามแบบของการปฏิบัติ พระสงฆ์ที่ถือถังน้ำมัน ก็ราดน้ำมันลงบนศีรษะของ พระ ทิก กวาง ดิก ซึ่งนั่งอย่างเงียบสงบและใช้มือหมุนไปหมุนมาอยู่กับลูกประคำไม้ พร้อมกับการท่องบทสวดมนต์ ชื่อว่า Nam mo A Di Pa Phat (“Homage to Amitabha Buddha” หรือเรียกว่า บทสวดสรรเสริญพระอมิตาภพุทธะ) ก่อนจะมีพระมาจุดไม้ขีดและปล่อยให้

หล่นอยู่ตรงรอยน้ำมัน ซึ่งค่อยๆ ลุกเป็นเปลวเพลิงไปสู่ร่างและเนื้อหนังของ พระ ทิก กวาง ดิก จนไหม้เกรียม ค่ำกล่าวครั้งสุดท้ายของพระ ทิก กวาง ดิก ก่อนที่จะเผาตนเอง ได้มีลายลักษณ์อักษรอยู่ในจดหมาย ที่ทิ้งไว้ดังนี้:

“ก่อนที่ข้าพเจ้าจะหลับตาและมุ่งหน้าเข้าสู่โลกทัศน์ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ข้าพเจ้าขอเรียกร้อง อ่อนวอนกับประธานาธิบดีโจ ดิยู เดียม ให้ทำจิตใจให้มีพร้อมด้วยความเห็นอกเห็นใจต่อประชาชนของประเทศนี้ และนำความเท่าเทียมกันมาใช้ในการปฏิบัติทางศาสนา เพื่อรักษาความแข็งแกร่งให้กับมาตุภูมิของเราอย่างชั่วกาลปาวสาน

ข้าพเจ้าขอเรียกร้องพระสงฆ์ผู้เป็นที่เคารพ รวมทั้งสมาชิกขององค์กรสงฆ์และผู้นับถือพุทธศาสนาทุกคน จงรวมตัวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ด้วยการเตรียมพลีชีพเพื่อปกป้องพระพุทธศาสนา”

ในตอนเย็นของวันนั้น หลังจากที่พิธีเผาตัวเองของ พระ ทิก กวาง ดิก ผ่านพ้นไปด้วยความเศร้าโศกพร้อมมีการเก็บศพไปเรียบร้อยแล้ว ก็มีการประชุมและเดินขบวน เพื่อไปยังสถานที่ที่ พระ ทิก กวาง ดิก ทำอัตวินิบาตกรรม ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำการจับกุมแม่ชี 30 ท่านและพระสงฆ์อีก 6 รูป พร้อมกับแจ้งข้อหาว่า ทำการนัดประชุมสวดมนต์บนท้องถนน เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการล้อมสถูป รวมทั้งบล็อกไม่ให้ประชาชนสัญจรเข้าไปในวัดได้ และทำให้ผู้สังเกตการณ์มีทัศนคติว่า การล้อมเข้าไปปราบปรามผู้คนในวัดเป็นเรื่องที่กำลังจะเกิดขึ้น เพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจกำลังสวมใส่ชุดการปราบปรามการจลาจลอยู่

ภายหลังการกระทำอัศวินบาตรกรรมของพระ ทิก กวาง ดิก และทั่วโลกได้เห็นว่าจะอะไรเกิดขึ้นบ้าง ประเทศสหรัฐอเมริกาได้สร้างความกดดันกับประธานาธิบดี โจ ติดยู เดียม ด้วยการเปิดการเจรจาในข้อตกลงที่กำลังย่ำแย่เป็นอย่างดี แต่ตัวประธานาธิบดี โจ ติดยู เดียม ไม่ยอมตกลงกับกลุ่มชาวพุทธแต่อย่างใด พร้อมทั้งยกเลิกกำหนดการประชุมพบปะทั้งหมด เพราะคิดว่า สถานการณ์กำลังค่อยๆ คลายตัวลง แต่ทางสถานทูตสหรัฐอเมริกาเอง กลับมองว่า สถานการณ์กำลังถึงจุดแตกหักต่างหาก และต้องการให้ประธานาธิบดี โจ ติดยู เดียม ยอมรับข้อตกลง 5 ข้อของทางฝ่ายพุทธ และกล่าวอย่างแข็งกร้าวว่า ทางสหรัฐอเมริกาจะไม่มีส่วนร่วมกับฝ่ายของรัฐบาลเวียดนามได้อีกต่อไป

เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน คณะกรรมการของรัฐบาลยินยอมที่จะพบกับพระภิกษุเพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ แต่เมื่อถึงตอนกลางวัน ทั้งหมดก็พร้อมตกลงในข้อเรียกร้องที่ยากมาที่สุดใน 5 ข้อ นั่นคือการประคับประคองทางศาสนา แต่ปรากฏว่า ความหวังที่จะเจรจาต่อไปก็พังพินาศลง อีกสองวันต่อมา คือ วันที่ 16 มิถุนายน นักศึกษาชาวพุทธจำนวน 250 คนซึ่งรวมอยู่กับผู้ออกมาชุมนุมที่ใหญ่ที่สุด ก็ปะทะกับฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจ พร้อมกับการขว้างก้อนหินใส่ แต่ก็ต้องถอยหนีออกมาหลังจากถูกยิงด้วยแก๊สน้ำตา รวมทั้งสายฉีดน้ำ รวมทั้งลูกปืนต่างๆ ที่ยิงขึ้นท้องฟ้า การปะทะเผชิญหน้ากัน ส่งผลให้มีการเสียชีวิตหนึ่งคน และมีการบาดเจ็บต่อผู้ประท้วงชาวพุทธและเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่จำนวนหนึ่ง

ในวันที่ 19 มิถุนายน หลังจากเกิดเหตุการณ์ปะทะแล้ว ได้มีการนำร่างของพระ ทิก กวาง ดิก ไปทำพิธีฌาปนกิจศพ แต่หัวใจที่ได้จากศพของท่านไม่ไหม้เป็นถ่าน ซึ่งมีการทำความเข้าใจกันว่า หัวใจของท่านชุ่มเย็นด้วยเมตตาธรรมที่ลึกซึ้งจึงไม่ไหม้ เหตุนี้ชาวพุทธเวียดนามจึงยกย่องให้ท่าน เป็น “พระโพธิสัตว์ พระ ทิก กวาง ดิก”

จากเหตุการณ์ทั้งหมด ทางฝ่ายสหรัฐอเมริกาก็มีความกังวลเป็นอย่างมากต่อความสามารถของรัฐบาลประธานาธิบดี โจ ติดยู เดียม ที่จะเผชิญหน้าต่อสู้กับกำลังของฝ่ายประชาชน (National Liberation Front) ได้หรือไม่ และการประท้วงของกลุ่มชาวพุทธก็เริ่มกลายเป็นการเดินรณรงค์ต่อสู้กับฝ่ายรัฐบาลเพียงอย่างเดียว มีการเปลี่ยนแกนนำฝ่ายพุทธใหม่มาเป็น Thich Tri Quang ผู้ประกาศว่า จะไม่หยุดการเคลื่อนไหวจนกว่ารัฐบาลของประธานาธิบดี เดียม จะถูกโค่นล้มลงไป ระหว่างนั้น มีข่าวลือหนาหูแพร่หลายมากขึ้นว่า จะมีการก่อการรัฐประหารเกิดขึ้น และหลังจากนั้นไม่นาน ก็มีกลุ่มก่อการวางแผนการทำรัฐประหารเกิดขึ้นหลายกลุ่ม ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ สร้างกลยุทธ์ขึ้นมาเพื่อเก็บเกี่ยวประโยชน์จากความได้เปรียบในวิกฤตการณ์เกี่ยวกับศาสนาพุทธ

สถานการณ์ค่อยๆ ลดความร้อนแรงลงมา แต่รัฐบาลของประธานาธิบดี เดียม เอง ก็ปฏิบัติตนเหมือนงูเห่าพร้อมกับสร้างเรื่องขึ้นมา ด้วยการอ้างถึง “ความสงบเรียบร้อยและความรักชาติ” และแถลงการณ์ให้ดูเบาลงว่า การเจรจากับฝ่ายพุทธกำลังเดินหน้าเป็นอย่างดี ความตึงเครียดต่างๆ ก็ค่อยๆ ลดลงไปเอง ประธานาธิบดี เดียม อ้างว่า กลุ่มหัวรุนแรง ทำการเปลี่ยนถ้อยคำที่เขากล่าวรวมทั้งความจริงที่เกิดขึ้น และเขาเสริมว่า “กลุ่มชาวพุทธสามารถมั่นใจในตัวกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ” ซึ่งแท้จริงแล้วก็หมายถึงตัวเขาเอง

16 กรกฎาคม พระภิกษุจำนวนหลายร้อยรูป ก็ชุมนุมอยู่หน้าสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา และสนับสนุนให้ทางฝ่าย สหรัฐอเมริกาช่วยชักชวนให้ประธานาธิบดี เดียม ปฏิบัติตามข้อตกลงที่สัญญาไว้เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พวกพระภิกษุสงฆ์อ้างว่า จะมีการสละชีพเพื่อพระพุทธรูปมากขึ้นตามความจำเป็น เพราะข้อเรียกร้องต่างๆ ไม่เป็นไปตามที่ตกลงกันไว้ เรื่องนี้เป็นการสร้างความกดดันให้กับทางฝ่ายสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างดี ผู้เดินขบวนก็สลายตัวไป และทำการเริ่มการประท้วงใหม่ด้วยการอดอาหารเป็นเวลา 2 วัน

อย่างไรก็ตาม ในเช้าวันรุ่งขึ้น การเดินขบวนครั้งใหม่ที่ถูกรวมตัวขึ้นมา ก็ถูกปราบปรามอย่างรุนแรงโดยกองกำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการตีกระหน่ำและจับตัวผู้เดินขบวน พร้อมทั้งปิดกั้นการเข้าออกจากสถานีเกียก มิน (Giac Minh) รวมทั้งกันลวดหนามล้อมวัดอีกด้วย การสนับสนุนจากฝ่ายสหรัฐอเมริกาที่ให้กับประธานาธิบดี เดียม เองก็จะถูกลดลงไปเรื่อยๆ เมื่อทางกองกำลังของฝ่ายสหรัฐอเมริกาแจ้งให้กับทางกลุ่มนายพลจากเหล่าทัพของประเทศเวียดนามใต้ได้ ทราบว่า ทางสหรัฐอเมริกาจะไม่ทำการช่วยเหลือประธานาธิบดี เดียม แต่อย่างใด หากว่า มีการก่อการรัฐประหารเกิดขึ้น

ในเดือนเดียวกัน ตัวโฆษกของรัฐบาลประธานาธิบดี เดียม ได้ตั้งข้อหาว่า พระ ทิก กวาง ดิก ได้ถูกวางยาพิษก่อนที่จะถูกบังคับให้กระทำอัศวินบาตรกรรม และฝ่ายรัฐบาลยังกล่าวหาคุณ Browne ซึ่งเป็นช่างภาพจากสำนักข่าว AP ว่า คุณ Browne ทำการให้สินบน พระ ทิก กวาง ดิก เพื่อเอาตนเองจนถึงแก่กรรมภาพอีกด้วย

ทางกลุ่มแกนนำของฝ่ายพุทธ พยายามที่จะสกัดกั้นการกระทำอัศวินบาตรกรรมทั้งหมด “นอกเสียจากว่ามันเป็นเรื่องจำเป็น” อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 15 สิงหาคม

แม่ชีคนหนึ่งก็เผาตนเองจนสิ้นชีวิตหลังจากที่เด็กผู้หญิงคนหนึ่งพยายามที่จะตัดมือเธอออกไปเพื่อเป็นการเสียสละต่อองค์พระศาสดา อีกหนึ่งวันต่อมา พระภิกษุองค์หนึ่งก็ทำการเผาตนเองจนมรณภาพไปอีกรูปหนึ่ง

21 สิงหาคม กองกำลังติดอาวุธหนักของฝ่ายรัฐบาลเวียดนามใต้ก็ทำการจู่โจมเข้าไปในวัดและสลูบเจดีย์อีกหลายแห่งใน ตอนกลางคืน ประธานาธิบดี เดียม ก็ได้แจ้งหวัที่รอคอยอยู่แล้ว จึงทำการประกาศกฎอัยการศึกในพื้นที่ของวัดในเวลานั้น กองกำลังปฏิบัติการพิเศษได้จับกุมพระภิกษุสงฆ์จำนวน 1.400 รูป และตั้งข้อหาพระภิกษุเหล่านั้นว่า มีอาวุธอยู่ในความครอบครอง ในวัด Tu Dam เอง กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ และแม่ชี ต่างก็ต่อต้านการกระทำของพวกกองกำลังปฏิบัติการพิเศษด้วยการใช้ก้อนหิน ไม้แหลม และรวมไปถึง ไม้ตีกอล์ฟด้วย

ทางฝ่ายสหรัฐอเมริกาเองก็พยายามที่จะคงวางมืออยู่เฉยๆ ด้วยการประเมินว่า การจู่โจมแบบสายฟ้าแลบแบบนั้น เป็นสัญญาณของการก่อการรัฐประหารที่หวังว่าจะเกิดขึ้นกันหรือเปล่า การใช้ยุทธวิธีกดดันและปราบปรามของประธานาธิบดี เดียม เอง ไม่เพียงแต่สร้างความรุนแรงให้เลวร้ายขึ้นยิ่งเรื่อยๆ กับประชาชนชาวเวียดนามที่นับถือศาสนาพุทธเท่านั้น แต่ยังสร้างความรำคาญใจให้กับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาอีกด้วย การจู่โจมเข้าไปในวัดอย่างสายฟ้าแลบและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลังจากนั้นต่อมา ทำลายความความน่าเชื่อถือที่ยังมีหลงเหลืออยู่กับรัฐบาลของประธานาธิบดี เดียมทั้งหมด ในไม่ช้านัก ฝ่ายข่าวกรองของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเอง ก็เริ่มมีส่วนเข้าไปพัวพันในแผนการของการก่อการรัฐประหารกับหลายๆ กลุ่ม

ประธานาธิบดี เดียม พยายามที่จะสื่อให้ทางโลกได้ทราบ ว่า วิกฤตการณ์ของฝ่ายชาวพุทธนั้น ได้มีการแก้ปัญหาให้สิ้นไปหมดแล้ว และปัญหาที่ยังคงเห็นอยู่ เป็นเพราะการกระทำของมือที่สามคือ กลุ่มเวียดกง รัฐบาลของประธานาธิบดี เดียม ตัดสินใจยกเลิกกฎอัยการศึกในวันที่ 16 กันยายน แต่นโยบายการปราบปรามชาวพุทธยังคงมีอยู่ต่อไป เนื่องจากความเคลือบแคลงใจมีเพิ่มขึ้นมาอย่างแข็งแกร่งขึ้นเรื่อยๆ ทางฝ่ายรัฐบาลของสหรัฐอเมริกา ไปเน้นถึงเรื่องการถอนกำลังทางทหารส่วนหนึ่ง แต่ยังคงเปิดตาหูเกี่ยวกับเรื่องความเป็นไปได้ที่จะมีการก่อการรัฐประหารเกิดขึ้น

ในตอนต้นเดือนตุลาคม พระภิกษุสงฆ์ชื่อว่า Thich Quang Huong ทำการจุดไฟเผาตัวเองจนมรณภาพไปอีกรูปหนึ่ง การกระทำครั้งนี้ เกิดขึ้นอยู่ตรงหน้าตลาดใหญ่กลางกรุงไซ่ง่อน Thich Quang Huong ทำการสาธิตน้ำมันบนตัวของ ก่อนที่จะจุดไฟเผาในเวลาต่อมา ในส่วนอื่นๆ ของกรุงไซ่ง่อน ชาวพุทธก็สร้าง “ระเบิดมือโปรปากานดำ” (Propaganda Grenades) ซึ่งไม่มีพิษสงแต่อย่างใด เพราะเวลามันจะ “ระเบิด” ขึ้นมา มันจะกลายเป็นธงของฝ่ายศาสนาพุทธพุ่งออกมาเอง ผุ่ชนชาวพุทธจำนวนนับพันก็เดินขบวนไปประท้วงในใจกลางกรุงไซ่ง่อน ซึ่งเป็นการสร้างพลวัตขึ้นมาให้กับการก่อการรัฐประหารอีก

สถานการณ์เริ่มแยกลงไปเรื่อยๆ เมื่อน้องสะใภ้ของประธานาธิบดี เดียม เองคือ มาดามนู (Madame Nhu) ซีเปลี่ยนจากศาสนาจากพุทธมานับถือแคทอลิก และเป็นสตรีหมายเลขหนึ่งของประเทศเวียดนามใต้ (เนื่องจากประธานาธิบดี เดียม เป็นโสด และน้องชายเป็นผู้มีอำนาจรองจากเขา) กล่าวในการให้สัมภาษณ์ว่า เธอจะ “ปรบมือทั้งสองข้าง” เมื่อมีการแสดงให้เห็นพระภิกษุอีกองค์หนึ่งถูกยิงสวดเหมือนกับการบั้งบั้งปีศาจอีก” คำพูดของเธอทำให้สถานการณ์เลวร้ายลงเหมือนกับเอาน้ำมันไปสาดในกองไฟ

อีก 5 เดือนต่อมา (ในวันที่ 1 พฤศจิกายน) สถานการณ์เริ่มรุนแรงมากขึ้นในกองทัพ จนมีการรัฐประหารเกิดขึ้นโดยฝ่ายกองทัพ จากกองกำลัง ของ Army of the Republic of Vietnam Special Forces ซึ่งนำโดยนายพล เยื้องวัน มินห์ (Duang Van Minh) ก็โค่นล้มรัฐบาลของประธานาธิบดี เดียม ได้สำเร็จ ฝ่ายรัฐประหารยังสามารถจับตัวประธานาธิบดี เดียม กับน้องชายผู้เต็มไปด้วยความทุจริตได้ในวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2506 ทั้งสองคนถูกยิงจากหลังรถถัง M113 พร้อมทั้งมีร่องรอยของดาบปลายปืน (Bayonet) อยู่บนศพของคนทั้งสองด้วย

เสถียรภาพทางการเมืองของประเทศเวียดนามใต้ เกิดอาการอ่อนแอขึ้นหลังจากนั้นเป็นต้นมา เพราะประเทศชาติ มีการก่อการรัฐประหารในเวลาใกล้เคียงกันถึง 4 ครั้ง และอายุของรัฐบาลที่เกิดขึ้นก็สั้นมาก และเมื่อฝ่ายเวียดกงเริ่มมีการปฏิบัติการมากขึ้น ทางฝ่ายสหรัฐเองก็เริ่มเข้าไปสู่สงครามภาคพื้นดิน ซึ่งเรียกกันว่า สงครามเวียดนามในเวลาต่อมา กลุ่มผู้ต่อต้านซึ่งเป็นชาวพุทธ รอดจากการเผชิญหน้ากับ นายกรัฐมนตรี Nguyen Cao Ky (เหงเวียน เกา กี) ซึ่งเรียกว่า “วิกฤตการณ์ชาวพุทธในปี พ.ศ. 2509) ซึ่ง Thich Tri Quang เป็นแกนนำในการประท้วงทางการเมืองรวมทั้งวางแผนนัดหยุดงานกันอีกหลายๆ ครั้งด้วย

สิ่งที่น่าสังเกตจากวิกฤตการณ์ของประเทศเวียดนามใต้เมื่อ 54 ปีที่ผ่านมา

1. การเลือกปฏิบัติ ระหว่างประชาชนสองกลุ่มใหญ่ ฝ่ายหนึ่งผิดตลอด และอีกฝ่ายหนึ่งไม่เคยผิด
2. โฆษกของรัฐบาลผู้ทำการโกหกและปล่อยข่าว รวมทั้งดิศเรตติกลุ่มประชาชนที่เป็นฝ่ายตรงข้าม
3. การประจบสอพลอในวงการทหารระดับนายพลของกองทัพ ที่สามารถเปลี่ยนจุดยืนของตนเอง เพื่อเอาใจกับเจ้านาย
4. การปิดล้อมวัดและสถานที่ รวมทั้งการโจมตีอย่างสาหัสเพื่อบุกเข้าไปจับกุมผู้คนภายในวัดวาอาราม
5. เมื่อมีการใช้อาวุธยิงใส่ฝูงชน ทางรัฐบาลก็พาดพิง ด้วยการอ้างว่าเป็นการกระทำของมือที่สาม
6. การ “ยัดข้อหา” ให้กับประชาชนฝ่ายตรงข้ามว่า มีอาวุธยุทโธปกรณ์สะสมอยู่ในวัด
7. ไม่ว่าสถานการณ์จะเลวร้ายสักแค่ไหน โฆษกของฝ่ายรัฐบาลก็ออกมาโต้ตอบอย่างหน้าตาเฉยว่า สถานการณ์ทุกอย่างกำลังเป็นไปด้วยดี และความรุนแรงกำลังลดลงไปเรื่อยๆ
8. มีการจับตัวผู้คนชาวพุทธไปข่มขู่ คุกคามกันอย่างบ่อยครั้ง
9. เรื่องราวในครอบครัวของผู้นำประเทศ มีเรื่องในแง่ลบมากมาย ตนเองและน้องชาย ต่างก็มีชื่อเสียงในการกระทำการทุจริต และน้องสะใภ้ (ภรรยาของน้องชาย) ก็มีข่าวให้เห็นในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ตลอดว่า ค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เธอใช้ในชีวิตประจำวัน ได้รับมาจากเงินภาษีส่วนหนึ่งของรัฐเสียด้วย
10. การใช้กฎหมายจับกุมและปราบปรามผู้ประท้วง
11. การสละชีพและการพลีชีพเพื่อพุทธศาสนาโดยพระภิกษุหลายๆ รูป ซึ่งก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ที่ทำลายความเชื่อถือของฝ่ายรัฐบาลในเวลาต่อมา จนทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกา เปลี่ยนการสนับสนุนไปให้กับฝ่ายการก่อการรัฐประหารแทน

สรุป

เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ของประเทศเวียดนามใต้ เป็นอุทาหรณ์ที่น่าสนใจและน่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง และที่เขียนกันไว้ ก็ขอแสดงให้เห็นว่าการสละชีพและพลีชีพเพื่อพระพุทธศาสนามีจริง และตามความเชื่อและศรัทธากล่าวกันว่า ผู้ที่สละชีพแบบนี้สภาพจิตอยู่ในระดับพระโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นคตินิยมที่กล่าวยกย่องกันมากในคติฝ่ายมหายาน

ในปัจจุบันประเทศเวียดนามนับถือพระพุทธศาสนาผสมผสานกับลัทธิเต๋า และขงจื้อ โดยเฉพาะทางด้านหลักธรรมคำสอน จะปฏิบัติตามคำสอนของทั้ง 3 ศาสนา ทางด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาได้มีการเปิดสอนพระพุทธศาสนาขึ้น โดยมหาวิทยาลัยวันฮันห์ ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยแห่งพระพุทธศาสนา โดยการจัดตั้งขึ้นของสหพุทธจักรเวียดนาม และได้รับการรับรองจากรัฐบาลเวียดนาม เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2507 ในปัจจุบันนี้ มหาวิทยาลัยวันฮันห์ ทำการเปิดสอน 4 คณะคือ คณะพุทธศาสตร์ และบูรพาวิทยา คณะอักษรศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และคณะภาษาศาสตร์ เฉพาะคณะพุทธศาสตร์และบูรพาวิทยา แบ่งออกเป็น 9 ภาควิชา คือ ภาควิชาพุทธปรัชญา วรรณคดีพุทธศาสนา พุทธศาสนประวัติ พุทธศาสนาทั่วไป พุทธศาสนาในเวียดนาม ปรัชญาตะวันออก ปรัชญาอินเดีย ปรัชญาจีน และปรัชญาตะวันตก

ในรอบ 20 ปีมานี้ น่าสังเกตว่ามีพระและภิกษุณีชาวเวียดนามหลังไหลมาเรียนปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอกที่ ม.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกันไม่ขาดสาย และจำนวนหนึ่งเรียนจบแล้วกลับเวียดนามไปแล้วเพื่อทำงานเผยแพร่ศาสนาต่อไป

ปัจจุบัน ชาวพุทธเวียดนามต่างมีความกระตือรือร้นในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาทุก ๆ ที่ประเทศมีระบบการปกครองเป็นสังคมนิยม ตามหมู่บ้าน เสียงสวดมนต์หรือการประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เงียบหายไปตั้งแต่สมัยสงครามได้ฟื้นคืนชีพ ขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง การบวชเป็นภิกษุเป็นภิกษุณีกลับมาได้รับความนิยมนีกครั้งหนึ่ง

การจัดงานประชุมพระพุทธศาสนาระดับโลกเนื่องในโอกาสต่าง ๆ เช่น ในเทศกาลวันวิสาขบูชาเริ่มหมุนเวียนกลับไปเวียดนามบ่อยครั้งขึ้น ในเมืองไทยเอง กิจกรรมพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อนามัยกายที่ดำเนินการปกครองของคณะสงฆ์ไทยก็ยังได้รับการอุปถัมภ์ ภัจจาสถาบันพระมหากษัตริย์เหมือนเช่นเคย

เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ของประเทศเวียดนามใต้เป็นที่น่าสนใจและมีความหลากหลายหลายอย่าง โดยเฉพาะเหตุการณ์เกี่ยวกับการสละชีพและพลีชีพเพื่อพระพุทธศาสนา เป็นอุทาหรณ์ที่เป็นที่สนใจอย่างยิ่ง ซึ่งการที่มีผู้สละชีพและพลีชีพเพื่อศาสนาได้รับการยกย่องว่ามีสภาพจิตอยู่ในระดับพระโพธิสัตว์ เป็นคตินิยมที่ได้รับการยกย่องมากในคติฝ่ายมหายาน

ในปัจจุบัน เวียดนามนับถือพระพุทธศาสนาผสมผสานกับลัทธิเต๋าและขงจื้อ โดยมีการเปิดสอนพระพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย และมีการจัดตั้งสหพุทธจักร เรียกล้วน โดยได้รับการรับรองจากรัฐบาล เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2507 และมหาวิทยาลัยเหล่านี้มีการเปิดสอนในสาขาต่าง ๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา อาทิเช่น พุทธปรัชญา วรรณคดี พุทธศาสนา และพุทธศาสนาประวัติ เป็นต้น

ในระยะเวลาที่ยาวนานมากก็มีการเห็นพระและภิกษุณีชาวเวียดนามเรียนศึกษาต่อในประเทศอื่น ๆ และบางครั้งก็กลับไปเผยแผ่ศาสนาในประเทศตนเอง โดยมีความกระตือรือร้นในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา แม้ว่าประเทศจะมีระบบการปกครองเป็นสังคมนิยม

การจัดงานประชุมพระพุทธศาสนาในระดับโลกก็ได้เริ่มมีการเป็นที่รู้จักมากขึ้นในประเทศ และกิจกรรมพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อนันนิกายก็ได้รับการยอมรับ ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญและความเชื่อมั่นในศาสนาพุทธในประเทศนี้ในปัจจุบัน ดังนั้น เหตุการณ์ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศเวียดนามได้เป็นเรื่องที่น่าสนใจและน่าศึกษาอย่างยิ่ง โดยทั้งการสละชีพเพื่อศาสนาและการศึกษาสู่ศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประเทศนี้ในทุกวันนี้

ความน่าสนใจและความสำคัญของเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ของประเทศเวียดนามได้มีหลายปัจจัย เริ่มต้นด้วยการสละชีพและพลีชีพเพื่อพระพุทธศาสนาที่มีการยกย่องว่ามีสภาพจิตอยู่ในระดับพระโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นการแสดงศตินิยมที่มีความสำคัญในสังคมและวัฒนธรรมของประเทศ นอกจากนี้ มีการรับรู้ถึงการผสมผสานของพระพุทธศาสนากับลัทธิเต๋าและขงจื้อ ที่เป็นลัทธิที่กำลังเกิดขึ้นในพื้นที่นี้ และมีการเปิดสอนพระพุทธศาสนาในสถาบันการศึกษา ที่เป็นมหาวิทยาลัยแห่งพระพุทธศาสนา และการจัดตั้งสหพุทธจักรเพื่อสนับสนุนศาสนาในระดับชาติ

ในระหว่าง 20 ปีที่ผ่านมา มีการสังเกตเห็นในการเรียนการสอนของภิกษุณีและพระในประเทศอื่น ๆ และการคืนกลับไปเผยแผ่ศาสนาในประเทศเอง โดยมีความกระตือรือร้นในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาอีกครั้ง แม้ประเทศจะมีระบบการปกครองที่แตกต่าง แต่ความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนายังคงแข็งแกร่ง

การจัดงานประชุมพระพุทธศาสนาในระดับโลกมีการเริ่มมีความเป็นที่รู้จักมากขึ้น และกิจกรรมพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ก็ได้รับการยอมรับ ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญและความมั่นใจในพระพุทธศาสนาในประเทศนี้ในปัจจุบัน ดังนั้น เหตุการณ์ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศเวียดนามได้เป็นเรื่องที่น่าสนใจและควรศึกษาต่อไป เพราะมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมและสังคมของประเทศอย่างมากในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

ทิชากร อินต๊ะสีบ.(2535) สำนักประชาสัมพันธ์จังหวัดลำปาง, บทความอาเซียน ตอน ประเทศเวียดนาม, [ออนไลน์].
เสถียร โพธิ์นันทะ.(2535).ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ เล่ม 2 กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
พระอมิตาภพุทธะ เป็นพระธยานิพุทธะที่ประทับในแดนสุขาวดี ซึ่งเป็นพุทธเกษตรแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก พระองค์มีรูปร่างเป็นสีแดง นับถือกันมากในนิกายสุขาวดี ควบคู่กับพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์หรือเจ้าแม่กวนอิม แต่ไม่เป็นที่ยอมรับในนิกายเถรวาท เพราะไม่มีกล่าวถึงในพระไตรปิฎกภาษาบาลี)

การบริการสาธารณะตามแนวทางพระพุทธศาสนา Public Service Accordance Buddhist

พระครูอุดมจารุวรรณ (คำไล้ จารุวิโส)

นักวิชาการอิสระ

Phrakru Udom Jaruwan

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail : Jaruwansas@gmail.com

(Received : 25 October 2021 ; Edit : 5 November 2021; accepted : 8 November 2021)

บทคัดย่อ

การบริการสาธารณะตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ถือว่า เป็นให้บริการประชาชนที่ดีขึ้น นับได้ว่าเป็นเรื่องหนึ่งที่ยังคงมีหน่วยงานแห่งหนึ่งของไทย หรือหน่วยงานในภาครัฐ ของระบบราชการไทยทั้งหลาย ย่อมจะต้องมีบางส่วนบางหน่วยงานที่ยังไม่สามารถสนองความต้องการของประชาชนที่ไปขอรับบริการที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจได้ สมบูรณ์แบบ แต่หากได้มีการนำเอาหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 ในการให้บริการจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการให้บริการเป็นที่พึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการ นอกจากนี้ ยังสามารถนำหลักธรรมคำสอนในส่วนอื่นๆ นำมาประกอบประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริม สนับสนุน เพิ่มเติมอีกได้ด้วย จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการให้บริการต่อประชาชนผู้รับบริการสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : การบริการสาธารณะ, พระพุทธศาสนา

Abstract

Public service principle in Buddhism are considered as serving the public good. Since that is the subject of a public organization, one of Thailand. And agencies in the public sector Thailand do Bureaucratic There will always be some, some agencies can't meet the needs of the public to obtain access to the complete satisfaction. If you have adopted the principles of the teachings of the Buddha are applied. Sangahavattu four main object of the service will be effective in providing a wide range of public services can also be used in other doctrinal. Attributed applications to further promote it. Allows efficient in providing service to the public complete.

Keywords: public service, Buddhism

บทนำ

การบริการ เป็นการปฏิบัติงานที่จะกระทำหรือติดต่อและเกี่ยวข้องกับผู้ใช้บริการ การให้บุคคลต่างๆ ได้ใช้ประโยชน์ในทางใดทางหนึ่ง ทั้งด้วยความพยายามใดๆ ก็ตามด้วยวิธีการหลากหลายในการทำให้คนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้รับความช่วยเหลือ จัดได้ว่าเป็นการให้บริการทั้ง การจัดอำนวยความสะดวก การสนองความต้องการของผู้ใช้บริการก็เป็นการให้บริการ การให้บริการจึงสามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธี จุดสำคัญ คือ เป็นการช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้บริการ(สมิต สัจฉกร,2542)

การจัดบริการสาธารณะหรือบริการส่วนรวมที่หลากหลาย นับได้ว่าเป็นบทบาทหน้าที่เบื้องต้นของรัฐหรือรัฐบาล ที่ในแวดวงวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ได้มีการถกเถียงกับมาพอควรว่าแท้จริงนั้น บทบาทของการจัดบริการสาธารณะของภาครัฐควรกว้างขวางมากเพียงใด

โดยหลักการแล้ว การบริการสาธารณะย่อมยังประโยชน์แก่สังคมและบุคคลทั่วไป การดำเนินบทบาทสำคัญประการนี้ของหน่วยงานภาครัฐจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อเรื่องของประสิทธิภาพในเชิงการบริหาร

จัดการ และประสิทธิภาพเช่นว่านี้ ย่อมเป็นองค์ประกอบสำคัญในการกำหนดทิศทางในภาพรวมของประสิทธิภาพของการจัดการภาครัฐที่มีต่อระบบการบริหารงานภาครัฐและระบบเศรษฐกิจ

การให้บริการของภาครัฐที่มีคุณภาพ จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนสมรรถนะของการปฏิบัติงานการให้บริการตอบสนองความต้องการประชาชนที่เป็นลูกค้าผู้รับบริการของหน่วยงานภาครัฐ ภายใต้รากฐานของการบริหารราชการหรือการบริหารงานภาครัฐตามแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management-NPM) ที่ระบบราชการของหลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทยรับมาเป็นกระบวนการทัศน์ในการขับเคลื่อนการจัดการระบบงานภาครัฐในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ตามแนวคิดนี้ นอกจากแนวทางการปรับปรุงสมรรถภาพและการยกระดับกำลังการผลิตของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งมีมิติอยู่ที่การพัฒนาทรัพยากรบุคคล (Human Resource Development) และมีการใช้ประโยชน์จากภาคเอกชนให้มากขึ้น

คุณภาพการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ จัดได้ว่าเป็นเรื่องหรือแนวคิดใหม่ที่หน่วยงานภาครัฐจะต้องดำเนินการตามกรอบและบริบทของการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐของไทย โดยเฉพาะนับแต่ได้มีการรื้อปรับระบบราชการครั้งใหญ่เมื่อปี พ.ศ.2545 อันเป็นผลมาจากทั้งนโยบายของรัฐบาลในสมัยนั้น (สมัยพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี) และข้อกำหนดจากบทบัญญัติของกฎหมายหลายฉบับ อาทิ กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน กฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงส่วนราชการ และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เป็นต้น ประกอบกับการนำแนวคิดของการบริหารงานราชการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Result-based Management) ได้ทำให้หน่วยงานราชการต่างๆ มุ่งกำหนดเป้าประสงค์หลักเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Core Objective) ในการจัดบริการประชาชนทุกระดับเพื่อให้เกิดความพึงพอใจในคุณภาพการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ อันเป็นไปตามเจตนารมณ์ในการพัฒนาระบบราชการในเชิงการจัดระบบบริหารราชการแผ่นดินที่เน้นความมีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามบทบัญญัติที่ระบุไว้ในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546

แนวคิดการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนที่ดีขึ้น นับได้ว่าเป็นเรื่องหนึ่งที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ได้เร่งรัดผลักดันการดำเนินการในช่วงหลายปีที่ผ่านมา เมื่อพิจารณาถึงการให้บริการประชาชนขององค์กรขนาดใหญ่ เช่น กระทรวงสาธารณสุข สภานายความ เป็นต้น ซึ่งเป็นองค์กรมหาชนแห่งหนึ่งของไทย หรือหน่วยงานในภาครัฐ ของระบบราชการไทยทั้ง หลาย ย่อมจะต้องมีบางส่วนบางหน่วยงานที่ยังไม่สามารถสนองความต้องการของประชาชนที่ไปขอรับบริการที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจได้สมบูรณ์แบบ แต่หากได้มีการนำเอาหลักธรรมาภิบาลขององค์กรสมเด็จพะระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 ในการให้บริการจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการให้บริการเป็นที่พึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการ นอกจากนี้ ยังสามารถนำหลักธรรมาภิบาลในส่วนอื่นๆ นำมาประกอบประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริม สนับสนุน เพิ่มเติมอีกได้ด้วย จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการให้บริการต่อประชาชนผู้รับบริการสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

หลักการบริการทั่วไป

การบริการถือเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทหนึ่งเรียกว่า ผลิตภัณฑ์บริการ (Service product) ซึ่งแตกต่างกับสินค้า (goods) เนื่องจากผลิตภัณฑ์บริการที่แท้จริงจะไม่เกี่ยวข้องหรือมีตัวสินค้าแต่อย่างใด ในการขายสินค้าโดยปกติก็มักจะมี การบริการควบคู่การขายไปด้วยนั้น ซึ่งมักจะเป็นบริการหลังการขาย (product support service) ไม่จัดว่าเป็นผลิตภัณฑ์บริการแต่ไม่ว่าจะเป็นบริการประเภทใดก็ตามก็ต้องคำนึงถึงปัจจัยที่สำคัญ 5 ด้าน ได้แก่

1) ผู้รับบริการ เนื่องจากความพึงพอใจของผู้รับบริการเป็นเป้าหมายหลักของการบริการและโน้มนำให้ผู้รับบริการกลับมาใช้บริการซ้ำอีกในภายหลัง แต่การบริการใดๆ จะได้ผลตรงที่ต่อ เมื่อต้องได้รับความสนใจจากผู้รับบริการ ดังนั้น การรับรู้การบริการที่ผู้รับบริการพึงพอใจจึงเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้เพื่อจะได้บริการได้อย่างถูกต้อง

(1) ลักษณะการรับรู้ของผู้รับบริการแบ่งเป็น 2 ลักษณะด้วยกัน คือ

- การรับรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับ เกิดจากผู้รับบริการเคยใช้บริการแล้ว และเกิดความรู้สึกหรือความเข้าใจในภาพพจน์เกี่ยวกับบริการนั้นว่ามีคุณภาพมากน้อยเพียงใด

- การรับรู้จากความคาดหวัง เป็นการรับรู้ที่เกิดจากการโฆษณาภาพพจน์จากสื่อต่างๆ เกิดเป็นความคาดหวังต่อคุณภาพการบริการขึ้น

(2) ประเภทของผู้รับบริการ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

- จำแนกตามพฤติกรรมของผู้รับบริการ

ก) ผู้รับบริการชั้นประหยัด (Economizing customer) เป็นผู้รับบริการที่เน้นคุณค่า การบริการ ชอบการบริการที่มีคุณภาพราคาถูก ชอบที่จะเรียกรื่องสิ่งต่างๆ และเปลี่ยนใจง่าย

ข) ผู้รับบริการชั้นจริยธรรม (Ethical customer) เป็นผู้รับบริการที่ให้ความเท่าเทียมกันแก่บุคคลอื่นๆ เน้นสิ่งที่เป็นกรกระทำประโยชน์เพื่อสังคม ชอบให้การบริการเป็นไปตามปกติและเห็นอกเห็นใจผู้ให้บริการ

ค) ผู้รับบริการแบบปัจเจกบุคคล (Personalizing customer) เป็นผู้รับบริการที่ชอบให้ผู้อื่นเห็นความสำคัญของตน ต้องการยกย่องให้เกียรติ การให้บริการที่พิเศษเฉพาะตน

ง) ผู้รับบริการตามสะดวก (Convenient customer) เป็นผู้รับบริการที่เข้าใจอะไร ง่ายๆ ยินดีจ่ายเงินเพื่อซื้อความสะดวกสบายต้องการคุณภาพในการบริการระดับหนึ่ง แต่ชอบในความสะดวก รวดเร็ว ไม่ยุ่งยาก

- จำแนกตามเกณฑ์การพิจารณาอัตราค่าบริการ

ก) ผู้รับบริการที่ไวต่อราคา (Price sensitive customer) จะใช้การพิจารณาจากราคาเป็นสำคัญ คุณภาพไม่เป็นไร นิยมความประหยัด

ค) ผู้รับบริการที่ไวต่อทั้งราคาและคุณภาพ (Price quality customer) จะตัดสินใจด้วยราคาและคุณภาพอย่างมีเหตุผลเปรียบเทียบความคุ้มค่าของการบริการกับค่าบริการ

ง) ผู้รับบริการที่ไวต่อคุณภาพ (Quality sensitive customer) จะสนใจคุณภาพเป็นหลัก ราคาเท่าไรก็ได้ ชอบบริการที่ถูกต้อง

จ) ผู้รับบริการที่ให้ความเชื่อถือต่อราคา (Price surrogate customer) เป็นผู้ที่อาศัยปัจจัยภายนอกมาเสริมการตัดสินใจ โดยมักเชื่อว่าค่าบริการที่สูงจะมีคุณภาพบริการที่ดีเสมอ

2) ผู้ปฏิบัติงานบริการ เป็นผู้ดำเนินงานบริการ ซึ่งต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้รับบริการในแบบใดแบบหนึ่ง และมุ่งปฏิบัติงานอย่างเต็มประสิทธิภาพเพื่อภาพพจน์ที่ดีของการบริการนั้นๆ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

(1) ประเภทที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์และปรากฏตัวกับผู้รับบริการ เช่น พนักงานต้อนรับ พนักงานประชาสัมพันธ์

(2) ประเภทที่ไม่ต้องมีปฏิสัมพันธ์แต่ต้องปรากฏตัวกับผู้รับบริการ เช่น พนักงานจัดเครื่องดื่ม

(3) ประเภทที่ต้องปฏิสัมพันธ์แต่ไม่ต้องปรากฏตัวกับผู้รับบริการ เช่น นักบิน

(4) ประเภทที่ไม่ต้องปฏิสัมพันธ์และปรากฏตัวกับผู้รับบริการ เช่น บัญชี

3) องค์การธุรกิจบริการ มุ่งที่จะสนองความต้องการของผู้รับบริการเสมอ ผลิตบริการที่ผู้ซื้อเกิดความพึงพอใจ ผู้ประกอบการเป็นผู้วางนโยบายการบริการและควบคุมการดำเนินงานขององค์การให้อยู่รอดและมีกำไร ซึ่งผู้ประกอบการจะต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายด้านได้แก่

(1) นโยบายบริการ ต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายรวมชัดเจนและแจ้งต่อพนักงานทุกคนให้ปฏิบัติตามโดยพร้อมเพียงและคอยควบคุมให้พนักงานปฏิบัติตามนโยบายที่ตั้งไว้

(2) การบริหารการบริการ เป็นการกำหนดโครงสร้างและกลยุทธ์การบริหารการบริการที่ดี ให้ความสำคัญแก่ผู้รับบริการและพนักงานบริการทุกระดับ มีแนวทางในการปรับแผนกลยุทธ์และฝึกอบรมพนักงานและพัฒนาทักษะในการบริการอยู่เสมอ

(3) วัฒนธรรมการบริการ เสริมสร้างความร่วมมือร่วมใจ ความเชื่อถือและความจริงใจต่อกัน ระหว่างหน่วยงานภายในองค์การและระหว่างพนักงานด้วยกัน

(4) รูปแบบการบริการ องค์การต้องมีการพิจารณารูปแบบและวิธีการนำเสนอที่ดีสอดคล้องกับนโยบายการบริการ นำเทคโนโลยีต่างๆ มาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม

(5) คุณภาพของการบริการ มีการควบคุมมาตรฐานคุณภาพให้บริการอย่างจริงจัง มีการตรวจสอบและประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการ มุ่งหาข้อบกพร่องของการบริการอยู่เป็นระยะๆ

4) ผลิตภัณฑ์บริการ การนำเสนอวิธีการให้บริการและการปฏิบัติต่อผู้รับบริการ จะต้องเป็นไปตามนโยบายการบริการและมุ่งสู่เป้าหมายของการบริการที่มีคุณภาพสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการ เพื่อให้

เกิดความพึงพอใจสูงสุดต่อผู้รับบริการ องค์กรจะต้องนำเสนอรูปแบบการบริการ (Service offer) ให้แก่ผู้รับบริการ โดยคำนึงถึงองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์บริการ รูปแบบการให้บริการและภาพลักษณ์ของการบริการ

ในการนำเสนอผลิตภัณฑ์บริการนั้น ต้องมีการสำรวจความต้องการของผู้รับบริการและประเมินความคาดหวังของผู้รับบริการต่อการบริการ เพื่อกำหนดระดับของการให้บริการได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

(1) การบริการหลัก (Core service) เป็นกิจกรรมหลักของการบริการนั้นๆ เช่น สายการบิน นำผู้โดยสารส่งถึงที่หมาย

(2) การบริการตามความคาดหวัง (Expected service) เป็นกิจกรรมที่ผู้รับบริการมักคาดหวังไว้ว่าจะได้รับ เช่น การได้พบแพทย์ผู้ชำนาญเมื่อมาตรวจรักษา

(3) การบริการเกินความคาดหวัง (Exceeded service) เป็นกิจกรรมที่ผู้รับบริการมิได้คาดหวังและเมื่อได้รับการบริการ ผู้รับบริการจะเกิดความรู้สึกประทับใจและนำไปสู่ความเป็นเลิศในการบริการ เช่น การคอยอำนวยความสะดวกด้วยไมตรีจิตแก่ผู้มาคอยรับบริการ

5) สภาพแวดล้อมในการบริการ มีส่วนเอื้อต่อการให้บริการและการปฏิบัติงานของบุคลากร เป็นภาพลักษณ์ (Image) ขององค์กร ทั้งด้านกายภาพ อันได้แก่ อาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ และยังรวมไปถึงบรรยากาศของการบริการ เช่น การจัดแบ่งสถานที่ การประดับตกแต่ง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร ซึ่งสภาพแวดล้อมสามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ

(1) สภาพแวดล้อมภายนอก หมายถึง ลักษณะที่ปรากฏภายนอกอาคาร เช่น สถานที่ตั้งทางเข้าออก ที่จอดรถ ป้ายสัญลักษณ์ต่างๆ เป็นต้น

(2) สภาพแวดล้อมภายใน หมายถึง ลักษณะการจัดระบบภายในอาคาร การวางแผนผัง การจัดวางวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ

ดังนั้น สภาพแวดล้อมและบรรยากาศของการบริการ เป็นปัจจัยในการสร้างความประทับใจและเอกลักษณ์ของการบริการ ทำให้เกิดความแตกต่างในคุณภาพของการบริการ และยังเป็นส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรในองค์กรนั้นๆ อีกด้วย(อเนก สุวรรณบัณฑิต,2548)

การบริการเป็นกระบวนการทางสังคมที่มีการเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ โดยสามารถแยกองค์ประกอบออกได้เป็น

(1) ผู้ให้บริการ (Provider) ได้แก่ ผู้ที่ทำการผลิตสินค้าบริการ ผู้จัดให้เกิดการบริการและผู้นำเสนอสินค้าบริการ

(2) กระบวนการในการให้บริการ (Service) ได้แก่ กระบวนการหรือวิธีการให้การนำเสนอสินค้าบริการจากผู้ให้บริการไปสู่ผู้รับบริการ

(3) ผู้รับบริการ (Customer) ได้แก่ ผู้ที่มารับบริการที่ผู้ให้บริการจัดให้ โดยเข้าร่วมในกระบวนการให้บริการ

งานบริการมีลักษณะสำคัญ ประกอบด้วย

ประการที่หนึ่ง ความไม่มีตัวตน/จับต้องไม่ได้ (Intangibility) ซึ่งแตกต่างจากสินค้าเชิงกายภาพต่างๆ ก่อนซื้อบริการ ผู้รับบริการไม่สามารถสัมผัสบริการได้ กล่าวคือ ตราบดีที่ยังไม่มีการใช้บริการ ผู้ซื้อบริการก็ยังไม่สามารถมองเห็น ไม่รับรู้กลิ่น ไม่รู้สึกสัมผัส ไม่ได้ยิน ไม่สามารถรับรู้รสชาติได้ ยกตัวอย่างเช่น ผู้ใช้บริการที่เดินทางไปรักษาตัวโดยวิธีจิตบำบัดกับจิตแพทย์จะยังไม่สามารถทราบผลการรักษาจนกว่าจะได้รับการรักษาจริงเสร็จสิ้นแล้ว

ด้วยคุณลักษณะที่จับต้องไม่ได้ของงานบริการ ทำให้ภาพลักษณ์กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการแยกความแตกต่างออกจากคู่แข่ง ส่วนผู้ใช้บริการจำเป็นต้องสร้างความมั่นใจให้แก่ตัวเองก่อนที่จะตัดสินใจซื้อบริการ โดยพวกเขาพยายามค้นหาหลักฐานที่สามารถจับต้องได้ สำหรับใช้อ้างอิงถึงคุณภาพของบริการจากสถานที่ คน อุปกรณ์ เอกสารการสื่อสาร สัญลักษณ์ ตรายี่ห้อ และราคาที่พวกเขาพบในขณะนั้น ดังนั้น งานของผู้ให้บริการก็คือ การจัดการหลักฐานเพื่อให้สิ่งที่ไม่มีความเป็นตัวตน ปรากฏเป็นตัวตนออกมา (to manage the evidence; to tangible the intangible.) โดยการเพิ่มหลักฐานเชิงกายภาพและจินตนาการให้แก่บริการที่ไร้ตัวตน/จับต้องไม่ได้ของตนขึ้นมา

ประการที่สอง ความมีอาจแบ่งแยกได้ (Inseparability) การผลิตและการบริการงานบริการจะเกิดขึ้นพร้อมๆ โดยไม่สามารถแบ่งแยกออกจากกันได้ ในขณะที่ผลิตภัณฑ์ หัตถอุตสาหกรรมจะมีการผลิตขึ้นมาก่อน หลังจากนั้นก็เป็นขั้นตอนการขนส่ง การค้าส่ง การค้าปลีก และการบริโภค แต่ในงานบริการนั้น การผลิตบริการ (การให้บริการ) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นพร้อมกับการบริโภค การบริการ ในแง่นี้ทำให้ตัวผู้ผลิตบริการจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของการบริการไปด้วย ในกรณีที่เป็นการบริการประเภทผู้รับบริการปรากฏอยู่ต่อหน้าการผลิตบริการ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่ไม่สามารถแยกออกจากการบริการได้

นอกจากนี้ ในงานบริการประเภทบันเทิงหรืองานที่ใช้ผู้เชี่ยวชาญระดับสูง ผู้ซื้อบริการจะให้ความสำคัญต่อตัวผู้ให้บริการที่พวกเขาคาดหวังอย่างมาก เช่น นักเรียนที่จะเรียนพิเศษภาษา อังกฤษ พวกเขาจะให้ความมั่นใจว่าใครเป็นผู้สอน มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์สอนและอริยาไฉไลเป็นอย่างไร เป็นต้น

ประการที่สาม ความไม่คงเส้นคงวา (Variability) เนื่องจากคุณภาพของงานบริการขึ้น อยู่กับตัวผู้ให้บริการ สถานที่ และเวลาให้บริการ ด้วยเหตุนี้งานบริการจึงมีความไม่คงเส้นคงวาสูง เช่น ในสำนักงานกฎหมายแต่ละแห่ง ย่อมมีทนายความหลายคนที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน อันทำให้คุณภาพของการให้บริการมีความแตกต่างกันค่อนข้างสูง

วิธีการแก้ไขปัญหเกี่ยวกับความไม่คงเส้นคงวาของงานบริการโดยการควบคุมคุณภาพของการให้บริการ ซึ่งโดยทั่วไปมีดังนี้ ประการแรก การสรรหาและคัดเลือกให้ได้บุคลากรตรงกับคุณสมบัติที่ต้องการ พร้อมกับ การจัดอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากร ประการที่สอง สร้างกระบวนการให้บริการที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน (Standardization of the service - performance Process) ทั้งทั้งองค์กร โดยการจัดทำพิมพ์เขียวที่เป็นแผนภูมิแสดงถึงขั้นตอนการทำงานทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบ และประการที่สาม กำกับติดตามความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ โดยพิจารณาจากร้องเรียน การให้คำแนะนำ การสำรวจความพึงพอใจของลูกค้า และการใช้บริการที่อื่นเพื่อเปรียบเทียบ

ประการที่สี่ ความไม่สามารถเก็บรักษาเอาไว้ได้ (Perish ability) เนื่องจากมูลค่าของงานบริการจะถูกสร้างขึ้นในเวลาที่ใช้บริการเท่านั้น งานบริการจึงไม่สามารถเก็บกักตุนเอาไว้ได้ ปัญหาความเสียหายที่เกิดจากการขายบริการไม่ได้จะเกิดขึ้นในสภาวะที่อุปสงค์มีความไม่แน่นอนสูง(ชาย รัตนดิลก,2551)

การบริการที่ดีมีคุณลักษณะ 7 ประการ

บริการ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า SERVICE ซึ่งมีความหมายของการบริการที่สามารถยึดเป็นหลักในการปฏิบัติได้ คือ(วสันต์ ยอดศรี,2550)

S = Smiling & Sympathy ยิ้มแย้ม และเอาใจเขามาใส่ใจเรา เห็นใจต่อความลำบากยุ่งยากของผู้มารับบริการ

E = Early Response ตอบสนองต่อความประสงค์จากผู้มารับบริการอย่างรวดเร็วทันใจ โดยไม่ต้องให้เอ่ยปากเรียกร้อง

R = Respectful แสดงออกถึงความนับถือให้เกียรติผู้มารับบริการ

V = Voluntariness manner การให้บริการที่ท้ออย่างสมัครใจ เต็มใจทำ ไม่ใช่ทำงานอย่างเสียไม่ได้

I = Image Enhancing การรักษาภาพลักษณ์ของผู้ให้บริการ และภาพลักษณ์ขององค์กรด้วย

C = Courtesy ความกระตือรือร้น

E = Enthusiasm ความอ่อนน้อม อ่อนโยน สุภาพ มีมรรยาทดี

หลักการบริการสาธารณะ

การบริการสาธารณะ หมายถึง กิจกรรมทุกประเภทที่รัฐบาลจัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชน ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ(ประยูร กาญจนกุล,2544)

1) กิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการได้รับความปลอดภัย คือ หน่วยงานที่ให้การบริการเพื่อตอบสนองความต้องการความปลอดภัย เช่น ตำรวจ ทหาร เป็นต้น

2) กิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการได้รับความสะดวกสบาย ได้แก่ หน่วยงานที่ให้บริการตอบสนองความต้องการด้านความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต เช่น การไฟฟ้า การประปา องค์กรโทรศัพท์แห่งประเทศไทย เป็นต้น

สำนักนโยบายและแผน กรุงเทพมหานคร มองว่าการให้บริการสาธารณะเมืองค์ประกอบสำคัญอยู่ 4 ด้าน คือ(สำนักนโยบายและแผน,2538)

- 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) หรือทรัพยากรอันได้แก่บุคลากร ค่าใช้จ่าย อุปกรณ์ และ สิ่งอำนวยความสะดวก
- 2) กิจกรรม (Activities) หรือกระบวนการ (Process) หมายถึง วิธีการที่จะใช้ทรัพยากร
- 3) ผล (Results) หรือผลผลิต (Outputs) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากมีการใช้ทรัพยากร
- 4) ความคิดเห็น (Opinions) ต่อผลกระทบ (Impacts) ซึ่งหมายถึงความคิดเห็นของประชาชนต่อบริการที่ได้รับ จากความหมายดังกล่าวเป็นการพิจารณาโดยใช้แนวคิดเชิงระบบที่มีการมองว่าหน่วยงานที่มีหน้าที่ให้บริการนำปัจจัยนำเข้าสู่กระบวนการผลิต และออกมาเป็นผลผลิตหรือการบริการ

การมองในแง่ของผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังการให้บริการ สามารถวัดได้จากความคิดเห็น หรือทัศนคติของผู้รับบริการที่มีต่อระบบการให้บริการนั้น

หลักการให้บริการสาธารณะ มีหลักสำคัญอยู่ 5 ประการคือ

- 1) บริการสาธารณะเป็นกิจกรรมที่อยู่ในความอำนาจการ หรือในความควบคุมของฝ่ายปกครอง
- 2) บริการสาธารณะ มีวัตถุประสงค์ในการสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชน
- 3) การจัดระเบียบและวิธีการจัดทำบริการสาธารณะย่อมจะต้องมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้เสมอโดยตัวบทกฎหมาย
- 4) การสาธารณะจะต้องจัดดำเนินการโดยสม่ำเสมอไม่มีการหยุดชะงัก ถ้าจะต้องหยุด ชะงักลงด้วยประการใดก็ตาม ประชาชนย่อมได้รับความเดือดร้อน หรือได้รับความเสียหาย
- 5) เอกชนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับผลประโยชน์จากบริการสาธารณะเท่าเทียมกันเพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยเสมอหน้ากัน

เป้าหมายของการให้บริการสาธารณะคือ การสร้างความพอใจให้แก่ผู้รับบริการ ดังนั้น การที่จะวัดว่าการให้บริการสาธารณะบรรลุเป้าหมายหรือไม่ วิธีหนึ่งก็คือการวัดความพึงพอใจของ ประชาชนผู้รับบริการ เพื่อเป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่มีหน้าที่ให้บริการ เพราะการวัดความพึงพอใจนี้เป็นการตอบคำถามว่าหน่วยงานที่มีหน้าที่ให้บริการมีความสามารถ ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้หรือไม่ เพียงใด และอย่างไร

หลักการที่ใช้ในการบริการสาธารณะ

หลักการอีกอย่างที่จะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความสุขคือ สังคหวัตถุ 4 การสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน หลักธรรมนี้จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่นได้ สร้างมิตรไมตรีที่ดีต่อกันและกันได้ และเหมาะสมที่ใช้ในการบริการ ซึ่งหลักธรรมทั้ง 4 ประการนั้น ได้แก่

1) ทาน การให้ การเสียสละวัตถุสิ่งของต่างๆ ตามสมควรแก่กำลังตน เพื่อให้คนอื่นได้รับความสุขจากการมีวัตถุบ้าง เช่น การให้ทานแก่คนยากจน คนกำพร้า คนด้อยโอกาส การให้ทานนอกจากจะช่วยทำให้สังคมได้รับประโยชน์แล้ว ยังช่วยให้ตัวผู้ทำทานลดกิเลสตัณหาที่มีอยู่ในจิตใจได้ นั่นก็คือ ความโลภ ความตระหนี่ถี่เหนียว ความเห็นแก่ตัว นอกจากนี้การให้ทานยังเป็นพื้นฐานที่จะทำให้เราสามารถปฏิบัติความดีอื่น ๆ ขึ้นไปได้

2) ปิยวาจา การพูดด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่หยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะกับกาลเทศะ เรามักจะได้ยินกันบ่อยว่า อยู่คนเดียวระวังความคิด อยู่ร่วมมิตรระวังคำพูด การอยู่ร่วมกับผู้อื่น คำพูดเป็นสิ่งสำคัญมาก หากพูดเป็น รู้จักพูดเราก็จะได้ประโยชน์จากคำพูดนั้นมากมาย คำพูดที่ดีถูกกาลเทศะเพียงไม่กี่คำก็อาจเปลี่ยนจิตใจคนเลวให้กลายเป็นดีได้ เช่น พระพุทธเจ้าพูดกับองคุลิมาล ในขณะที่องคุลิมาลถือมีดไล่ฟันพระพุทธเจ้าและเรียกให้พระองค์หยุด พระองค์ไม่หยุดแต่พูดว่า เราหยุดแล้วท่านต่างหากที่ยังไม่หยุด เพียงแค่นี้ก็ทำให้องคุลิมาลได้สติและหันมาฟังคำสอนของพระพุทธเจ้าจนบรรลุปะเป็นพระอรหันต์ในที่สุด ฉะนั้น เวลาจะพูดอะไรออกไปเราควรคิดให้ดีเสียก่อน คำพูดของเราจึงจะมีค่า คำพูดที่เป็นปิยวาจานั้นคือคำพูดที่เว้นการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ และพูดเพ้อเจ้อ

3) อัตถจริยา การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ทำตัวเป็นประโยชน์ เห็นใครทำอะไรที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมก็อาสาเข้าไปช่วยเหลือ แบ่งเบาภาระ หากสังคมมีคนประเภทนี้มากๆ ก็จะมีแต่ความสุขความเจริญ เกิดความรักความสามัคคีต่อกันและกัน การอาสาเข้าไปช่วยเหลือนี้เป็นเหมือนทุกคนได้หลอมละลายจิตใจเข้าเป็นหนึ่งเดียว ร่วมแรงร่วมใจกันทำสิ่งต่างๆ ที่จะเกิดผลดีแก่สังคมโดยรวม

4) สมานัตตตา ความเป็นผู้มีตนเสมอ เป็นผู้มีตนเสมอในธรรมทั้งหลายตามสมควร การทำตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ ด้วยการร่วมสุข ร่วมทุกข์ ไม่ถือตัว มีความเสมอภาคต่อกัน วางตัวเหมาะสม สังคมเขาปฏิบัติอย่างไร เราก็ปฏิบัติอย่างนั้นตามสมควร เขาอยู่อย่างไรเราก็อยู่อย่างนั้น เขากินอย่างไรเราก็กินอย่างนั้น จะทำให้การอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมเป็นไปด้วยความสุข ไม่มีการแบ่งแยก

หลักธรรมทั้ง 4 ประการนั้น มีผู้ประพันธ์เป็นคำกลอนเพื่อให้จำได้ง่ายๆ ว่า โอบอ้อมอารี วจีไพเราะ สงเคราะห์ประชาชน วางตนเสมอ ในพระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ได้กล่าวถึงสังคหวัตถุ 4 ว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ภพก่อนกำเนิดก่อน เป็นผู้สงเคราะห์ประชาชนด้วยสังคหวัตถุ 4 คือ การให้การกล่าว คำเป็นที่รัก การประพจน์ให้เป็นประโยชน์ และความเป็นผู้มีตนเสมอ ตถาคตยอมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เพราะกรรมนั้น อันตนทำ สังสม พอกพูน ไพบูลย์ ฯลฯ ครั้นจุติจากโลกสวรรค์แล้วมาสู่ความเป็นอย่างนี้ ย่อมได้เฉพาะซึ่งมหาปรีสลักษณะ ทั้ง 2 นี้”

จึงกล่าวได้ว่า สังคหวัตถุ 4 ประการนั้นนอกจากจะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างมีความสุข ยังทำให้ผู้ปฏิบัติได้รับบุญกุศลไปเกิดบนสวรรค์ด้วย และหากเกิดมาเป็นมนุษย์ในโลกนี้อีก ก็ย่อมจะเป็นมนุษย์ที่มีรูปร่างสมบูรณ์ (พระมหาบุญมี มาลาวชิโร, 2551)

สรุป

การให้บริการประชาชนนั้น ผู้ให้บริการจะต้องให้บริการด้วยความเป็นกัลยาณมิตร มีความมุ่งมาดปรารถนาดี เต็มใจที่จะช่วยเหลือประชาชนอย่างเต็มความสามารถ เมื่อมีปัญหาติดขัดหรือขัดข้องด้านเอกสาร ก็คิดหาวิธีแก้ไข ช่วยคลี่คลายปัญหาให้ประชาชนได้รับการบริการที่ดี สมหวังกลับไปด้วยความซาบซึ้งประทับใจ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการให้บริการโดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ย่อมเพียงพอที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจแก่ประชาชนทุกคนที่ไปขอรับบริการได้

เอกสารอ้างอิง

- ประยูร กาญจนดุล.(2544). คำบรรยายกฎหมายปกครอง. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาบุญมี มาลาวิชโร.(2551). ธรรมใจ, (กรุงเทพมหานคร : ดีเอ็มจี.
- พิชาย รัตนดีลก ณ ภูเก็ต และคณะ.(2551). โครงการประเมินความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วสันต์ ยอดศรี.(2550). การวัดความพึงพอใจของสมาชิกในการใช้บริการภายในศูนย์สุขภาพ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมิต สัจฉกร.(2542). การต้อนรับและบริการที่เป็นเลิศ. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- สำนักนโยบายและแผน กรุงเทพมหานคร.(2538). ความพึงพอใจของประชาชนต่อระบบและ กระบวนการให้บริการของ กรุงเทพมหานคร : ศึกษากรณีสำนักงานเขต. รายงานฉบับสมบูรณ์โดยคณะพัฒนาสังคม ร่วมกับสมาคมพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อเนก สุวรรณบัณฑิต และภาสกร อุดลพัฒน์กิจ.(2548). Service Psychology จิตวิทยาบริการ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.

A Buddhist Sunday School and a Community

โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์และชุมชน

Miss Urairat Thongpinit

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail : nthongpinit@gmail.com

(Received : 10 November 2021 ; Edit : 15 November 2021; accepted : 25 November 2021)

Abstract

This article presents how and what a Buddhist Sunday School in Thailand does for the benefit of the community. Content is about provided lessons and supported learning activities to students of a Buddhist Sunday School. In addition, description of expectation of parents, and community towards a Buddhist Sunday School and students' achievement both in physical and in mental health.

Keywords: a Buddhist Sunday School, instructional method, Community Strength, the self-training; the Kāya Bhāvanā

บทคัดย่อ

บทความนี้กล่าวถึง โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในประเทศไทย ว่าทำอะไรและทำอย่างไร เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน เนื้อหาของบทความมีรายละเอียดเกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนการสอน รายวิชาและกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้นอกเหนือจากกิจกรรมในชั้นเรียน นอกจากนี้ บทความยังกล่าวถึง ความคาดหวังของผู้ปกครอง และชุมชน ต่อผลสัมฤทธิ์ด้านสุขภาพกายและจิตใจของนักเรียน

คำสำคัญ: โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ระบบการเรียนการสอน ชุมชนเข้มแข็ง กายภาวนา

1. Introduction

Thai children have low academic performance, due to scoring of basic knowledge in the country annual test: Ordinary National Educational Test (O-Net), the OECD's, and the PISA tests (Organization for Economic Co-operation and Development, Program for International Student Assessment test) of its 2015 global rankings on Thai student performance in science, reading, and mathematics is under standard. Thailand ranks No. 55 out of a total of 72 countries in Program for International Student Assessment test (PISA). Unpleasantly, the PISA 2015 results of Thai students is lower than the results in 2014 for all subjects. While, Singapore ranks No 1, scoring 556, 535 and 564.

Thai Government tries to solve the problem by focusing on both budget and time for studying and learning. Thirty-six point four percent of the 2017 total budget of financial support is allocated. A policy of student's learning interest and time allotment in school called "Moderate Class, More Knowledge" is also launched.

Ministry of Education has put effort on policy of "Moderate Class, More Knowledge" is expected by school, educator and parent that it supports student in learning successfully. Learning evaluation is expected a better result either on the basic knowledge test, O-Net, or, the PISA. Ministry of Education has put effort that Thai students would have ability in applying knowledge to practice. Ministry of Education hopes education would solved problem.

King Rama IX, His Majesty King Bhumibol Adulyadej views on education, that, "In order to develop the nation, one should have not only knowledge but also other necessary qualifications". HM. King Bhumibol Adulyadej also gives examples that one should: "--- be ashamed to commit a sin, be

honest in thought and action, be grateful to the country and benefactors, be unselfish, and be good hearted and kind to others.” His Majesty King Rama IX also remarks on education that education can be divided into two kinds. One is academic education, which will be useful to the country after the students graduated. The other is the knowledge of dharma-Buddhist ethics that leads to ways of thinking and behaving in order to benefit oneself.

Office of the National Economic and Social Development Board, Office of the Prime Minister, Bangkok, declares the overall objectives and development targets of the Twelfth Plan (2017-2021) follows the main targets that Thai people should have a good value-system, possess discipline, attitudes and manners according to the norms of society. Thai people should also be receptive to learning, practical, well-informed, responsible, physically and mentally healthy, spiritually refined, self-sufficient and able to represent Thainess. The Thainess is the Thai culture and tradition and many more.

In addition, the National Education Act of 2017-2021 have set the goals for achievement upon completing basic education. Parts of those focus on students’ ability of critical thinking and problem solving, creativity and innovation, cross-cultural understanding, collaboration, teamwork and leadership, communications, information and media literacy, computing and ICT literacy, career and learning skills, and compassion.

Researches concern that happy learning will help students in learning. UthaiPAYUCK, D. stated in “The Development of the Buddhist Instructional Model for Enhancing Environmental Conservational Behavior of Young Children” that Buddhist Instructional Model and lesson plan is considered qualified for Thai students. Finding reveals that students perform better in the Buddhist Instructional Model class. It provides opportunity and encourages young children in learning happily through environmental and conservation behavior.

2. Concept of a Buddhist Sunday School

This article focuses on the Buddhist Sunday School under the patronage of Mahachulalongkornrajavidyalaya University (MCU.) main campus at Wang Noi district, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, Thailand.

2.1 Background of Buddhist Sunday School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Buddhist Sunday School all over the Kingdom of Thailand, and also Buddhist Sunday School in the Buddhist Thai temples in foreign countries, is the result of establishment of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The university has a strong commitment as the leading center of knowledge in Buddhism and aims to integrate the knowledge with various sciences for human beings with the concentration to educate people, conduct excellent academic research for the development of university’s academic studies and for the benefit of happy society.

2.2 Promotion of Buddhism: His Majesty King Chulalongkorn, King Rama V, found Buddhism necessary for security, prosperity and peace in the country. This resulted His Majesty King Rama V support monks in education. His Majesty stated to consistently support Buddhism and monks. His commitments was the strong will in supporting Buddhism.

2.3 The Sangha Administration Act: His Majesty King Rama V issued the Sangha Administration Act in B.E. 2445 (1902). The 1902 Sangha Administration Act systemized the Sangha administration across the country. According to the Act, equality educational opportunity for all, both laymen and monks, was granted.

2.4 Establishment of Buddhist Sunday School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University: In 1953, a Buddhist Sunday school in Bangkok was founded by His Venerable Phra Pimondhamma (Ard Asabha Thera), after His official visit to the Buddhist temples in the country of Burma and Sri Lanka. His Venerable observed that there was a Dhamma class for young children and for those who are needy. When He came back from the visit, He proposed the idea of establishing the Buddhist Sunday school to administrators of Sangha and the monk-students of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Later, in 1958, the Buddhist Sunday school in Bangkok was first formally introduced at Wat Mahathat Yuwarajangsarit in Bangkok.

2.5 School campus: There are four campuses of Buddhist Sunday schools under the patronage of Mahachulalongkornrajavidyalaya University (MCU). They are as 1) Buddhist Sunday School, MCU, first and main campus, is

located in Wat Mahathat Yuwarajangsarit, Thanon Maharat, Phra Nakhon District, Bangkok. Classes are officially operated since 13th July, 1958.

2) Buddhist Sunday School, MCU, Suansom school campus, Somrongtai Sub-dist., Phrapadang Dist., Samutprakarn province. Classes founded in 29 June, 1985.

3) Buddhist Sunday School, MCU, WatTri Samakkee School campus, Bang Muang Mai Sub-dist., Mueang Dist., Samut Prakan Province. Buddhist Sunday classes founded in 8th June, 1995.

4) Buddhist Sunday School, MCU, WangNoi campus is located at Lam Sai sub-district, Wang Noi district, Ayutthaya province. It is an expansion of Wat Mahathat and Wat Si Sudaram.

2.6 School administration: School administrator is elected and promoted by the Sangha authority. School President, Vice president and the key management personnel are Buddhist monks in a high rank. Laypeople also have opportunity to work for other positions in the school administration too but in the level of assistant.

2.7 Instructional system of Buddhist Sunday school: The school instructional system of Buddhist Sunday school in Thailand and also in Thai Buddhist temples in other countries is under supervision of Department of Religious Affairs, Ministry of Culture. Financial and necessity is supported by Department of Religious Affairs, group of Buddhist followers, and four campuses are under the patronage of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. In addition, a large sum of budget is donated to the benefit of Buddhist Sunday school by Buddhist supporters. Supports are in the form of volunteers as teachers. There are Buddhist monks and laypersons who are professionals in specific career.

Curriculum and subject: Curriculum and subject is graded in three levels, beginners, intermediate and advance. Subjects taught are in three categories. They are compulsory, elective and supported learning activities.

2.8 Subjects provided in Buddhist Sunday school, Mahachulalongkornrajavidyalaya: The subjects are Buddha Dharma taught by volunteer Buddhist monks in the morning. Later in the afternoon session, elective subjects are taught by volunteers lay persons. Volunteers lay persons are specialist in local wisdom and crafting arts.

There are two types of subjects, compulsory and elective. The compulsory ones are History of Buddhism, Buddha Dharma, integrity and morality, including with Philosophy of Buddhism and other beliefs. The electives are general subjects as in schools of formal education. Elective subjects are crafting and arts, local Thai music and dance performance of local wisdom. Many activities are similar to the process of general public schools in the country. By the way, differences from other schools are

compulsory subject. Buddhist Sunday school provides compulsory subjects on Pali study, Buddhist Chanting Practice, Meditation session, and Leading of Buddhist Ceremony Practice.

2.9. School fee: The school is free of charge, resulting from the statement above, that school is supported by Department of Religious Affairs, group of Buddhist supporters, and Mahachulalongkornrajavidyalaya University foundation. On the other hand, every applicant in the school is required on taking Buddhism and History of Buddhism as compulsory subject. There are three main compulsory subjects and some elective subjects provided. The compulsory subjects are Buddhism and History of Buddhism, the Buddha's teaching-'Dharma', integrity and morality including Philosophy of Buddhism and other beliefs. The elective subjects are local handcraft, classical and local Thai arts and music. The elective subjects are offered in accordance to the volunteers at certain school.

However, there are Buddhist Sunday schools in other countries that support themselves, for example a Buddhist Sunday School at Dharma Gate Buddhist College, Budapest, Hungary. Children who go to school pay for the school fee, but it is in a small sum

3. Community Strength

Mahachulalongkornrajavidyalaya University is the key supporter to Buddhist Sunday schools in Thailand. That is a great number of monks and lay-people volunteer teachers. Many of them are former students of Mahachulalongkornrajavidyalaya University

In addition, the mission of the University is to nurture young children to opportunity in learning. This specific reason leads to the establishment and management of Buddhist Sunday schools.

As a consequence, Buddhist Sunday schools support communities by welcoming children to come under the caring and sharing of the school with Buddhist monks volunteer as teachers. School provides meditation practice class to students. "A Development of the Instructional Model through Integrating Buddhist Concepts to Nurture Caring Behaviors in Nursing Students" reveals by Kosolchuenvijit, J. states that following Buddhist wisdom of the Four Noble Truths supports and encourages students on concepts in nurture caring behaviors.

In return, community around the Buddhist Sunday schools have opportunity to do good deed. Many people offer financial support and free lunch and others to students. Some specialist volunteer to teach, for example, English and other traditional Thai classic art. These lessons are great benefit to student in both physical and mental. Chimplee, K. reveals, in "Knowledge Management Models for Local Wisdom in Wickerwork Handicrafts: A Case Study of Local Community Enterprises in Nakhon Ratchasima Province" that local art relates to the knowledge, abilities and experience, which the elders have helped to create and transferred from generation to generation. The local knowledge is part of the social learning, influencing the way the younger generations think and live their daily lives. Local knowledge identifies knowledge through a collective thinking and decision-making process. It acquires and captures knowledge both within community and the neighbor.

Phrakhrupalad PrakobThanavuddho revealed the results of a research entitled, "Buddhist Based Happy Learning of Students in Buddhist Sunday School of MCU that students are happy in learning using learning method integrated with BuddhaDhamma. The learning meets requirements of students, their guardians and community. The learning plan is based on the Threefold Training principles. Findings shows that students were happy in learning

Attending Buddhist Sunday School is different from students' actual school, students are in different environment from home and the practical school. Students study by observing the monk-teachers. They are encouraged to practice analytical thinking "Yonosomanasikāra" automatically. They

slowly developed practicing the virtues for a good household life, or virtues for lay people-Gharāvāsā-Dharma. Those are Sacca, Dama, Khanti and Cāga.

Parents and guardians said that they would like their children to be in the environment that children practice morality and integrity. Their opinion is that Buddhist Sunday School decreases their work of looking for activities for their children on weekend. In addition, the two younger parents see that having their children in relaxing classes with teachers who practice morality and integrity, is a sign of cultivating a better behavior in their children.

In conclusion, students' performance of behavior and their learning outcome confirmed that they are happy learning in the school environment. Students like their classes, their teachers and friends. They are happy to be with their teachers.

Volunteer teachers practice the Kāya Bhāvanā in the form of sharing and caring for students. This Kāya-bhāvanā is a part of Bhāvanā 4. Teachers help students learning through physical development, first. Next, while students are in the process of the training for physical development, they are continuing onto the cultivation of the heart. At the same time, the Sila-bhāvanā, is developed too. At the end, Paññā-bhāvanā: intellectual development of individual would be in progress. Then, happiness would be increased individually.

4. The self-training: the Kāya Bhāvanā

Development of happiness in Buddhism focuses on Paññā Bhāvanā, one of the Four Bhāvanā. The word Bhāvanā referring to prosperity or training for better achievement. The first one is development of physical training called Kāya Bhāvanā. That is the training and learning through the body organs. They are eyes, ears, nose, tongue and the physical body. Kāya Bhāvanā is a practice of living friendly in the environment with caring and sharing. For example, first, the eyes and the ears are for watching and listening to the benefit of concentration towards the path of wisdom. Second, consumption through eyes, ears, nose, tongue, must be carefully concentrate, if we really want those things.

The second Bhāvanā is development of a being in morality and integrity called Sila Bhāvanā. Sila Bhāvanā is the training and practicing a moral conduct, observing precepts with regulation and social rules. The person is said to know how to earn a living with honest efforts, and performs his economic duties properly. A person with Sila Bhāvanā also associates with learned people that are helpful to the livelihood.

In addition, the third one is the development of mind called Citta Bhāvanā. It is the training of the state of consciousness. It is the cultivation of the heart and mind towards integrity and morality. The heart and mind is perfectly fulfilled with quality and competency. With the Citta Bhāvanā, the person enjoy his good health, and confident in conducting his life and duty with wisdom.

5. Conclusion

Necessities in learning social studies, religion and culture that religion and culture is stated to enables learners to acquire knowledge and understand the lives of human beings as both individuals and as coexisting members of a society. The learning area of social studies addresses student self-adjustment in harmony with environmental situations. Students are capable with morality and the ability to adjust knowledge gained for application in leading their lives as good citizens of the country and desirable members of the world community.

PhrakhrupaladPrakobThanavuddho revealed the results of a research entitled, “Buddhist Based Happy Learning of Students in Buddhist Sunday School of MCU that students are happy in learning using learning method integrated with BuddhaDhamma. The learning meets requirements of students, their guardians and community. The learning plan is based on the Threefold Training principles. Findings shows that students were happy in learning.

Phra Thataroth Adipanyo (Silasila) confirmed the research entitled Development of Buddhist Sunday School Model Based on Virtues Conducive to Growth (Vuddhi Dhamma) that apart from the compulsory subject, the elective subject of local wisdom took part in relieving social problems caused by youth. Buddhist Sunday school of Wat Gounchorn-wanaram, Ban Nongkuanchang, Tanbon Nongsongkorn, Muaeng District, Mahasarakam Province provides local wisdom class in elective subject. Local wisdom taught in this school was preservation of food called Jaew Bong, the popular northeastern spicy fish paste. Students also learn how to pleat, drape or smock the fabric for decoration of the podium, welcoming table, information board or platform.

Experiences and the accumulation of learning in a Buddhist Sunday school nurture students and community to have a strong and healthy relationship.

6.Reference

- Bhumibol Adulyadej, King. in Wedel, P. (1973). Royal Speech to Board of Youth
- Berkwitz, Stephen C. (ed.). Buddhism in World Cultures: Comparative Department of Religious Affairs. Citation: sys.dra.go.th/module/attach_media/sheet_8120110708024531.pdf. [03-09-2017].
- Kosolchuenvijit, J. (2008). “A Development of the Instructional Model Through Integrating Buddhist Concepts to Nurture Caring Behaviors in Nursing Students”. Ph.D. (Ed.D). Curriculum Research and Development. Bangkok: Graduate School. Srinakharinwirot University.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (2012) History of Mahachulalong-kornrajavidyalaya University. <http://www.mcu.ac.th/En/history.php> [03-09-2017]
- Ministry of Education, the. Basic Education Core Curriculum, Thailand, B.E. 2551 (A.D. 2008)
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2017). The Twelfth National Economic and Social Development Plan (2017-2021). Office of the Prime Minister, Bangkok, Thailand.
- Office of the National Education Commission (ONEC). (2016). National Education Act of 2017-2021. Bangkok. Ministry of Education. Citation: <http://www.onec.go.th>.
- P.A. Payutto, (Evan, B. Trans.) (1998). A Constitution for Living. Sahadhammika Co., Ltd. Bangkok.
- Prakob Thanavuddho, Phrakhrupalad. (2015). “Buddhist Based Happy Learning of Students in Buddhist Sunday School”. Ph.D. (Buddhist Studies). Bangkok: Graduate School.Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Thataroth Adipanyo, Phra. (Silasila). (2017). “Development of Buddhist Sunday School Model Based on Virtues Conducive to Growth (Vuddhi Dhamma)”. Ph.D. in Innovation for Development. Rajabhat Mahasarakam University.
- UthaiPAYUCK, D. (2005). The Development of the Buddhist Instructional Model for Enhancing Environmental Conservational Behavior of Young Children. Ph.D. (Early Childhood Education). Bangkok. Srinakharinwirot University.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแผ่ผลงานวิชาการของวัดคณะสงฆ์มหายานฝ่ายอนันนิกายในประเทศไทยสู่สาธารณชน และส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า เพื่อเผยแพร่งานวิจัย และบทความวิชาการ แก่นักวิจัยนักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา นิติศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น

ขอบเขตการตีพิมพ์

"วารสารอนันนิกาย (Journal Of Anam Nikaya Mahayana in Thailand) รับผิดชอบในแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา นิติศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น

การส่งต้นฉบับส่งต้นฉบับ

เอกสารพร้อมไฟล์ข้อมูลในรูปแบบ Word และ Pdf มาที่ email : suriya5179@hotmail.com และสามารถสอบถามรายละเอียดได้ที่ วัดธรรมปัญญาธรรมบางม่วง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม
ติดต่อสอบถามได้ที่ ดร.สุรียา แสงอินตา

เกณฑ์การตีพิมพ์/รูปแบบการตีพิมพ์

1.บทความ ที่ส่งมาเพื่อเผยแพร่ต้องเป็นบทความที่อยู่ในขอบเขตที่กำหนดเท่านั้น โดยไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร รายงานหรือสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น ทุกบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารนี้จะต้องผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับบทความที่ได้รับการตีพิมพ์

2.การพิมพ์ต้นฉบับ จะเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้มีเนื้อหาที่สมบูรณ์ จัดพิมพ์แบบหน้าเดียว กระดาษพิมพ์ขนาด A4 (8.5x11 นิ้ว) จำนวนไม่เกิน 13 หน้า ใช้รูปแบบ Word ตัวอักษร TH SarabunPSK 14 Point

3.การตั้งระยะขอบ ให้ตั้งเป็นประเภทระยะขอบ เพื่อการเย็บเล่มหนังสือ บน 2.54 ซม., ล่าง 2.54 ซม., ซ้าย 3.00 ซม. ขวา 3.00 ซม., หัวกระดาษและท้ายกระดาษ, จากขอบ หัวกระดาษ 1.5 ซม., ท้ายกระดาษ 1.5 ซม., การใส่เลขหน้า ให้ใส่ด้านบนขวา โดยใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวปกติ

4.ข้อปฏิบัติการพิมพ์แต่ละหัวข้อ บทความวิจัย ให้เรียงลำดับหัวข้อ ดังนี้

4.1 ชื่อเรื่อง/บทความ ชื่อเรื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 18 พอยท์ ตัวหนา ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ

4.2 ชื่อผู้เขียนบทความ ระบุชื่อผู้เขียน ผู้ร่วมวิจัย (ถ้ามี) และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ตัวหนา ไว้ด้านขวาหน้ากระดาษ

4.3 สังกัดผู้เขียน ระบุตำแหน่งทางวิชาการ สาขา คณะ สังกัด/หน่วยงานของผู้ร่วม (ถ้ามี) ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ไว้ที่ตำแหน่งใต้ชื่อเรื่อง ไว้ด้านขวาหน้ากระดาษ พร้อมระบุอีเมลผู้เขียน ที่ติดต่อในการส่งบทความ

4.4 บทคัดย่อ (Abstract) บทคัดย่อบทความวิจัย ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 18 พอยท์ ตัวหนา ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ ความยาวไม่เกิน 300 คำ เนื้อหาในบทคัดย่อใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 พอยท์

4.5 คำสำคัญ (Keywords) ระบุคำสำคัญ 2-4 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไว้ท้ายบทคัดย่อ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 พอยท์ ตัวหนา

4.6 เนื้อหา (Content) หัวข้อขิดด้านซ้ายกระดาษและใช้อักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยท์ ตัวหนา ส่วนเนื้อหาในแต่ละหัวข้อใช้อักษร TH SarabunPSK ตัวปกติ ขนาด 14 พอยท์ มีรายละเอียดดังนี้

*****

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย (ถ้ามี)

สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)

วิธีดำเนินการวิจัยระบุ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปร เครื่องที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและหาคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล แต่ละขั้นตอนควรเขียนให้กระชับและเป็นขั้นตอนที่เหมาะสม

ผลการวิจัยระบุผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์อย่างกระชับ ซึ่งอาจมีตารางหรือภาพประกอบ

อภิปรายผลการวิจัยระบุประเด็นที่สำคัญของผลการวิจัยในแต่ละวัตถุประสงค์ และอภิปรายโดยมีการอ้างอิง หรือเชื่อมโยงทฤษฎีและงานวิจัยสนับสนุน

ข้อเสนอแนะ ระบุรายละเอียดข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

*****

4.7 ตาราง (ถ้ามี) ใช้ตารางแบบเส้นคู่ ให้ระบุคำว่า “ตารางที่” ตามด้วยหมายเลขกำกับภาษาอังกฤษ ใช้คำว่า Table

4.8 ภาพ (ถ้ามี) รูปภาพประกอบบทความ ควรบันทึกไฟล์รูปภาพ เป็นนามสกุล JPEG. ให้ระบุคำว่า “ภาพที่” ตามด้วยหมายเลขกำกับ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Figure

4.9 การอ้างอิงในเนื้อหา ใช้ระบบ APA โดยระบุชื่อผู้เขียน ปีที่พิมพ์และเลขหน้า ดังตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหา ดังปรากฏรายละเอียดด้านล่างนี้

4.10 เอกสารอ้างอิง ใช้ระบบ APA (American Psychological Association style) ดังตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเอกสารอ้างอิง ดังปรากฏรายละเอียดด้านล่างนี้

*****

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับหัวข้อ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) บทสรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (References)

*****

สำหรับการอ้างอิงเอกสารในบทความนั้น ใช้ระบบ APA ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บ เปิด-ปิด และระบุชื่อ-นามสกุล ของผู้เขียน ปี พ.ศ. และเลขหน้า ของเอกสารที่นำมาอ้างอิงกำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารที่อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และผู้เขียนบทความต้องรับผิดชอบถึงความถูกต้องของเอกสารที่นำมาอ้างอิงทั้งหมด การอ้างอิงเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสารมีรายละเอียด ดังนี้

5. ตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหา

5.1 หนังสือ

ผู้เขียน 1 คน

(สำราญ ศรีคำมูล, 2549: 1)

(Bill, 2549: 6)

ผู้เขียน 2 คน

(สำราญ ศรีคำมูล และสนิท วงศ์ปล้อมหิรัญ, 2560 : 31)

(John and David, 1984 : 12)

ผู้เขียน 3 คน

(สนิท วงปล้อมหิรัญ และคณะ, 2559 : 22)

(John Dewey, et al., 2000 : 9)

ผู้เขียนเป็นหน่วยงาน

(มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2559 : 10-15)

(Ministry of Education, 2019 : 4)

การอ้างอิงในเนื้อหา (การอ้างอิงเอกสารสองทอด)

*โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาท (Cronbach, 1974 อ้างใน ยุทธ ไทยวรรณ, 2543 : 9) ได้ความเชื่อมั่น...

**ตามแนวคิดของเบสท์ (Best, 1978 อ้างใน ประคอง วรรณสุด, 2538)...

5.2 งานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์

(สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, 2549 : บทคัดย่อ)

(อาทิตย์ ชูชัย, 2557)

(Watson, 1990)

5.3 รายงานการประชุม

(นฤมล ชุ่มเจริญสุข, 2557 : 20)

(Anan Srita, 1990 : 45)

5.4 วารสาร

(สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, 2557 : 76-85)

5.5 หนังสือพิมพ์

(สมศรี หาญอนันตสุข, 2550 : 7)

(Krishman, 2007 : 1)

5.6 จุลสาร แผ่นพับ และแผ่นปลิว

(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2541)

(Research and Training Center on Independent Living, 1993)

5.7 โสตทัศนวัสดุ

(กฤตสุขิน พลเสน, 2555)

5.8 ซีดีรอม

(อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร, 2543)ฯ

(Social Science Index, 1999)

5.9 การสัมภาษณ์

(ไชยา เรื่องดี, 2560, มกราคม 14)

(Born, 1990, June 15)

5.10 เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และวารสารอิเล็กทรอนิกส์

(สำนักงานหอสมุดมหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2554)

(Kenneth, 1998)

หนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

(ชุม, (นามแฝง), 25 ตุลาคม 2542)

(ศธ. ยุติการถ่ายโอนสถานศึกษาบัญชี 2, 2550)

เอกสารจากเว็บไซต์เว็บ (www)

(ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, ม.ป.ป.)

(Ministry of Education, 2005)

รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิง

6.1 ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

การเขียนเอกสารอ้างอิง เรียงลำดับตามตัวอักษรภาษาไทยก่อน ตามด้วยการอ้างอิงภาษาอังกฤษ การเคาะเว้นวรรค 1 ครั้ง ในรายการที่สองไม่ต้องพิมพ์ชื่อผู้เขียน ให้ขีดเส้นเข้าไป 0.5 นิ้ว หรือ 1.27 ซม. หรือประมาณ 7 ตัวอักษร แล้วตามด้วยเครื่องหมายมหัพภาค (.) เช่น

บุญชม ศรีสะอาด. (2546). การวิจัยสำหรับครู. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

_____. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

บรรทัดแรกของเอกสารอ้างอิงแต่ละเรื่อง อักษรตัวแรกห่างจากริมกระดาษด้านซ้าย 3.00 ซม. บรรทัดที่สอง และบรรทัดต่อไป ให้ย่อหน้าโดยเว้นอีก 0.5 นิ้ว หรือ 1.27 ซม. เช่น

สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, บุญเรือง ศรีเหรียญ และอุษา คงทอง. (2557, มกราคม-มิถุนายน). การศึกษาของคัพประกอบ ความมีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, 16 (1), 76-85.

6.2 ตัวอย่างรูปแบบการอ้างอิงในเอกสารอ้างอิงหนังสือ

ผู้เขียน 1 คน

สมพงษ์ ชูมาก. (2548). กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ยุทธ ไกยวรรณ. (2548). วิธีวิจัยทางธุรกิจ. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

Wilson, K. (2007). Smart choice. 2nd ed. London : Oxford University Press.

ผู้เขียน 2 คน

ยุทธ ไกยวรรณ และกุสุมา ผลาพรหม. (2555). พื้นฐานการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายศ. (2542). การวัดด้านจิตพิสัย. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

Best, J. W. and Kahn, J. V. (1986). Research in Education. 5th ed. New Jersey : Prentice-Hall.

ผู้เขียน 3 คน

ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ. (2547). การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับงานวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : บุญศิริการพิมพ์.

อวยพร พานิช และคณะ. (2548). ภาษาและหลักการเขียนเพื่อการสื่อสาร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Sadlack, R. G., et al. (1992). Social Reserch : Theory and Methods. Chestnut : Hill Enterprises.

ผู้เขียนเป็นหน่วยงาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). การปฏิรูปการเรียนตามแนวคิด 5 ทฤษฎี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โอเดียนสแควร์.

ราชกิจจานุเบกษา

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547. (2547, 1 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 121 ตอนพิเศษ 23 ก, 1-24.

งานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์

สุชาติ อ่อนสร้อย. (2559). การศึกษาวิเคราะห์วัดตบท 7 ในคัมภีร์ขุททกนิกายธรรมบท. วิทยานิพนธ์ศาสตราจารย์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พวงเพชร พลทอง และคณะ. (2553). การศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

Kasemsri, K. (2005). Participatory Communication in City Radio FM 96.0. Master of Science Thesis in Development Communication, Graduate Kasetsart University.

วารสาร

สายัณห์ วงศ์สุรินทร์, บุญเรือง ศรีเหรียญ และอุษา คงทอง. (2557, มกราคม-มิถุนายน). การศึกษาองค์ประกอบความมีวินัยของนักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, 16 (1), 76-85.

หนังสือพิมพ์

สมศรี หาญอนันตสุข. (2550, มิถุนายน 26). ภาครัฐธรรมบุญใหม่จะสร้างมิติใหม่ให้สังคมพุทธ. มติชน, 7.

Krishnan, E. (2007, June 26). Rebuilding soft-esteem. Bangkok Post, 1.

จุลสาร แผ่นพับ และแผ่นปลิว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2541). ท่องเที่ยวสงขลา. [แผ่นพับ]. สงขลา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

Research and Training Center on Independent Living. (1993). Guidelines for reporting and writing about people with disabilities. Lawrence: Research and Training Center on Independent Living.

โสตทัศนวัสดุ

กฤตสุชิน พลเสน (ผู้บรรยาย). ปรัชญา. [แถบบันทึกเสียง]. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

ซีดีรอม

อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร. (2543). [CD-ROM]. Available : ฐานข้อมูลไปดูให้เต็มตามล่าค่าความเป็นไทย. [2544, มิถุนายน 23].

Social Science Index. (1999). [CD-ROM]. Available: UMI/Social Science Index. [2005, June 26].

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

สำนักงานหอสมุดมหาวิทยาลัยกรุงเทพ. (2554). รูปแบบการเขียนบรรณานุกรม. [Online]. Available: http://library.bu.ac.th/help/libmanuals/other/write_APA_Thai.pdf. [2555, กุมภาพันธ์ 19].

Abell, S.K. (2002). Science teacher education: An international perspective. [Online]. Available : <http://ebook.Sprinkerlink.com/Search/Search Result.aspx>. [2005, August 20].

วารสารอิเล็กทรอนิกส์

Kenneth, I. (1998). A Buddhist response to the nature of human rights. Journal of Buddhist Ethics. [Online]. 2, (9). Available: <http://www.cas.psu.edu/Jbe/twocont.html>. [2006, August 12].

หนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

ชุม. (นามแฝง). (2542, ตุลาคม 25). บุญของคนไทย ใน ไทยรัฐ. [Online]. Available: <http://www.thairath.co.th>. [2542, ตุลาคม 25].

ศธ. ยุติ การถ่ายโอนสถานศึกษาบัญชี 2, (2550, มิถุนายน 23). ใน ไทยรัฐ. [Online]. Available: <http://www.thairath.co.th>. [2550, ตุลาคม 30].

เอกสารจากเว็บไซต์เว็บ (www)

ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. (ม.ป.ป.). การจัดการศึกษาทางไกล. [Online]. Available: <http://www.nectec.or.th/eourseware/cai/0015.htm>. [2550, สิงหาคม 1].

Ministry of Education. (2005). The Regional Seminar on Higher Education in Southeast Asian Countries. [Online]. Available: <http://www.nectec.or.th/eourseware/cai/0015.htm>. [2006, June 1].

การสัมภาษณ์

ไชยยง เรืองดี. (2560, มกราคม 14), ผู้ช่วยอธิการบดี, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์.

Born, Q. (1990, June 15). President, Standard University. Interview.